

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

YÛNUS VE HÛD SÛRELERİ TEFSİRİ

Ramazanođlu
MAHMUD SÂMÎ

 ERKAM
YAYINLARI

ALLAH TEÂLÂ buyuruyor:

“Eğer Allah sana herhangi bir yüzden bir zarar dokundurursa onu O’dan başka giderecek hiç bir kimse yoktur. Eğer senin için bir hayır murad ederse onun fazlını geri çevirecek hiç bir kuvvet de yoktur. O çok mağfiret edici, çok merhamet edicidir.

Yûnus Sûresi/107

*

De ki, ey insanlar! Size Rabbinizden hak gelmiştir. Artık kim hidayeti kabul ederse o ancak kendi faydası için hidâyete ermiş, kim de saparsa o da kendi zararına sapmış olur. Ben sizin başınızda bir muhafız değilim!”

Yûnus Sûresi/108

*

Habibim! Sana her ne vahyolunursa ona tabi ol. Allah’ın hükmü zuhûr edinceye kadar sabr u sebat et. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.

Yûnus Sûresi/109

*

YER VE GÖKLERİN YARADILIŞI

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ

3 - “Şüphesiz ki sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaradan ve sonra emri arş üzerinde hükümler olan, her işi yerli yerinde tedbir ve idare edendir.”

Fahr-i Râzî'nin beyânı vechile bu âyette “altı gün” ile murâd, **mikdardır**. Yani altı gün mikdarı bir zamanda halketti, demektir. Çünkü maruf olan gün şemsin arz üzerinde bulunmasıyla hasıl olacağından âlem halk olunmazdan evvel ve halk olunurken şems olmadığından, maruf olan günün bulunamayacağı cihetle “gün” tabiri bu makamda mikdara mahmûldür. Allah Teâlâ bu âlemi an-ı vahidde halketmeğe kadir iken altı gün mikdarı bir zamanda halkettiğini beyan ile kendinin fâil-i muhtar olduğuna işaret buyurduğu gibi kullarına her umûr ve ahvalde teennî eylemelerini dahi işaret ve tavsiye buyurmuştur. Mikdarı beyanda “altı” adedini ihtiyarın hikmetini Allah Teâlâ bilir.

Tefsir-i Hazin'de beyân olunduğu vechile tedbir, işlerin sonlarına nazar ederek her şeyin hal ü şânına muvafık ve maslahata mutabık iş yapmaktır.

Cenâb-ı Hâlık Teâlâ Hazretleri arzı Cumartesi günü, dağları Pazar günü, ağaçları Pazartesi günü, mekruhları (sevilmeyen şeyleri) Salı günü, nurları Çarşamba günü yarattı ve hayvanları Perşembe günü yaratıp yeryüzüne yaydı; Adem'i de Cuma günü ikindiden sonra yarattı. Cenâb-ı Hakk'ın yaratma işi Cuma günü ikindiden akşam kadar, son saatine kadar devam etti.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e Pazar günü hakkında soruldu; cevaben buyurdular ki:

– Ağaç dikip, imar işlerini tedvir etme günüdür. Çünkü Cenâb-ı Hâlık Teâlâ dünyayı yaratmaya ve imar etmeye Pazar günü başlamıştır.

Rasûlullah'a Pazartesi günü hakkında sual ettiklerinde:

– Sefer ve ticâret günüdür, çünkü Şuayb -aleyhisselam- Pazartesi günü sefer etti de ticaretinde kazancı bol oldu, buyurdular.

Rasûlullah'a Salı günü hakkında sual ettiler, Rasûlullah:

– Kan günüdür, çünkü o gün Havva hayz getirdi, Âdem'in oğlu kardeşini o gün öldürdü. Yine o gün Cercis, Zekeriyya, Yahya ve oğlu, Firavun'un karısı Asiye bint-i Müzahim ve Benî İsrail'in bakarası katliolundu.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Salı günü hacamat yaptırmaktan şiddetle nehyetmişlerdir. Çünkü o günde öyle bir saat vardır ki, kişi hacamat yaptırırsa kanı durmaz ve ekseri hallerde insan kanı durduktan sonra ölür. Yine Salı günü İblis yeryüzüne indi, yine o gün cehennem yaratıldı, ve yine o gün Eyyub derde tutuldu.

Çarşamba gününden sordular. Cevaben buyurdular ki:

– Meşakkat ve azab günüdür. Çünkü o gün Firavun ve kavmi boğuldular, yine o gün Âd, Semûd ve Salih -aleyhisselam'ın kavmi helak oldular ve o gün tırnak kesmek nehyolundu. Çünkü Çarşamba günü tırnak kesmek ibrasılık iras eder. Bazıları Çarşamba günü hasta ziyaretini mekruh gördüler.

Rasûlullah'a Perşembe gününden sordular; Rasûlullah cevâben:

– Hâcetlerin yerine getirildiği gündür. Gerektiğinde sultanların huzuruna da Perşembe günü çıkılır. Çünkü İbrahim -aleyhisselam- Mısır melikinin huzuruna Perşembe günü çıktı, hâcetini gördü ve Mısır meliki ona Hâcer'i hediye eyledi.

Rasûlullah'a Cuma gününden soruldu cevâben;

– “Nikâh günüdür; Âdem Hayva ile, Yusuf Züleyhâ ile, Mûsâ Şuayb'ın kızıyla, Süleyman Belkıs ile ve Rasûlullah da Hadice ve Âişe ile -radiyallahu anhüma- Cuma günü nikahlandılar” buyurdu.

Abdullah İbn-i Mes'ud'dan rivayet olunduğuna göre, şöyle demiştir: "Kim Cuma günü tırnaklarını keserse Allah Teâlâ ondan dertleri çıkarır, yerine şifa koyar."¹

مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٠﴾

3 - "Allah'ın izni olmaksızın hiç bir kimse bir şeye şefaath edemez, ancak Allah'ın izni olursa şefaath eder. Ey insanlar! İşte uluhiyyet sıfatıyla muttasıf olan Allah Teâlâ sizin Rabbinizdir. Siz ibadetinizi ancak ona hasredin. O'ndan gayrisine ibadet etmeyin. O'nun vahdaniyyetine ve ibadete müstahak ancak O olduğuna ait delâili unutur da düşünmez misiniz? Bu hususda çokca düşünüp tezekkür etmeniz, kendinize öğüt çıkarmanız lazımdır."

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوا الْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ
أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤١﴾

4 - "Sizin hepinizin döneceği yer ancak Allah Teâlâ'nın huzûr-ı manevîsidir. Sizin rucûunuz hak-

1. Ruhul' Beyân, 2/6

kında Allah'ın va'di hakdır, muhakkak vakî olacaktır. Binaenaleyh haşrû neşr bir emr-i muhakkak olup tabir ve tebdil kabul etmez. Allah Teâlâ evvela halkı diriltten, sonra iman edip salih amel ve hareketlerde bulunanlara adl ü lütfuyle mükafatını vermek için yine kendisine döndürecek olandır. Kafirler için ise küfürlerinde direnmeleri yüzünden, kaynar sudan bir içecek ve pek acıklı bir azab vardır.”

Fahr-i Râzi, Nisâburî ve Hazin'in beyanları vechile, eğer ahiret olmasa âlem hiç bir zaman herc ü merceden ve fitnelerden halî olamaz. Zira insanlar tab'an her iyi olan şeyin kendinde bulunmasına ve kötü olan şeyin bulunmamasına meyyal olduğu cihetle daima gayrin hukukuna tecavüzden halî kalamadıklarından âlem hiç bir zaman fesaddan ve zulm ü tuğyandan kurtulamaz. Şu halde herkesin tekâlif-i ilâhîyyeyi ferağî kâlbile edası mümkün olamaz. Çünkü ferağ-ı kalble tekâlifi yerine getirmek âlemin intizamına bağlıdır. Binaenaleyh fitne ve fesaddan âlemi muhafaza ve zulm ü tuğyandan insanları vikaye, ancak ahiretin vücûdunu ikrar ve ahiretten korkmasıyla olabileceğinden, Cenâb-ı Hak resulüleri vasıtasıyla kullarına ahireti bildirmiş ve buna itikad lazım olduğunu beyan buyurmuşdur. Zamanımızda ekseri süfehâda görüldüğü vechile ahirete itikad etmeyen kimse her şeyi mübah görür ve her fenalığa menşe' olur. Binaenaleyh, aklına gelen ve hevâ-yı hayvaniyyesine muvafık olan her kötülüğü işlemekten çekinmez ve utanmaz. Adl ü hakkaniyyetin hilafına olan şeylere adalet nazarıyla bakar ve adaleti görmediğinden daima kendine ve gayrilere zulümden hâlî kalmaz. Alemin intizamında idarecilerin vucud ve mehâbetleri kâfi olamaz. Zira ahireti itikad etmeyince

onlarda dahi aynı hal mevcuddur. Çünkü onlar da şehvât-ı nefsanîyye sahibi oldukları cihetle sair kimselerde cereyân eden ahvâlin bunlarda daha kuvvettisi cereyân edeceği tabîdir.

Binâenaleyh ahiret olmasa hiç bir sûrette âlemin intizamı mümkün değildir.

Ayette, salih amel işleyenlerin en güzel şekilde, layık oldukları vechile mükafatlandırılacağı, küfürlerinde ısrar edenlerin ise en kötü şeylerle cezalandırılacakları, kaynar su ve pek acıdıcı bir azaba düçâr kılınacakları beyan buyurulmuştur.

İbn-i Abbas'dan rivâyet edildiği vechile, kâfirlerin cehennemde yiyecekleri şey olan zakkum hakkında: "Eğer zakkumdan yer yüzüne bir damla düşse idi, bütün ehl-i arzın hayatlarını zehir etmeye kâfi gelirdi. Bütün yiyeceği bu olan, bütün içeceği kaynar su olan kimsenin hâlini düşününüz" demiştir.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ
مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ
ذَلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾

5 - "Allah Teâlâ o zât-ı ecell ü âlâdır ki şemsi (güneşi) ziyâ, kameri nur yaptı. Yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için de ayın seyr ü hareketine muhtelif menziller tâyin etmiştir. Allah bunları boş yere değil, sabit bir hakka mukarin olarak

halketmiştir. O, ilim sahibi bir kavim için âyetlerini birer birer açıklar.”

Fahr-i Râzî ve **Nisâburi**'nin beyanları vechile meseleyi tahkik etmeyip taklit ile iktifa edenler behâim derecesinde tahkikten ârî oldukları cihetle mertebe-i insâniyyeden sâkıt olduklarına işâret için Vâcib Teâlâ delâilîn tafsilî âlimlere mahsus olduğunu beyân buyurmuştur. Zirâ delâilden intifa edenler onlardır. Diğerleri delâilî tetkikle intifa etmediklerinden onlara tafsilin faidesi yoktur, zira ilimden ârî cahillerdir.

إِنَّ فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

6 - “Gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, göklerde ve yerde Allah’ın yarattığı şeylerde ittika sahibi bir kavim için nice âyetler, ibretler vardır.”

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَاطْمَأْنَوْا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ ﴿٧﴾ أُولَٰئِكَ
مَأْوَاهُمْ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾

7-8 - “Öldükden sonra dirilip bize kavuşmayı ümid ve arzu etmeyen, âhireti hesaba katmayarak sadece dünya hayatına (aşağı, süflî hayata) razı olan ve onunla müsterih ve mutmain olan kimselerle bunca âyetlerimizden gâfil olanlar ki, irtikab etmekte oldukları şirk ve masiyetler yüzünden varacakları yer cehennem ateşidir.”

Hadis-i şerifde buyurulmuştur ki:

– “Üç kimseye teaccüb ederim:

1. Cehennem azabına inanıp onun pek yakın olduğunu bildiği halde gülene,
2. Bir gün muhakkak ayrılacağını bildiği halde nefsi dünya ile mutmain olana,
3. Mağfûlün anı² gâfil olmadığı halde ondan gaflet edip lehviyyat ile meşgul olana.”

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ
بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ
النَّعِيمِ ﴿١٠﴾ دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا
سَلَامٌ وَأَخْرَجُوا دَعْوَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١١﴾

9-10 “Fakat îmân edip de sâlih amellerde ve hareketlerde bulunanlara gelince onların Rabbi onları

2. Kulun kendisinden gaflet ettiği, yani Allah.

îmânları sebebiyle altlarından ırmaklar akan o nîmetlerle dolu cennetlere erdirir.

Bunların oradaki duâları: “Ey Allahımız! Seni tesbih ve tenzih ederiz” sözüdür. Kendi aralarındaki tahiyetleri ve iltifatları da selâmdır.

Duâlarının sonu da: “Hamd olsun âlemlerin Rabbi Allah’a!” duâsıdır.”

Rivâyet olunduğuna nazaran, ehl-i cennet birşey arzu ettikleri vakit “**Sûbhanekallahümme**” derler, arzu ettikleri yiyecek ve içecek derhal gelir, yiyip içtikleri vakit de “**Elhamdü lillâhi Rabbil-âlemin**” derler.

Cennette hiç bir mükellefiyyet ve külfet yoktur. Ehl-i cennet ancak Cenâb-ı Hakk’ı tesbih ederler, hamd ile meşgul olurlar. Bu da onlar için külfet değildir. Bunu zevkle yaparlar ve lezzet alırlar.

Babamız Âdem -aleyhisselâm-’ın ilk aksırdığı vakit söylediği söz “**Elhamdülillah**” olmuştur. En son duâsı da yine “**Elhamdülillah**”dır.

Kul eğer dikkat nazarıyla bakarsa Allah’ın nimetleri deryasına müstağıraktır. Bu sebeple her an ona aralıksız olarak hamd etmeğiği lazımdır.

Ârîfin hamdi, diğer insanların hamdlerinden muhakkak ki farklıdır. O, bütün âzâ ve cevârihiyle hamd eder. Asıl mesele de, diliyle söylediği bir şeye kalbiyle ve bütün azasının da iştirak etmesidir. Mücerred davanın bir faydası yoktur.³

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَفَضِّي
إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَتَذَرُ الَّذِينَ لَا يَزُجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾

11 - “Eğer Allah, insanların hayrı âcilen istedikleri gibi şerrî de alelacele verseydi şüphesiz ki onların ecelleri kaza edilir, yani ecelleri de çabuk gelir ve hepsi helak olup giderlerdi. İşte biz, bize kavuşmayı arzulamayanları kendi azgınlıkları içinde serseri serseri dolaşmaları üzere bırakıp mühlet veririz.”

Fahr-i Râzî'nin beyanı vechile zaman-ı saadette olan Kureyş kafirleri, Rasûlullah'ın onları azabla korkutmasına karşı ümem-i salife gibi: “Ya Muhammed! Eğer senin dediğin doğru ve nübüvvetin sahih ise üzerimize semâdan taş yağdır ve azab getir” demeleri üzerine, Allah Teâlâ, Eğer onların istedikleri vech üzere azab edecek olsa derhal helak edeceğini ve lakin onların dedikleri gibi olmayıp onlara vakt-i merhûnuna kadar müsaade edeceğini beyan buyurmuştur.

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبَةٍ أَوْ قَائِمًا
فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ
كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

12 - “İnsanın başına herhangi bir zarar geldiği zaman yanı üstü, veya otururken veya ayakta iken o sıkıntısının giderilmesi için yana yakıla oturur kalkar bize duâ eder. Fakat biz onun yolunu açıp sıkıntısını giderdik mi, sanki başına gelen zarar için bize hiç dua etmemiş gibi yine eski yoluna döner gider. İşte haddi aşanların yapmakta oldukları ameller kendilerine böyle süslenmiş ve güzel gösterilmiştir.”

Duâyı ve ibâdeti sadece musibet zamanında yapmak, sonra onu bırakmak gibi amelleri onlara güzel görünüyor. Halbuki, hadis-i şerifde:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُسْتَجَابَ لَهُ عِنْدَ الْكَرْبِ وَالشَّدَائِدِ فَلْيَكْتُمْ
عِنْدَ الرَّحَاءِ

“Gam, gussa ve şiddet yani zorluk ve sıkıntı zamanında duası kabul edilip rahata çıkmak isteyen kimse rahat ve afiyet zamanında duayı çok yapsın ki, ihtiyaç zamanında duası kabul olunsun” buyurulmuştur.

Fahr-i Râzî, Hâzîn ve Nisâburî’nin beyanları vechile Yûnus sûresinin bu onikinci âyet-i celifesi insana lazım olan ubûdiyet vazifelerinden bazılarını beyan buyurmaktadır:

Birinci vazife: İnsanın kaza-i ilâhîye razı olarak lisan ve kalbiyle musibete itiraz etmemek.

İkinci vazife: Musibet zamanında Allah’ın zikriyle meşgul olup duâya devâm etmek.

Üçüncü vazife: Belâ üzerinden kalktığı zaman şükretmektir.

GEÇMİŞ ÜMMETLERİN HELÂKİ

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونََ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ
الْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾

13 - “Andolsun ki, peygamberleri kendilerine apaçık deliller getirdikleri halde hak söze karşı daima kuvvet kullanmak ve zorbalık etmek sûretiyle zulmettikleri ve imana gelmeyecekleri bizce malum olduğu için sizden evvelki ümmetleri helâk ettik. İşte mücrimler topluluğunu biz böyle cezalandırırız.”

Fahr-i Râzî ve Hâzin'in beyanları vechile, peygamberlerin gönderilmelerinden maksat, ümmetlerine doğru yolu göstermek, zulüm ve inadı terkettirmek, insanlar arasında adâleti tesis etmek, hüsn-î muâşeretini temin ve Allah'a ubûbiyetin yolunu takrir etmektir. Bunları kabûl ile Rasûllerine îmân eden ümmetler her zaman dünya ve

âhiret saâdetlerine nâil olmuşlardır. Bunun aksine, imân etmeyip envâ-ı kabaihi irtikab ederek yoldan çıkanlar her zaman helâk olup gitmişlerdir. Zira, enbiyâ vasıtasıyla vuku bulan tebliğat, tenbih-i ilâhîdir. Şu tenbihle mütenebbih olanlar, cümle korkularından kurtulup umduklarına nail olmuş ve mütenebbih olmayanlar haib ve hasir, dünyada ve ahirette rezil ve rûsvay olmuşlardır.

ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ
كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

14 - “Bakalım nasıl hareket edeceksiniz diye onlardan sonra sizi yeryüzünde halifeler kıldık.”

Cenâb-ı Hakk’ın kullarını imtihan muamelesi ile murâd, kullarından amellerinin keyfiyet-i zuhurudur. Yoksa amellerinin esası değildir. Çünkü bir amel, bazı zamanda ibadet olduğu gibi, aynı amel diğer zamanda musibet olur. Meselâ bir kimsenin yetim bir çocuğu tevbih etmesi eğer o çocuğu tedib ve terbiye kasdıyla olursa ibadet olduğu gibi, çocuğa ihanet ve ezâ kasdıyla olursa musîbet olur. Şu halde amelin esasının zuhûruna itibar yoktur. Zuhurunun keyfiyet-i vechine ve ameli izhar eden kimsenin niyetine itibar vardır. Ama kati ve sarîh bir masiyeti izharda niyete itibar yoktur. Çünkü aslında masiyet olan bir şey niyetle ibadet olamaz.

وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
 لِقَاءَنَا آتَيْتَ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ
 أَبْدِلَهُ مِنْ تِلْقَائِي نَفْسِي إِنْ أَتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي
 أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾

15- “Onlara âyetlerimiz apaçık deliller olarak okunduğu zaman bize kavuşmayı arzulamayanlar, “Ya bize bundan başka bir Kur’an getir, yahut onu değiştir!” dediler. De ki, “Onu benim kendiliğimden değiştirmem benim için imkansızdır. Ben, bana vah-yolunandan başkasına tabi olmam. Rabbime isyân ettiğim takdirde şüphesiz büyük bir günün azâbından korkarım.”

قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرِيكُمْ بِهِ فَقَدْ
 لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾

16 - “De ki, “Eğer Allah dileseydi onu size oku-mazdım. Allah onu size bildirmezdi de. Ben daha Kur’an inzâl edilmeden evvel bugüne kadar içinizde bir ömür boyu kalmışım. Siz hâlâ akıl edip anlaya-yacak mısınız?”

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ
 إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْمُعْجِرُونَ ﴿١٧﴾

17 - “Allah’a karşı yalan uydurandan yahud O’nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kimdir? Şu muhakkaktır ki, mücrimler aslâ felâh bulmazlar.”

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ
وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَتَّبِعُونَ اللَّهَ
بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ
وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً
وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْنَا
آيَةً مِنْ رَبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْعَيْبُ لِلَّهِ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ
الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

18-20 - “Onlar Allah’ı bırakıp, kendilerine ne bir zarar, ne de bir fayda veremeyecek olan şeylere tapıyorlar. Bir de “Bu putlar Allah yanında bizim şefâatçilerimizdir” derler. Onlara de ki, “Siz Allah’a göklerde ve yerde bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ! O’nu şirk koşmakta oldukları her şeyden çok yücedir, münezzehtir O!”

“İnsanlar, başka değil, sadece bir tek ümmet idi. Sonra ihtilâfa düştüler. Eğer Rabbinden bir söz, ezeli bir takdir geçmiş olmasaydı hakkında ihtilâf ettikleri şeylere dâir aralarında şimdiye kadar muhakkak hüküm verilmiş bitmişti bile!”

“Müşrikler O’na (yâni Peygambere), “Rabbinden bir âyet (mûcize, hârika) indirilse ya!” derler. De ki, “Gayb ancak Allah’ındır. Bekleyin! Hakikat bu ki, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.”

Fahr-i Râzî ve Kâdî’nin beyânları vechile nasın ümmet-i vahide olduğu zamanda ihtilâf var ise de, esah olan, insanlar Hazret-i Âdem zamanında ümmet-i vâhide olmuştur. Çünkü Hazret-i Âdem ve evlâdı bidâyet-i zamanda bir din üzere ümmet-i vâhide idiler. Vakta ki Kabil, Hâbil’i katledince evlâd-ı Âdem beynine tefrikalar düştü ve muhtelif cemaatlar hâsıl oldu. Şu halde nâsın ümmet-i vahide olması bidâyet-i devr-i Âdem’de idi. Yahud nâs tufandan sonra ümmet-i vâhide olmuştur. Çünkü tufanla bilumum nâs garkolup ancak gemide bulunan ehli îmân kaldığından işte o zamanda nâs din-i vâhid üzere ümmet-i vâhide olmuştur. Sonra nâs çoğaldığında efkâr ihtilâf ederek bir çok milletler hâsıl olmuştur.

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَاءٍ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُمْ
مَكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ
مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

• 21 - “İnsanlara, kendilerine dokunan kıtlık ve hastalık gibi sıkıntılardan sonra bir rahmet, bir bolluk zevkini tattırdığımız zaman bir de bakarsın ki âyetlerimiz hakkında onların yine kötü bir fikri vardır. De ki, “Allah’ın onlara mükabelesi daha

sür'atlidir. Elçilerimiz sizin sâhip olduğunuz o kötü fikirleri şüphesiz yazıyorlar."

Fahr-i Râzî' ve **Hâzin'**nin beyânlarına göre, Cenâb-ı Hak Mekke'lilere yedi yıl yağmur vermemişti. Bu yüzden müthiş bir kıtlık devam etmiş, insan ve hayvanlardan sayısız telefât vuku bulmuştu. Nihayet Allah Teâlâ bol yağmur verince memleketleri refaha kavuşmuş insanların yüzü gülmüştü. Fakat Mekke müşrikleri bu rahmet-i ilahiyyeyi inkar etmişler, o yağmuru ve o bolluğu yıldızların ve putların lütfundan bilmişler, yine Allah'ın âyetleriyle eğlenmeye, onları yalan saymağa başlamışlardı.

Cenâb-ı Hak buna mukabil olarak onların bu tekdiz, tahfif ve istihzalarına süratle mukabele edeceğini bu âyet-i celifesiyle iş'ar etmektedir.

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي
 الْفُلِّ وَجَرْتُمْ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ
 عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ
 أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنِ أَنْجَيْتَنَا مِنْ
 هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّا أَنْجَيْتَهُمْ إِذَا هُمْ
 يَبْتَغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَعَيْتُمْ
 عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ
 فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

22-23- “O sizi karada ve denizde gezdirendir. Hatta siz gemilerde bulunduğunuz, onlar bunları güzel bir hava ile akar gibi götürdükleri, yolcular da bununla sevindikleri zaman şiddetli bir fırtına gelip denizin her yerinden kendilerine dalgalarla hücum eder. Sanırlar ki, onlar çepeçevre kuşatılmışlardır. İşte bu sırada onlar kendi dinlerine sokdukları bozuk düşünce ve inançlardan dinlerini, gönüllerini temizleyerek⁴ Allah’a duâ ederler: “Andolsun, eğer bizi bundan kurtarırsan şeksiz şüphesiz şükredenlerden olacağız.”

“Fakat Allah onları selâmete erdirince bir de barksın ki, yeryüzünde yine haksız yere taşkınlıklarda bulunuyorlar. Ey insanlar Sizin taşkınlığınız ancak kendinize karşıdır, kendi aleyhinizedir. Bu da dünya hayatının o fani menfaati gibi süreksizdir. Nihayet dönüşünüz ancak bizedir. O vakit neler yapıyor olduğunuzu size haber vereceğiz.”

4. Çünkü onların ekserisi Allah'ın gönderdiği dine kendi kafalarından bid'atler, hurafeler karışdırmışlar ve bunları da dinden kabul ediyorlar. Bu bozuk inançlarla Allah'a duâ ediyorlar. Herhangi bi musibet zuhurunda bu inançlarının kendilerini kurtarmayacağını anladıklarından dini Allah'ın gönderdiği şekilde kabüle mecbur olarak ve bu hurafeleri gönüllerinden temizleyerek dua ediyorlar.

DÜNYA HAYATI

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ
بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا
أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازْبَيَّتْ وَظَنَّ أَهْلِهَا أَنَّهُمْ
قَادِرُونَ عَلَيْهَا آتَيْهَا أَمْرًا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا
حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَبِ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي
مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

24-25 - "Dünya hayatının hâli gökden indirdiği-
miz bir su gibidir ki, onunla yeryüzünün -insanların
ve hayvanların yediği- nebatı birbirine karışmıştır.
Yeryüzü tam zinet ve ihtişamını takınıp süslendiği,
sahipleri de onların mahsullerini toplamaya kadir
olduklarını zannettikleri bir sırada geceleyin veya

gündüzün ona (don kasırğa ve sel gibi) emrimiz geli-vermiştir ki, sanki dün de yerinde yokmuş gibi onu tâ kökünden koparılıp biçilmiş bir hale getirmişizdir. İşte biz iyi tefekkür eden bir kavim için âyetleri böyle açıklarız.

Allah selâm evîne, cennete çağırır ve O kimi dilerse onu sırât-ı müstakime hidâyet eder.”

Fahr-i Râzî'nin beyânı vechile dünya hayatı ne-bâtata teşbih olunmuştur. Çünkü yeryüzüne yağmurlar yağınca; topraktan yeni çıkmış, henüz neşv ü nemâ bulmamış, nemâya istidadı olan otlara yağmur suları karışınca yeryüzü zinetini takınır, adeta bir nev-arûsun envâ-ı zinetlerle tezeyyün ettiği gibi nebatatın her birinde zuhûr eden beyaz, sarı, kırmızı ve siyâh çiçeklerle bütün dünya zinetlenir, bağlar ve bahçelerde enva-ı meyveler zuhûr eder. Şu halleri bağların ve tarlaların sâhipleri görünce birçok menfaatlere nâil olacaklarını ümid ederler. Sonra Allah Teâlâ şiddetli rüzgâr, dolu, yahud sel suyu gibi âfetlerle gece veya gündüz her şeyi mahveder. Sanki dün hiç bir şey bitmemiş gibi olur. Emekler zâyî olup bütün hasılaat harap olunca sâhibi son derece mahzûn olur. İşte şu mahzûn olan kimse gibi dünyaya mağrûr olan ve muhabbet edenlerin akıbetleri hüzn ü kederden başka bir şey olamaz. Zirâ bu misilli kimselerle ölüm gelip bütün mülkünü terkedip, emekleri zâyî olup, dünya hırslarından dolayı amel-i salihden mahrûm olduklarını görünce esefden başka bir şeye nâil olamazlar. Fakat o vakitte nedamet ve esef de fayda vermez. Çünkü geçmiş geri dönmez.

Bilesin ki, ehl-i imânın dünyada aldanarak itimad ettikleri şeylerin ekserisi kıyâmet gününde hakikat-i hâl zuhûr edince bir şeye yaramaz olur. Ehl-i şirkin ve ehl-i isyanın mağrûr olup itimad ettikleri şeyleri buna kıyas etmek lâzımdır.

Cüneyd-i Bağdâdî -kuddise sirruhu- vefâtından bir müddet sonra rüyâda görüldü. Gören sordu:

– Allah sana nasıl muâmele etti? Cüneyd cevâben:

– “Dünyâda meşgul olduğumuz işâretler şaşırıldı, ibâdetler fenâ buldu, merasimler mahvoldu, tahsil ettiğimiz ilimler kayboldu. Bize de ancak seherlerde kıldığımız rekâtçıklar fayda verdi.”⁵

İşte Cenâb-ı Hak, şu dünyanın ve dünya hayatının hakiki vechesini bu şekilde beyân ederek buna aldanılmamasını ve gaflet edilmemesini buyuruyor ve daru’s-selâma dâvet ediyor. Bu dâvete icâbet edecek olanlara en doğru yolu göstereceğini de beyân buyuruyor.

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ
وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٦﴾
وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ
ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ

قِطْعًا مِنَ النَّيْلِ مُظْلِمًا أَوْلَيْكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾

26-27 “Yaptığını güzel yapanlara, ihsân mertebesine erenlere, daha güzel bir iyilik, bir de ziyadesi vardır. Onların yüzlerine ne bir toz (karalık) bulaşır, ne de bir horluk kaplar. Onlar ashâb-ı cennetdirler ki orada ebedî kalıcıdırılar.”

“Kötülükler kazanmış olanlara gelince onların bir kötülüğünün cezası ancak o kötülük kadardır. Kendileri zillet içinde kalacaklar. Onları Allah tarafından hiç bir kurtarıcı yoktur. Sanki onların yüzleri karanlık gecen bir parçaya bürünmüştür. İşte bunlar da ashâb-ı nardırlar ki, kendileri onun içinde ebedî kalıcıdırılar.”

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ
أَنْتُمْ وَشُرَكَائِكُمْ فَزَيْلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَائُهُمْ مَا كُنْتُمْ
إِذَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكُفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِنْ كُنَّا
عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا كُلُّ نَفْسٍ مَّا
أَسْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلِيَهُمْ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا
كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾

28-30 - “O gün onların hepsini bir araya toplayacağız. Sonra Allah’a şirk koşanlara; “Siz de, or-

taklarınız olan putlarda durun yerinizde!” diyeceğiz. Artık onları birbirlerinden tamamen ayırmışızdır. Şirk koştukları şeyler onlara “Siz dünyada bize tapmıyordunuz” diyecek.

“Bizimle sizin aranızda şahid olarak Allah yeter. Biz sizin tapmanızdan şüphesiz ki gâfildik, habersizdik.”

“Orada herkes evvelden ne gönderdiyse onun imtihanını verecek. Artık hepsi hak Mevraları Allah’a döndürülmüşlerdir. Uydurmakta oldukları şeyler de onlardan ayrılmış ve kaybolup gitmiştir.”

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ
وَالْأَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ
مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا
تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ
إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ
رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

31-33 “Habibim de ki! Size gökden ve yerden rızık veren kim? O kulaklara ve gözlere mâlik ve hâkim olan kim? Ölüden diriyl çıkaran, diriden ölüyü çıkaran kim? Bütün kainatı kim idâre ediyor? Onlar biraz sonra muhakkak diyecekler ki: “Allah”. De ki: “O hal-

de bu küfrünüzün sizi götürdüğü neticeden korkmaz mısınız? Sünnetullahı uymaz mısınız?

İşte size hak Rabbiniz Allah! Artık hakdan ayrıldıktan sonra sapıklıktan başka ne kalır? O halde nasıl oluyor da bunca burhanlara rağmen döndürülüyorsunuz?

İşte böylece Rabbinin hükmü o fısk edenler üzerinde tahakkuk etmiştir ki: “Onlar iman etmeyeceklerdir.”

Fısk: Allah'ın emrini terkedip ona isyân etmek, doğru yoldan sapıp çıkmak manalarına gelir. Öyle olanlara fasık denir. Bu kelime Kur'an'da; günâh, masiyet, yalan kötülük ve küfür gibi manalara haml olunarak vârid olmuştur. Fısk ya fiili olur veya hem fiili hem itikadi olur. Mesela namaz kılmamak, oruç tutmamak Allah'a itaattan çıkmak olduğu cihetle insanı fıskı düşürür. Eğer bunda ısrar edilirse kişiyi küfrün hududlarında gezdirir. Mesela namazı terkeden bir kimsenin her an küfre kayma ihtimali vardır. **Sahih-i Müslim**'deki hadis-i şerifde: “Kişi ile küfür ve şirk arasında namazı terketmek vardır.” buyurulmakla bu hakikat tebeyyün eder. Cenâb-ı Hak İblis'in Âdem'e secde emrinden çıkmasını “fısk” tabiriyle ifade buyurmuştur.

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ
اللَّهُ يَبْدُوا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنْتُمْ تُؤْفَكُونَ ﴿٢٤﴾ قُلْ هَلْ
مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي

لِلْحَقِّ أَقْمَنُ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا
 يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدَى فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا
 يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا
 إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

34-36 - “Habibim de ki, “Tanrı edindiğiniz ortaklarınızın içinden ilkin yaratıp da öldükten sonra onu dirilterek evvelki hey’etiyle onu iade edecek olan kimdir?” De ki, “İlkin yaratıp sonra diriltecek ve sonra onu iade edecek olan Allah’dır. Öyle ise doğru yoldan nasıl döndürülüyorsunuz?” De ki, “Sizin ortaklarınızın içinde hakkı gösterecek bir kimse var mıdır?” Yine de ki, “Hakk’ı gösterecek ve ona iletecek Allah’dır. O halde hidayet eden Allah mı kendisine ittiba edilmeye daha layıktır, yoksa hayat ve hidayet verilmedikçe kendi kendine doğru yolu bulamayan o uydurma tanrılar mı? Ne oluyor size? Nasıl oluyor da böyle hükmediyorsunuz?”

“Onların çoğu kopkoyu bir zandan başkasına tabi olmaz. Hakikatte zan ise hiç bir sûrette hakkın yerini tutmaz. Şüphesiz ki Allah onlar ne işlerse hakkıyla bilendir.”

KUR'ÂN-ı HAKÎM

وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ
تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ
فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا
بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾ بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا
يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ
مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

37-40 - "Bu kitab-ı hakîm, Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın kitabıdır. O insanların uydurması da değildir. O, ancak kendinden evvelki kitapları tasdik ve o kitabı -yani Allah'ın levh-ı mahfuzda yazdığını- tafsil eder.

Onda şüphe edilecek hiç bir şey yoktur. Âlemlerin Rabbindendir o!

Yoksa onu peygamber kendiliğinden uydurdu mu diyorlar? De ki: “Öyle ise eğer iddianızda sâdık kimseler iseniz siz de onun benzeri bir sûre meydana getirin. Bu hususda Allah’dan başka gücünüzün yettiği, güvendiğiniz kim varsa onları da yardıma çağırın!”

Hayır, onlar ilmini kavrayamadıkları şeyi yalan saydılar. Kendilerine te’vil hakkında bir idrâk de gelmedi. Onlardan evvelki ümmetler de peygamberlerini böyle tekzib ettiler. Bak işte o zâlimlerin âkîbeti nice olmuştur!

İçlerinden ona inanan kimseler vardır. Ona inananlar da vardır. Rabb’in fesadçıları çok iyi bilendir.”

Fahr-i Râzî ve Nisâburi’nin beyânları vechile Kur’ân’ın müştamil olduğu ahkamı tetkik etmeksizin reddedenleri Cenâb-ı Hak zemmetmiştir. Zirâ bir kimsenin, duymuş olduğu bir haberi tetkik etmeksizin tasdik ve tekzibe sür’at etmesi doğru değildir. Binâenaleyh, insan, işitmiş olduğu bir kelamın manasını tamamiyle tahkik etmeksizin ve manasını da düşünmeksizin redde veya kabûle müsaraatı câiz olamaz. Eğer bilmiyorsa bilen bir kimseden öğrenmesi vâcibdir. Hususen Kur’an gibi mühim bir mes’elede etrafiyle düşünmeksizin redde kalkışmak felaketi mücibdir. İşte Kureyş kafirleri Kur’an’ın

mu'ciz olduğunu bilmişler ise de eski inadlarından dönmemiş ve inad üzere inkârlarında devam etmişlerdi, acelelen inkarlarının neticesi olarak da helak oldular gittiler.

Bu âyette Kur'ân'ın mânasını bilmeyenleri zemm de vardır. Zirâ Kureyş ahkâm-ı ilâhîyyenin esrârını bilme-yip onları hissiyatlarına uyduğu şekilde gördükleri için Kur'an'ı inzâlden maksadı ve hikmetini düşünmediklerinden tekzibleri sebebiyle helak olmuşlardır ki, iman etmeyenlerin helak olacaklarını beyanla Rasûlullah'ı tesliye ve kafirleri tehdid etmiştir. Çünkü ümem-i salifenin, Rasûl-lerini ve kitaplarını tekzibleri sebebiyle helak olduklarını beyan etmek bu ümmetin dahi tekzib edenlerinin helak olacaklarını beyan etmektir. Kureyş'in kafirleri hakkında da sünnet-i ilâhîyye aynen tahakkuk etmiştir.

وَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِي عَمَلِي وَلكُمْ عَمَلُكُمْ أَنْتُمْ بَرِيءُونَ
مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بِرَبِّيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ
يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا
يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ
وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا
وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾

41-44 - "Eğer onlar seni tekzib ederlerse de ki,
"Benim amelim bana âit, sizin ameliniz size âittir.

Benim yaptığımdan siz uzaksınız, sizin yapmakda olduğunuzdan da ben uzağım.”

Onlardan sana kulak verenler vardır. Fakat sağır-lara sen mi duyuracaksın? Hele akılları da olmazsa! İçlerinde sana bakanlar da vardır. Fakat körlere sen mi doğru yolu göstereceksin? Hele kalb gözleri de kör olursa!

Muhakkak ki Allah, insanlara hiç bir sûrette zulmetmez. Fakat insanlar kendi kendilerine zulmederler.”

Fahr-i Râzî ve **Kâdî**'nin beyânları vechile bu misillû kimselerin kulaklarında zâhiren bir şey yok ise de, hakikati duymadıkları için sağır menziline tenzil olunmuşlardır. Çünkü hakikatte kelamı işitmekten maksat o kelamdan maksud olan mânâyı fehmetmek olduğu cihetle, o mânâyı fehmetmek istemeyen kimseler, işitmiş olsalar bile işitmiş sayılmadıklarından behâyimden ma'dûddurlar. Zirâ akılları vehimlerinin galebesiyle haleldâr olduğu için onu hüsn-i istimalden âcizdirler. Binâenaleyh ahkam-ı şer'iyyenin ekserini akıllarına muhalif gördüklerinden ne kadar deliller getirilse dinlemezler ve dinleseler de intifa etmezler. Şu halde behâyimden daha kötüdürler. Çünkü behâyim, çobanın sadasını işitir ve ondan faydalanır. Bunlarda ise o kadar bile intifa yoktur.

Bu âyet-i celîle, kuvve-i sâmiânın kuvve-i basıradan efdal olduğuna delâlet eder. Çünkü Cenâb-ı Hak, kuvve-i sâmiâyı akla müsâvî ve binaenaleyh sem'in gitmesini aklın gitmesine mukarin kılmıştır.

HAŞİR VE KİYAMET

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ
يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا
كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِنَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ
أَوْ نَتُوفِّيَنَّكَ فَلَإِنَّا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا
يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ
بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى
هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ
أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ
أَرَأَيْتُمْ إِن آتَاكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ
مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَتَمَّ إِذَا مَا وَقَعَ أَمَنْتُمْ بِهِ أَلَمْ تَرَ أَنَّ

كُنتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا
 عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾
 وَيَسْتَبْشِرُونَكَ أَحَقُّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنْتُمْ
 بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

45-53 - "O gün hepsini bir araya toplayacak, sanki onlar gündüzün bir saatinden başka bir müddet eğlenmemişlerdir. Birbirlerini tanıyacaklardır. Bir gün muhakkak Allah'ın huzuruna çıkarılacaklarını yalan sayıp da doğru yolu tutmamış bulunanlar muhakkak en büyük zarara uğramıştır.

Onlara vâdettiğimiz akıbetin bir kısmını eğer sana göstersek, yahud seni dünyadan alsak, vefat ettirsek de onların dönüşü ancak bizedir. Yine Allah onların ne yapacaklarına şahittir.

Her ümmetin bir peygamberi vardır. Rasûlleri geldiği zaman aralarında adaletle hükmedilir ve onlar aslâ haksızlığa uğratılmazlar.

"Eğer iddianızda sadıklar iseniz bu vad ü tehdidin tahakkuku ne zaman? söyleyin!" derler.

De ki, "Ben kendi kendime Allah'ın dilediğinden başka ne bir zarar, ne de bir fayda yapmaya muktedir değilim. Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri geldiği zaman artık bir saat geri de kalamazlar, öne de geçemezler."

De ki, “Ya O’nun, yani Allah’ın azabı geceleyn yahud gündüzün size gelip çatarsa ne yapacaksınız söyleyin! Mücrimlerin acelelerinin sabırsızlıklarının sebebi nedir?”

Bu azâb vaki olduktan sonra mı Allah’a îmân edeceksiniz? O vakit size: “Şimdi mi iman ediyorsunuz?” denecek. Halbuki siz onun mutlaka gelmesini isteyip duruyordunuz.

Sonra zulmedenlere “Ebedi azabı tadın!” denilecek. Vaktiyle ne kazanıyor idiyse ondan başkasıyla mı cezalandırılacaksınız ki?

O azâb bir gerçek mi diye senden haber isterler. De ki: «Evet Rabbime andederim ki o muhakkak bir hakikattir. Siz Allah’ı bundan âciz bırakacak değilsiniz!»

Fahr-i Râzî ve **Hâzîn**’in beyânları vechile, âsîlerden intikamını almak için Cenâb-ı Hak onları elbette haşre-deceğini ve haşrettiğinde o günün dehşetinden onlar dünyada ne kadar çok yaşasalar bile, gündüzden azıcık bir saat yaşamışlar gibi olup hatta birbirlerinden ayrılmamışlar, ancak azıcık bir müddet evvel ayrılmış gibi birbirlerini tanıyacıklarını, amellerini hevâ ve hevese sarfettiğinden dünyada verilen mühletten intifa edemedikleri cihetle müddet-i hayatlarını azıcık bir zaman farz ederek unutacaklarını cenâb-ı Hak bu âyetiyle beyan buyurmuş ve mahşerde görecekleri meşakkatle beraber çok duracaklarına nazaran hakikatte dünyanın ömrü az olduğunu beyan etmiştir. Hatta müddet-i iftirakları azıcık bir zaman gibi olup birbirlerini tanımalarına bile mani olmaz. Sonra

azâbı görünce birbirlerini unuturlar, birbirlerine iltifatı keserler ve yekdiğerinin halini sormaya mecalleri kalmaz. Çünkü herkes kendi başının derdine düşmüştür.

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ
وَأَسْرَوْا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾

54 - “Kendine veya başkasına zulmeden her bir kimse, eğer yeryüzünde bulunan bütün eşyaya mâlik olsa idi, azabdan kurtulmak için onu behemahal fedâ ederdi. Onlar azâbı görünce pişmanlıklarını gizlerler. Fakat aralarında kendilerine haksızlık yapılmaksızın adalette hükmolunmuştur bile.”

Akıl sâhibine gerekir ki, eski ahvâlini iyice düşünüp hatâ ve günâhlarından tevbe etsin ve başına musîbet gelmeden evvel tedarikli bulunsun ve Cenâb-ı Hakdan irtibatını kesmesin.⁶

Bütün ulemâ şu üç hasletin her müslümânda bulunması gerektiğinde ittifak etmişlerdir ki bunlar da hepsi beraber olduğunda tamam olur, biri olmadan diğeri noksan kalır. Bu hasletler de şunlardır:

1 - Zulümden, Allah'ın ve Rasûlü'nün razı olmayacağı şeylerden arındırılmış halis bir müslümanlık,

6. Ruhu'l Beyân: 2/15

2 - Temiz gıda, helal lokma,

3 - Amelerde sıdk u sadakat.⁷

Ebû'd-Derdâ -radiyallahu anh-'den rivayete göre şöyle demiştir.

“Allah'ın bir takım kulları vardır ki, onlara “Ebdal” denilir. Onlar Allah'a ne çok oruç tutmakla, ne çok namaz kılmakla, ne çok hacca gitmekle, ne sakallarının güzelliğiyle ulaşmışlardır. Allah'a vasıl olmalarının sebebi verâda⁸ sadâkatları sâlih ameller, halis kalb ile sağlam niyetleri, sadırlarının selameti, yani kibr, kin, buğz gibi ahlak-ı zemîmeden sâlim bulunmaları, ve bütün müs-lûmanlara merhametli olmalarıdır. Allah onları ilmiyle seçmiş ve kendi has kulları arasına koymuştur. Onlar İb-rahim -aleyhisselam-'ın kalbi gibi kalblere sahip olup kırk kadar ricaldirler. Bilesin ki, onlar kati sûretde hiç bir şeye sövmezler, hiç bir kimseye lanet etmezler, kendilerinden aşağıdakilere ezâ etmezler, tahkir etmezler, kendilerinden yüksekde bulunanlara hased etmezler.”⁹

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e dünyanın ne olduğu soruldu, buyurdular ki:

– “**Seni Rabbinden alıkoyan, Allah'dan gâfil kılan her şey dünyadır.**”

7. Ruhul Beyân: 2/17

8. Verâ: Haramlardan çok sakınmak.

9. Ruhul Beyân: 2/20

Kalb-i selim demek, masiva arzusundan ve esaretten kurtulmuş kalb demektir. Bu kalb her an Allah ile beraberdir.

Ölüm geldiği zaman ilim fayda vermez. Âdem'e vermediği gibi: Dostluk da fayda vermez, İbrâhim'e fayda vermediği gibi. Mülk de fayda vermez, Süleymân'a ve Zülkarneyn'e fayda vermediği gibi. Mal da fayda vermez, Karun'a fayda vermediği gibi. Ordunun kuvvetli olması da fayda vermez, Nemrud'a fayda vermediği gibi.

Kendi ihtiyarı ile ölmek yani dünyayı terk etmek hür kimselerin halidir ki, kazançlı bir dönüştür. Mecebûren ölmek de denî kimselerin ve ağyarın halidir ki, firakla ve zararla dönüştür.

İbrâhim bin Edhem bir gün memleket, nimet ve saltanatı ile sevinmişti. O gün rüyasında bir adam gördü. Ona bir mektup verdi. Mektupda şöyle yazılı idi:

"Fâniyi bâkiye tercih etme, mülkünle mağrur olma, Allah'ın emirlerini yerine getirmeye davran. Çünkü Allah:

"Rabbimizin mağfiret ve cennetine müsaraat ediniz."¹⁰ buyurmaktadır."

İbrâhim bunu okuyunca korkarak uyandı ve kendini Allah'a ibadete verdi.¹¹

Seni Allah'a yaklaştıracak şeyleri kaçırdığına üzülmemek, kötü amellerine nedamet etmemek kalbin ölü olmasının alametlerindedir.

10. Âl-i İmran Sûresi/133

11. Ruhul Beyân: 2/32-36

Fâtiha sûresi tefsirinde **Molla Fenarî** der ki, Nebîler, ümmetlerine şefkatlerinden dolayı kıyamet gününde korkarlar ve "Allah'ım! Onları selâmette kıl!" diye iltica ederler ve en fazla şefkat sahipleri oldukları cihetle en şiddetli onlar korkarlar, ümmetleri ise sadece kendilerini düşündükleri için korkarlar.¹²

آلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ آ لَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ
حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَاللَّهُ تَرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾

55-56- "Agâh olun, uyanık bulunun ki, yerde ve gökde olan cümle mahlûkat ve mevcudât Allah'ındır. Binaenaleyh Allah'ın gayri bir kimse bir şeye mâlik olamaz ki, azab mukabilinde versin de azabdan kurtulsun. Bu mümkün olmadığı cihetle asiler elbette azab göreceklerdir. Zira Allahü Teâlâ kudret-i tamma sahibdir. Agah olun, uyanık bulunun ki Allah'ın kullarına va'dettiği sevab ve azabın cümlesi hak ve sabittir, şekk ve şüpheden ârîdir. Zirâ va'd-i ilâhîde hulf olmaz, lakin insanların ekserisi va'd-i ilâhînin hak olduğunu bilmez ve iman etmezler. Allah'ın kudretinden nasıl şekkederler ki imana meyletmezler. Halbuki Allah'ın kudreti meydandadır. Zirâ Allah Teâlâ cümle zerrat-ı cihanı halk ettiği gibi bilhassa insanları diriltir ve öldürür ve ancak öldükten sonra

dirilip Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna çıkarılacaksınız, O'na döndürüleceksiniz.”

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَ تَكُفُّكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا
فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

57 - “Ey nâs! Rabbiniz tarafından size birçok faydaları câmî bir kitap geldi. O kitap iyi ve kötü amelleri beyan eder, hayrâta teşvik ve günahlardan tenfir eden öğütler üzerine müştemil olduğu gibi, kalblerde olan kötü itikadı ve şekk şüphe gibi ahlak-ı seyyieyi izâle eden hikmet-i nazariyye ki müteallik olan ilmî ahlak üzere müştemil şifâdır ve kulları doğru yola sevk eder ve tarik-i selâmeti gösterir, hidâyet ve bîlumum mü'minlere ihsân-ı ilâhî ve lutf-ı sübhânî olan bir rahmettir.”

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ
مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾

58 - “Ya Ekreme'r-rusûl Sen nâsa hitaben de ki, “Kur'an, Allah'ın fazl u ihsanı ile geldi. Şu halde Kur'an'ın gelmesiyle nâs ferah etsinler. Zira Kur'an onların cem ettikleri her şeyden hayırlıdır.”

Çünkü Kur'an'ın mazmûnu ve ahkamı ile amelin sevabı baki, dünyâ metâi ise fanidir.

Haberde vârid olmuştur ki:

Nuh -aleyhisselâm- oğluna demiştir ki: "Oğulcuğum sana iki şeyi emrediyorum iki şeyden de nehyediyorum.

Birincisi: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ demeyi emrederim. Çünkü semavat ve arz bir kefeye, لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ da bir kefeye konulsa muhakkak ki لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ağır basar.

İkincisi sana: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ demeyi emrederim. Çünkü bu melaikenin duası, mahlukatın da duasıdır. Ve mahlukat onunla merzuk kılınırlar.

Birinci olarak seni, hiç bir sûrette Allah'a bir şeyi şerik tutmaktan nehyederim. Şunu bilesin ki kim Allah'a bir şeyi şerik tutarsa Allah ona cenneti haram kılar.

İkinci olarak da seni kibirden de nehyederim. Bilesin ki hiç bir kimse kalbinde hardal danesi kadar kibir bulunduğu halde cennete giremez.¹³

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا
وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أَدْنَىٰ لَكُمْ أَمْ عَلَىٰ اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾
وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يُفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا
يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾

59-60 - “Ya Ekreme’r-rusûl! Senin nübüvvetini inkar eden kafirlere de ki: Allah’ın size inzâl ettiği rızık hakkında re’yiniz nedir ki bazısını haram ve bazısını helal kılmakla tasarruf edersiniz? Bu tasarrufa Allah Teâlâ mı izin verdi, yoksa siz kendiniz mi haram ve helal demekle Allah Teâlâ’ya iftira ediyorsunuz?”

“Allah Teâlâ’ya yalan iftira eden, eşyanın bazısına haram ve bazısına helal diyenlerin kıyamet günü hakkındaki zanları nedir ki? Kıyamet gününde ceza görmeyiz ve muhasebe olunmayız mı zannederler? Böyle zannederlerse zanları fasid ve batıldır. Ve Allah Teâlâ helâl ve haramı beyana yegâne hak sahibi olarak kullarına fazl u ihsanında devam eder. Lakin nâsın ekserisi bu misillü ilâhî nimetleri bilip şükretmezler.”

Bu âyet-i celfle ahkam-ı ilâhîyye hakkında kendi re’yince konuşmaktan zecreden ve ihtiyatı emreden âyetler cümlesindedir. Herhangi bir hükümde ihtiyat etmeyen müfteri durumuna düşer. **Hz. Ali** -kerremallahu vecheh-: “Kim ki insanlara ilmi olmadığı bir mesele hakkında fetva verirse arz u sema ona lanet ederler” buyurmuştur.

Âyette yine işaret vardır ki, kişinin fasid bir itikada düşüp “rızk-ı manevi vâridat-ı ilâhîyye ve şevâhid-i rabbanîyyeden olup nefs-i emmâre erbâbına haram, erbâb-i kulûbe ise helâldir” gibi sözler etmemesi yaraşır. Çünkü o saadetleri ve bu ikramları tahsil etmek, kazanmak bizim kendi elimizde değildir. İşin hakikatini büyükler, enbiyâ ve havvas-ı evliyâ bilirler. İşin hakikatini bilmeden konuşmak

Allah Teâlâ'ya iftirâ olur. Çünkü Cenâb-ı Hak yüksek derecelere ve makamlara davetini bir zümreye değil bütün insanlara yapmıştır.

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ

Bir kimsenin, kendisini bunu anlamaktan mahrûm etmesi nefsinin hasisliğinden, aklının durgunluğundan, himmetinin düşüklüğünden, yahud Allah'ın ona bu kapıyı kapatmasındandır. Çünkü Feyyâz-ı Mutlak Vehhâb ancak O'dur.¹⁴

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ
مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا
يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ

﴿مُبِينٍ﴾ 61

61 - "Sen hangi işde bulunursan bulun, Kur'ân'da nereyi okursan oku, sizler hangi işi tutarsanız tutun, o işe daldığınız vakit muhakkak biz onu müşahede edicileriz. Ne yerde, ne gökde zerre ağırlığına bir şey Rabbinden uzak ve gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyüğü de hariç olmamak üzere hepsi muhakkak açık bir kitabda yazılıdır."

14. Ruhu'l Beyân: 2/37

Her şey levh-ı mahfuzda yazılı olduktan sonra nasıl olur da herhangi bir şey Cenâb-ı Hakk'ın ilminden gizli kalabilir?

Âyet-i kerimede murakabe tarikine işâret, her an kendine dikkat etmeye ve evkatını muhafazaya teşvik vardır. Allah'ın her an her haline muttali olduğunu yakinen bilen ve evkatına riâyet eden bir kimse kendi içindeki tefrikadan kurtulur ve doğru yolu tutar, hiç bir zaman kötülük yapamaz.

Bazı büyüklerden rivayet olunmuştur ki:

“Murakabe ile değerlendiremediğin zamanın fevt olmasına mahzun olmamak ve bu esnada işlediğin hatalara nâdim olmamak kalbin ölümünün alametlerindedir. Kalbin diri olmasının alâmeti, zararını faydasını hissetmesidir. Bunun aksi ölülerin halidir. Gaflet ve nisyandan dolayı her masiyet işledikçe nedamet edilip Cenâb-ı Hak zikrolunursa o kişi dünyada ve ahirette sâlim olur.”

Hikâye olunur ki bir veli, Allah dostlarından bir dostu görmek ister. Ona derler ki: Filân kasabaya git, orada bir Allah dostu vardır. O kimse oraya gider, zikrullah ile meşgul birini, yanında bir arslanla beraber bulur. O kimse zikrullahdan bir an gaflet ettiği vakit arslan onun azasından bir miktar et parçası koparmaktadır. Yanına yaklaşır ve sorar:

– Bu hal nedir? O kimse cevap verir:

– Dünyada murâdım Allah'ı zikirden gâfil olmamaktır. Gaflete düştüğüm vakit bana dünya köpeklerinden

bir danesi musallat olur. Benim buna mülâzemet edişim, gafletlerimden dolayı ahirette Allah'ın bana ahiret köpeklerinden bir danesini musallat etmesinden korktuğumdandır.

Muhakkak ki dünya sıkıntısı, ahiret azabından çok daha ehvendir. Bu sebeple kulun ibadet ve taattan ve hiçbir an zikrullahdan gaflet etmemesi lazımdır. Eğer kendi kendine bundan âciz ise kendi dışındaki bir muharrikten, bir uyarıcıdan yardım ister. Uyku fazla olursa nefsi tembelleşir. Sohbetin şartı da kendi fevkindeki bir kimse ile yapılmasıdır.

ALLAH'IN VELÎLERİ

الآ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْأَخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ
جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾

62-65 - "Haberiniz olsun ki Allah'ın velîleri için hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun olacak da değİllerdir.

Onlar iman edip takvaya ermiş olanlardır.

Dünya hayatında da, ahirette de onlar için müj-
deler vardır. Allah'ın sözlerinde aslâ değİşme ihtimali
yoktur. Bu, en büyük saadetin ta kendisidir.

Habibim! Onların lakırdıları seni tasaya düşür-
mesin. Çünkü bütün izzet ve galebe Allah'ındır. O,
hepsini hakkıyla işitici, kemaliyle bilicidir."

Saîd bin Cübeyr'den rivâyet olunduğuna göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e Allah'ın velilerinin evsafından soruldu, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

“Görüldükleri zaman Allah'ın hatırlandığı kimselerdir”¹⁵ buyurdu. Yâni simalarındaki alamet-i fârikaları ile nûraniyetleriyle ve sekînetleriyle belli olurlar. Âyet-i celîledeki:

سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ **“Onların alametleri yüzlerindedir”**¹⁶ beyânı da bunu ifade eder.

Bazı büyükler demişlerdir ki:

Velilerin alameti, onların bütün arzularının ancak Allah ile beraber olmak bulunduğunun görülmesi, meşguliyetlerinin Allah ile olması, firarlarının ancak Allah'a olmasıdır. Mâliklerini müşahedede bekalarıyla bu hallerinde fânî olmuşlardır. Envar-ı ilâhîyye onları kuşatmış, kendi kendilerinden bile habersiz hale gelmişlerdir. Allah'dan gayri kimse ile kararları yoktur. Onlar birbirlerine ancak Allah için muhabbet eden kimselerdir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

Allah'ın öyle kulları vardır ki, kendileri enbiyâ ve şühedadan olmadıkları halde kıyamet gününde nebîler ve şehidler onların Allah indindeki şereflerini gördüklerinde gıpta ederler. Denildi ki:

15. İbn Mace, Zühd: 4.

16. Fetih sûresi/29

– Onlar kimlerdir ya Rasûlallah? Ve amelleri nelerdir?

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cevâben:

– **“Onlar akrabaları olmayan kimselerle ancak Allah için sevişirler ve karşılıklı menfaat beklemezler. Onların yüzleri nurdur, onlar nurdan minberler üzerindedirler. İnsanlar korktukları zaman onlar korkmazlar, insanlar mahzun oldukları zaman mahzun olmazlar.”**

“Onlara enbiyâ ve şühedâ gıpta ederler” demek, onların gıpta edilmeye layık hallerini temsil yoluyla tasvir etmektir. Bu edebî ifadede mübalağa tarzı istimal olunmuştur. Kastedilen mana: “Bu evsafda bir zümre tasavvur olunursa ancak bunlar olurlar” demektir. Yoksa enbiyâdan gayri hiç bir kimsenin onların menzilesine erişemeyeceği münakaşa edilemez.

لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

“Onlar için dünya hayatında da ahirette de müjdeliler vardır.

Ölüm anlarında melekler onlara rahmetle gelirler. Ahirette ise melekler onları selamlarla fevz ü felah müjdeleriyle karşılarlar.

Onlara âhirette gelecek beşâretin en büyüğü, kıdem nûrunun parlaması, hudûs zulmetinin zâil olması esnâsında cemâl-i izzetten perdelerin açılması ve zat-ı sübhânîsinden bir rahmet olarak O'nunla mülakatın tahakkuk etmesidir.

Rü'yet-i ilâhîyye hakkında vârid olduğu vechile, Allah Teâlâ mü'minlere tecellî ettikten sonra:

– Bundan başka nâil olmayı arzuladığınız bir şey var mıdır? buyurur. Mü'minler:

– Ey Rabbimiz, bundan sonra neyi arzulayabiliriz ki?

Cenâb-ı Hak Celle Celalühü:

– Bundan sonra arzulayacağınız şey, sizden rızamın devamıdır. Bundan sonra size hiç bir sûrette darılmayacağıdır.

لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Allah'ın sözleri için aslâ değişiklik yoktur. İşte bu en büyük kurtuluşun ta kendisidir.”

آلَا إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ
الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَأَنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ
لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾

66-67 - “Haberiniz olsun ki, göklerde kim var, yerde kim varsa hepsi şüphesiz Allah'ındır. Allah'dan

başkasına tapanlar da hakikatte Allah'a tuttıkları ortaklara tabi olmuyorlar. Onlar kuru bir zandan başkasına tabi olmuyorlar ve ancak yalandan başka bir şey söylemiyorlar.

O size geceyi içinde sükûn ve istirahat etmeniz için (karanlık), gündüzü ise çalışıp kazanmanız için aydınlık kılandı. Şüphe yok ki bunda, kulak verecek bir kavim için ibretler vardır.”

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَہُ هُوَ الْعَزِيزُ لَهُ مَا فِي
السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا
اتَّقُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنْ الَّذِينَ
يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي
الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ
بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

68-70 - “Dediler ki, Allah kendine evlad edindi “Hâşâ!” Allah bundan münezzehtir. O bundan müstağnîdir. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nundur. Nezdinizde bu iddianıza âit hiç bir delil de yoktur. Siz Allah'a karşı, bilmediğiniz (ilim ile isbat edemeyeceğiniz) bir şeyi mi söylüyorsunuz?

De ki, “Allah'a karşı yalan uyduranlar hiç şüphesiz felâh bulmayacaklardır.”

Onların bu yalanları kendilerine belki dünyada cüz'î bir fayda sağlayabilir? En son dönüşleri ise ancak bizedir. Bundan sonra da küfr-u inkarda ısrar etmekte olduklarına mukabil onlara çetin azabımızı tattıracağız."

HZ. NÛH'UN KISSASI

وَآتَىٰ عَلَيْهِم نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ
عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكُرِي بآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ
فَاجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ
غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا
سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ إِن أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ
أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ فَتَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي
الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَدَبِّرِينَ ﴿٧٣﴾

71-73 - "Onlara Nûh'un kıssasını oku. Hani o kav-
mine: "Ey kavmim demişti, eğer benim, aranızda duru-
şum, Allah'ın âyetleriyle öğüt verişim size ağır geliyorsa
(ne diyeyim?) ben ancak Allah'a dayanıp güvenmişimdir.

Siz ve ortaklarınız da artık toplanıp ne yapacağınızı kararlaştırın. O sürette ki, bilahare bu işiniz size hiç bir tasa ve pişmanlık vermiş olmasın. Sonra hükmünüzü bana ircâ edin, hatta mühlet de vermeyin.

Eğer benim öğütlerimden yüz çevirerseniz ben sizden bu hususda zaten bir karşılık istemedim. Benim mükâfatımı vermek ancak Allah'a aittir. Ben (O'ndan hükmüne boyun eğen, emirlerine muhalefet etmeyen, O'dan başkasından hiç bir şey beklemeyen) müslümanlardan olmamla emrolundum.

Yine onlar onu tekzib ettiler. Biz de hem onu, hem gemide beraberinde bulunan kimseleri selâmete erdirdik ve bunları yeryüzünün halifeleri yaptık. Âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Bak, Allah'ın azabıyla korkutulup da doğru yolu tutmayanların sonu nice olmuştur!"

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْمَعُ
عَلَىٰ قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾

74 - "Sonra onun arkasından kendi kavimlerine bir çok peygamberler gönderdik de bunlar onlara davalarını isbat eden apaçık mucizeler getirdiler. Önceden yalanladıkları bir şeye artık şimdi inanamazlardı. İşte haddi aşanların kalblerine biz böyle mühür vururuz."

HZ. MÛSA VE FİRAVN

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى وَهَارُونَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا
جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾
قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَلَا
يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَلْفِتَنَّا عَمَّا وَجَدْنَا
عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَنَكُونَ لَكُمْ الْكِبْرِيَاءَ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ
لَكُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

75-78 - "Sonra o peygamberlerin ardından da Mûsa'yı ve Hârûn'u âyetlerimizle Firavn ve avanesine gönderdik. Fakat onlar İmanı kibirlerine yediremediler. Onlar böyle günahkar bir kavim idiler.

Tarafımızdan kendilerine hak mucize geldiği vakit: "Herhalde bu apaçık bir sihirdir" dediler.

Mûsâ, "Siz, size hak gelince böyle mi söylüyorsunuz? Sihir bu mudur? Halbuki sihirbazlar hiç bir sûrette felah bulamazlar" dedi.

Dediler ki, "Sen, atalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan bizi döndürüp de bu yerde devlet ikinizin elinde olsun diye mi geldiniz bize? Biz ikinize de inancılar değiliz."

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ
السَّحَرَةُ قَالَ لَهُمْ مُوسَى أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا
أَلْقَوْا قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيَبْطِلُهُ إِنَّ
اللَّهَ لَا يُضِلُّحَ عَمَلِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ
بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَا أَمَنَ لِمُوسَى
إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ
أَنْ يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ
الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ
فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ
تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا
بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾

79-86 - “Firavn, “bütün usta sihirbazları bana getirin” dedi.

Nihayet sihirbazlar geldiği zaman Musa onlara, “Ne atacaksanız atın!” dedi.

Onlar atacaklarını attıkları vakit Mûsâ dedi ki, “Bu sizin getirdiğiniz şey, sihrin ta kendisidir. Allah muhakkak ki onun asılsızlığını meydana çıkaracaktır. Elbette Allah fesadcıların işini salih kılmaz.”

Allah, mücrimler istemeseler de hakkın hak olduğunu kelimeleriyle meydana koyacaktır.

Neticede Mûsâ’ya, kavminin bir zürriyetinden başkası - Fir’avn ile elebaşlarının kendilerine çıkaracağı fitneden korkusuna - iman etmedi. Çünkü Fir’avn o yerde muhakkak ki galibdi ve pek aşırı gidenlerdendi.

Mûsâ dedi ki, “Ey kavmim! Eğer siz gerçekten Allah’a iman ettiyseniz, O’na ihlâs ile teslim olmuş müslümanlar iseniz artık ancak O’na güvenip dayanın.

Onlar da şöyle dediler: “Biz yalnız Allah’a güvenip dayandık. Ey Rabbimiz bizi o zalimler güruhuna bir fitne mevzûu yapma!” Ve bizi rahmetinle o kâfirler gürûhundan kurtar.”

Fahr-i Râzî ve Ebû’s-Suûd Efendi’nin beyânları vec-hile, Mûsâ -aleyhisselam-’ın nasihatini ehl-i imanın hiç

tereddüd etmeden sür'atle kabul etmeleri âyet-i celîlenin belâğatıyla senâ edilmiştir. Şu halde akıl sâhiblerine ve bilhassa ehl-i îmâna lâıyk olan hakka derhal ittiba edip doğru sözü tereddüdsüz kabûl etmektir.

Bu âyetde insanın havf ve endişesi zamanında Cenâb-ı Hakk'a iltica etmek ve musîbeti zamanında duâ, tazarrû ve niyâza sarılmak lazım olduğuna ve duâ edecek kimsenin duadan evvel Cenâb-ı Hakk'a mütevekkil olmasına delâlet vardır. Çünkü Hazret-i Mûsâ ehl-i îmâna evvelâ tevekkülü tavsiye ve emrettikten sonra mü'minler de tevekkülü duâlarından evvel yapmışlardır. Zirâ tevekkül, duânın kabûlüne vesîledir. Şu halde her mü'minin dergah-ı ulûhiyyete müracaatında Cenâb-ı Hakk'a tevekkül ve itimâd ettikten sonra duâya mübâşeret etmesi ve kabul olacağına şeksiz inanması lazımdır.

Tevekkülün hakîkati, mâsivâdan havf u recâyı kesip ancak Allah'a dayanmaktır. Kul olarak tedbirini aldıktan sonra eshâbı mülâhazayı bırakıp müsebbibü'l-esbabı müşahede bahrinde müstağrak olmaktadır.

Bazı büyükler tevekkülün tarifinde tevekkül, kalbin Kâdir-i Mutlak Celle Celâlühü Hazretleri'nin muhabbetiyle dopdolu bulunup gayrisini unutmasıdır. Ne nefsinde, ne gayrisinde bir nebze kudret görmeyip gassal elinde mey-yit gibi hükm-i ezeliye münkad olmaktadır.

Âyet-i celîlede iman ettikleri beyân olunan zürriyet Mûsâ aleyhisselâm'a îmân ettikten sonra Allah'a ibadetle meşgûl olmaya başladılar ve cemaat halinde ibadet

edebilmeleri için mescidler yapmaları lazım geldi. Çünkü Fir'avn bunların üzerinde hüküm sürmeye başladığı vakit mescidlerini yıkmışdı. Onlar da Fir'avn'dan korkuları sebebiyle dinlerinin şeâirini ızhar edecekleri bir mescid yapamamışlardı. Evvelâ evlerinde birer mescid ittihaz etmekle emrolundular. Asr-ı saadette bidayette müslümanlar da Mekke'de Erkam'ın evinde ibâdet ediyorlardı.

Tefsir-i Medârik'de beyân olunduğu vechile bir kavim için mâbed ittihâzı evvelâ kavmin reislerine ve büyüklere ve bilhassa enbiyâ-i izâm hazarâtına bir vazife olduğuna işaret için Vâcib Teâlâ mescid yapmayı evvelâ Mûsâ -aleyhisselâm- ile birâderine emir buyurmuştur. İbâdet, kavmin cümlesine âit vezâif-i diniyyeden olduğuna işâret için kible ittihâzı ve edây-ı salâtı emir cemi sîgasıyla vârid olmuştur. Ümmetini tebşir etmek şariate ait vezâif cümlesinden olduğuna işâret için tebşir etmek yalnız Hazret-i Mûsâ'ya emrolunmuştur. Bunu beyan için Cenâb-ı Hak buyuruyor:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّأَ لِقَوْمِكَ مِمَّا مَمْرًا
 بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ
 الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ
 وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوهُ
 عَنِ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَيَّ
 قُلُوبَهُمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ قَالَ

قَدْ أَجِيبْتُ دَعْوَتَكُمْ فَاستَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِ سَبِيلَ الَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

87-89 - “Mûsâ’ya ve birâderine “Mısır’da kavmi-
niz için evler hazırlayın. O evlerinizi namazgâh ya-
pın ve oralarda namazı dosdoğru kılın. Ve ey Mûsâ!
Mü’minleri dünyâda nusret ve âhirette cennetle müj-
dele” diye vahyettik.

Mûsâ, “Ey Rabbimiz” dedi,” “hakikaten sen
Fir’avn’a ve ileri gelen avanesine dünyâ hayatında
ziynet, haşmet ve nice mallar verdin. Senin yolundan
sapdırsınlar diye mi ey Rabbimiz!? Sen onların mal-
larını mahvet, kalblerini katılaştır ki, onlar çetin azâbı
görünceye kadar îmân edemesinler”

Allah dedi ki, “İkinizin de duâsı kabul olunmuş-
tur. O halde yine istikamette devam edin. Sakın bil-
mezlerin yoluna uymayın.”

Âyette, dünyâ metânının nicelerinin dalaletine ve
başkalarını dalâlete düşürmeye sebep olduğu beyân
buyurulmuştur. “Çünkü insan biraz zengin olduğunu
görünce tuğyan eder.”¹⁷

Bir başkasının ziynet ve refâh içinde olduğunu
gören, kendisinin de aynı şeylere sahip olmasına tama’
eder. Nitekim, “Karun ziynet ve ihtişamı içinde arz-ı
endam eyleyince dünyâ hayatını murâd edenler,

“Ne olurdu! Kârun’a verildiği kadar bize de verilseydi dediler.”¹⁸

Bu sebeple ağniyâ ve sultan çocuklarıyla sohbet tahzir edilmiştir.

Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- **“Allah’ım, dünyâyı önüme ser, beni onda zahid kıl (yani terk ettir). Onu gözümde ziyetleyip beni ona rağbet ettirme!”** diye dua ederdi.

Nefis için en şiddetli azâb onu arzularından, şehvetlerinden kesmektir, alıştığı şeylerden mahrum etmektir. Çünkü o âhirete hakikat olarak îmân etmez. Cenâb-ı Hakk’ı taleb yoluna da girmez. Ne zaman ki o azabı tadar, ancak o zaman yola girer. Çünkü bu onun ölümü demektir. **“İnsanlar ancak öldükten sonra uyanırlar”** hadisinin manası da budur.

Cenâb-ı Hak cümlemizi gaflet uykularından uyardırsın, âmin!..

Abdullah bin Ömer -radiyallahu anh-'den rivâyet olunduğuna göre Fir'avn zamanında Nil taşmışdı. Memleket halkı ona gelip:

- Ey melik! Bize Nil’i akıt, dediler. Fir'avn:
- Ben sizden râzı değilim, dedi.

Halk üç defa gelip gittiler. Üçüncü defa geldiklerinde:

18. Kasas Sûresi/79

– “Ey melik! Hayvanlarımız öldü, çocuklar ve baki-
reler helâk oldu, eğer Nil’i akıtmazsan senden gayri ilâh
tutarız” dediler.

Fir’avn onlara çöle çıkmalarını söyledi. Kendisi de
çıkıp onların görmeyeceği ve sesini işitmeyecekleri bir
yere ayrılıp yanağını yere koydu ve şehadet parmağını
kaldırarak:

– “Allah’ım! Huzuruna zelil bir kölenin efendisinin hu-
zuruna çıktığı gibi çıkıyorum, senden başka onu akıtma-
ya kadir bir kimsenin bulunmadığını biliyorum, onu akıt!”
dedi, kalktı. Nil akmaya başladığı vakit onlara gelip:

– “Sizin için Nil’i akıttım, haydi bana secde edin,”
dedi.

Rivâyet olunduğuna nazaran bir gün Cibril ona gi-
dip:

– Ey melik! Kullarıma melik kıldığım ve hazinelerimin
anahtarlarını verdiğim bir kul, benim sevdiğime düş-
manlık ediyor, düşmanlarımı da dost ediniyor.

Fir’avn ona dedi ki:

– Eğer böyle bir kul benim olsa ben onu Kızıldeniz’de
boğarım.

– Ey melik bunu bana yazıp verir misin?

Fir’avn, hokka, kalem ve kâğıt istedi ve bunu yazdı.
Fir’avn boğulacağı esnâda Cibril yetişip kendi yazdığını
gösterdi, Fir’avn tanıdı. Cibril dedi ki:

– Bu kendin hakkında kendi verdiğin hükümdür.

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ
 بَغْيًا وَعَدُوًّا حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْعَرْقُ قَالَ أَمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ
 إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾
 أَلَنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٩٢﴾ فَالْيَوْمَ
 نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ لِنَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ
 النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
 مَبُوءًا صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتَّى
 جَاءَهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا
 كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٤﴾

90-93 - “İsrâil oğullarını denizden selâmetle geçirdik. Fir’avn da askerleriyle berâber zulmederek ve saıdırarak hemen arkalarına düştü. Nihayet su onu boğmaya başlayınca şöyle dedi: “İnandım, hakikaten İsrâiloğullarının îmân ettiğinden başka tanrı yokmuş. Ben de müslümanlardırım.”

Şimdi mi? Halbuki sen bundan evvel (ömrün boyunca) isyân etmiş ve dâima fesadçılardan olmuşdun.

Biz de bugün seni cansız bir beden olarak kurtaracağız ki arkadan geleceklere ibret olasın. Bununla

beraber insanlardan birçoğu bizim âyetlerimizden son derece gâfildirler.

Halbuki biz, İsrâiloğullarını çok güzel bir yurda yerleştirmiş, onlara en temiz nimetlerden rızıklar vermiştik. Kendilerine ilim¹⁹ gelinceye kadar ihtilafa düşmediler, Rabbin, onların kendi aralarında ihtilaf etmekte oldukları şeyler hakkında kıyamet gününde muhakkak ki hükmünü verecektir.”

Fahr-i Râzî'nin beyânı vechile Benî İsrâil, Fir'avn'ın zulmünden sâlim olarak Mısır'dan çıktıklarını Fir'avn haber alınca hemen vakit fevt etmeksizin arkalarına düşüp takibe başladılar. Çünkü Mûsâ -aleyhisselâm-'ın duâsı eseri Benî İsrâil'in halâsı, Fir'avn'ın helakî zamanı gelince, Fir'avn'ın gâfil olduğu bir zamanda Cenâb-ı Hak, Benî İsrâil'in Mısır'dan çıkmaları için emretti. Onlar da emre imtisâlen çıkıp denize yaklaştıklarında Fir'avn arkadan çattı. Benî İsrâil, telâşa düştüler ve Mûsâ -aleyhisselâm-'a:

– “Arkamızda düşman, önümüzde deniz, nereye gideceğiz?” dediler. Mûsâ -aleyhisselâm-:

– “Denize gideceğiz,” demesiyle emr-i ilâhî üzerine asâsını denize vurunca denizden Benî İsrâil'in oniki kabilesine oniki yol açıldı. Benî İsrail o yollardan selametle geçdiler. Fir'avn bu hali görünce, Mûsâ -aleyhisselâm-'ın

19. Yani Tevrât gelinceye kadar ihtilaf etmediler. Tevrat'ı okuyup, orada ahkam-ı ilâhiyeyi ve Hazret-i Muhammed -aleyhi's-salâtü ve's-selâm-'ın haberini ve sıdk-ı nübüvvetini görünce aralarında ihtilafa düştüler. Bey-zâvî

mucizesi olduğunu idrak etmeyerek kendinin istidracı zannıyla denize yürümeye cür'et etti ve Cibril-i Emîn de bir kısrak üzerinde önde bulunduğundan Fir'avn'ın atı kısrakın arkasından sür'atle yürüdü. Askeri de onu takib etti. Askerinin önü denize çıkmaya yaklaştı ve arkası tamamen denize girince emr-i ilâhî üzerine deniz hemen birbirine kavuştu, askeri ve kendisi, bir ferd hâric olmaksızın garkoldular. Fir'avn hayatından ümidini kesince hâl-i ihtizârında mücerred tevhidi ikrarla halasını rica eder ve savt-ı bâlâ ile ağılar olduğu halde:

– “Ben, Benî İsrâil'in îmân ettiği ma'buda îmân ettim ve müslimîn zümresindenim” dedi. Fakat yeis halinde olduğu için bir fayda vermedi.

Âyet-i celîlede beyân olduğu vechile Fir'avn'ın bedeni dışarıya çıkarılmıştır. Bedeninden maksat, ruhdan hâlî cesed-i mülevvesidir ve sûretinde bir değişiklik arz olmaksızın herkesin onun Fir'avn olduğunu tanıyabileceği bir sûretde denizden çıkarılmasıdır ki Fir'avn'ın ulûhiyyetine itikad edenlerin şüpheleri zâil olsun. Çünkü Fir'avn'un hâşâ ulûhiyyetini itikad edenler eğer Fir'avn'un lâşesini görmeseler, “askeri garkolmuş ise de kendisi garkolmadı, zira ilahdır ve berhayatdır, bir taraftan çıkar gelir” zannında bulunacaklardı. İşte şu itikad-ı bâtilî tamamen izale etmek için Cenâb-ı Hak, Fir'avn'ın lâşesini herkese göstermiştir ki, hakikat meydana çıksın ve din-i hak zâhir olsun, zâlimlerin akıbetlerinin helâk olduğunu herkes bilsin, zulümden çekinsinler ve âbidler de kemâl-i neşât ile ibadetlerine devam imkanı bulsunlar.

Şu halde Fir'avn'un lâşesini denizden çıkarmakta Allah'ın kulları için bir çok menfaatler olduğundan Cenâb-

ı Hak, Fir'avn gibi bir zalim ve gaddarın lâşesini denizden çıkardığını beyan buyuruyor. Gerçi deniz her laşeyi yüzüne atarsa da gazab-ı ilâhî eseri olarak Fir'avn'un askeri denizin içinde kalmış ve hiç bir tanesi dışına çıkmamıştır.

Âyetin âhirinde "ekser-i nâsın Allah'ın âyetlerinden gâfil olduklarının" beyan edilmesi, ümmet-i Muhammediyeyi gafletten men ve gafletin her türlü saadete mani ve hür türlü mezellele badi bir hal olduğunu beyan içindir.

Cenâb-ı Hak, Fir'avn ölmek üzere iken:

الَّذِينَ وَقَدَّعَصَيْنْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

"Şimdi mi îmân ediyorsun? Bundan evvel şimdiye kadar isyan etmiş ve fesadçılardan olmuşdun" buyurmuş, öldükten sonra ise ona hitaben:

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً

"Bu gün seni cansız bir beden olarak kurtaracağız ki arkadan geleceklere ibret olasın" buyurmuştur.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de, Bedir Gazvesinden sonra harb meydanını dolaşmış ve müşriklerin ölülerine:

– "Ey filân oğlu filân, ey filan oğlu filân, Allah'ın ve Rasûlü'nün va'dettiklerinin hak olduğunu gördünüz mü?"

Ben Rabbimin bana va'd ettiğinin hak olduğunu gördüm. Peygamberinize ne kötü muamele eden aşiret imişsiniz. İnsanlar beni tasdik ettiği vakit siz beni tekzib ettiniz. Siz beni yurdumdan çıkardınız, insanlar beni bağırlarına bastılar. Bunlar yardım ettiler, siz savaştınız."

Rasûlullah'ın bu konuştuğunu duyan Ömer -radiyallahu anh-:

– Ya Rasûlallah, ruhu olmayan cesetlerle nasıl konuşuyorsun? diye teaccüb ile sual ettiğinde Rasûlullah:

– “Siz benim sözlerimi şu anda onlardan daha iyi işitici değilsiniz.” Bir rivâyette de:

– “Onlar benim söylediklerimi muhakkak sûrette işittiler. Yalnız her hangi bir sûrette cevap vermeye kudretleri yoktur” buyurmuşlardır.

Bedir'de Ebû Cehil öldürülüp başı getirildikten sonra:

– “Bu ümmetin Fir'avn'u da işte budur” diye buyurmuşlar ve **bilahare** müşriklerin ölümlerine birer birer isimleriyle hitab ederek konuşmuşlardır.

فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكِّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَسْئَلِ الَّذِينَ يُقْرَأُونَ
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِ
اللَّهِ فَتَكُونُوا مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ

كَلِمَتِ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَاءَتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى
يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

94-97 - "Eğer sana indirdiğimiz kıssaların herhangi birinden (bilfarz) şüphede isen senden evvel kitab okuyanlara sor. Andolsun ki hak sana Rabbinden gelmiştir. O halde sakın şüphecilerden olma.

Ve sakın Allah'ın âyetlerini yalan sayanlardan olma. Sonra her türlü zarara uğrayanlardan olursun.

Üzerlerine Rabbinin kelimesi hak olmuş bulunanlar yok mu? Onlar kendilerine velev ki bir âyet gelmiş olsun, acıklı bir azab görecekları zamana kadar iman etmezler."

HZ. YÛNUS'UN KISSASI

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ أَمَنَتْ فَتَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ
لَمَّا آمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾

98 - "Azâbımız gelip çattığı zaman iman edip de bu imanı kendisine fayda vermiş bir memleket bulunsaydı ya! Bu, aslâ vaki olmamıştır. Ancak Yûnus'un kavmi müstesnâdır ki, bunlar iman edince kendilerinden dünya hayatındaki rûsvaylık azabını uzaklaştırıp giderdik ve onları daha bir zamana kadar yaşatıp faydalandırdık."

Beyzâvî'nin beyânı vechile bu kavim, azab emârelerini görür görmez iman etmişler, Cenâb-ı Hakk'a yalvarmışlar, azabın tam bir sûrette hulûlünü beklememişlerdi.

Saffât sûresinde beyan olunduğu vechile:

“Yûnus da hiç şüphesiz gönderilen peygamberlerdendi. Hatta o dolu bir gemiye kaçmıştı. Derken kura çekmişler de mağlûblardan olmuştur.”²⁰

Medârik Tefsiri'nin beyânına nazaran, Yûnus'un, kavmini tehdid ettiği azab-ı ilâhî tahakkuk etmeyince bırakıp gitmiş, bir gemiye binmiş, gemi denizin engin yerlerinde yüzemeyip durunca gemiciler adetleri vechile “Burada efendisinden kaçan bir kul vardır. Kura atalım o meydana çıkar” demişlerdir.

Attıkları kura Yûnus'a çıkmış, sonra tutup onu denize atmışlardı.

“O kınanmış bir halde iken kendisini hemen balık yutmuştu.”²¹

فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى
يَوْمٍ يُنْعَمُونَ ﴿١٤٤﴾

“Eğer o çok tesbih edenlerden olmasaydı, muhakkak sûrette insanların tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalacak idi.”²²

Balığın karnına girmeden önce ve karnında iken çok tesbih edicilerden olduğu için balığın karnından kurtuldu.

20. Saffat Sûresi:139-141

21. Saffat Sûresi:142

22. Saffat Sûresi:143-144

Cenâb-ı Hakk'ı tesbih etmenin insanı bir çok muzayakalardan kurtaracağına bu âyet delâlet ettiği gibi tesbihe her vakit devama teşvik vardır.

وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاصِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْعَمِّ
وَكَذَلِكَ نُنَجِّي الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

“Zü'n-Nûn'u²³ da hatırla. Hani o, kavmine eflaklanmış olarak gitmişti de bizim kendisini hiç bir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken o karanlıklar içinde “Senden başka hiç bir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Hakikat ki ben yanlış (hatalı) iş yapanlardan oldum” diye Allah'a niyaz etmişti.

Bunun üzerine biz de onun bu duasını kabul ettik ve onu necata erdirdik. İşte biz iman edenleri böyle kurtarız.”²⁴

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in: “Bir belaya mübtela olan kimse Yunus -aleyhisselam-'ın istiğfarına devam ederse elbette Cenâb-ı Hak duasını müstecab kılar” buyurduğu mervidir.

“İşte biz onu hasta olarak açık bir yere çıkarıp bıraktık.

23. Balık sahibi demektir. Kendisini balık yuttuğu için böyle denilmiştir.

24. Enbiya Sûresi:87-88

Üzerine sâkı olmayan cinsden gölgelik bir nebat bitirdik. Onu yüzbine peygamber gönderdik. Hatta artıyorlardı da. Nihâyet ona iman ettiler de onları bir zamana kadar geçindirdik.²⁵

Fahri-Râzî, Kâdî ve Hâzin'in beyanlarına nazaran Yunus -aleyhisselâm-ın karyesi Musul civarında Nînova kasabası idi. Ahalisi müşrik ve zalimler olup irşâda ihtiyaçlarına binaen Vacip Teâlâ onları hakka davet için Yûnus -aleyhisselâm-ı gönderdi. Davetine icâbet etmedikleri gibi istihzâ etmeleri üzerine Yûnus -aleyhisselâm- iman etmedikleri takdirde kırk güne kadar azabın geleceğini haber verdi. Ve kavminin içinden çıkıp تنها bir mahalle çekildi.

Yûnus -aleyhisselâm-'dan yalan sâdır olmadığını ve her söylediğinin doğru çıktığını bildikleri için Yûnus -aleyhisselâm-'ın içlerinden çekildiğini görünce azabın geleceğini anladılar. Azâbın miâdî geldiği gün semadan siyah bulutlar ve dumanlar etrafı ihata etmeye başlayınca derhal nedamet ederek iman etmek üzere Yûnus -aleyhisselâm-ı aradılar. Bulamadılar.

Kavmin ileri gelenleri bir dağ başına çıkıp tazarru ve niyaz etmeyi tensib ettiler. Eski elbiseleri içinde oldukları halde Cenâb-ı Hakdan kusurlarının afvını istirham ettiler. Yalvardılar. Cenâb-ı Hak, dualarını ve tevbelerini kabul buyurdu ve gelecek azabı onların üzerinden kaldırdı. Tevbeleri ihlas üzere olduğundan merhamet-i ilâhîyyeyi celbe vesîle oldu. Dualarında:

– “Yâ Rabbi bizim günahımız büyüktür. Lâkin sen daha büyüksün. Sen bize Sana yakışanı yap, bize yakışanı yapma” dedikleri mervidir.

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا
أَفَأَنْتَ تُكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾

99 - “Eğer Rabbin dileyseydi yeryüzünde kim varsa hepsi elbette îmân ederdi. Böyleyken sen hepsi mü'min olsunlar diye insanları zorlayacak mısın?”

Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz, kavminin her ferdinin iman etmesine o kadar haris idiler ki, tek arzuları cümlesinin îmân etmeleri idi. Çünkü tab'an kemâle müsta'id olan, rahmet-i külliyyenin tahakkukuna çalışır, cümlenin iman edip mağfiret olunmalarından başka arzusu olmaz.

Hikâye olduğuna nazaran Musa -aleyhisselam- Tûr'a giderken yolda Allah'ın velîlerinden birine rast geldi. Selâm verdi; fakat karşılık bulamadı. Münacat mahalline vâsıl olunca dedi ki:

– Ya Rabbi, kullarımdan bir kula selam verdim, selamımı almadı. Cenâb-ı Hak:

– Ya Musa! Bu kul altı günden beri benimle de konuşmuyor.

Musa -aleyhisselam- sebebini sual ettiğinde Cenâb-ı Hak:

– Çünkü o, benim bütün günahkarları mağfiret edip cümlesini cehennemden azad etmecliğimi istiyor. Ben de bu arzusuna icabet etmedim, altı gündür benimle konuşmaz.

Allah Teâlâ, Habibi Muhammed -aleyhi's-salâtu ve's-selam- da aynı şiddetli arzuyu gördüğü için bu âyet-i celîleyi inzâl buyurup: “**Rabbinin meşiyet-i ilâhîyyesinde olmayan bir hususda iman etmeleri için insanları zorlayacak mısın?**” buyuruldu.²⁶

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَجْعَلُ الرَّجْسَ
عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلْ انظُرُوا مَاذَا فِي
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُعْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾
ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنَجِّ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

100-103 - “Allah’ın izni olmadan hiç bir kimsenin iman etmesi mümkün değildir. O, akıllarını iyi kullananlara murdarlık (azab) verir.

De ki, “Göklerde ve yerde neler var, bakın.” Fakat bunca âyetler ve inzârlar, iman etmeyecekler güruhuna fayda vermez.

Onlar kendilerinden evvel gelip geçmiş kavimlerin o acıklı günleri gibi bir gündən başkasını mı bekliyorlar? De ki, “Haydi o günü bekleyin, şüphesiz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.”

Nihâyet biz Rasûllerimizi ve îmân edenleri selâmete erdiririz. Müşriklere azab çattığı zaman böylece mü'minleri de üzerimizde bir hak olarak kurtaracağız.”

Âyetde beyân olunduğu vechile, medâr-ı necat ancak imandır. Bu da Cenâb-ı Hakk'ın bütün ümmetlere şâmil kıldığı değişmez sünnetidir.

Allah Teâlâ evvelki Rasûllerini ve onlara îmân edenleri nasıl kurtarmışsa Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i ve ona îmân edenleri de öylece kurtaracaktır.

Kiyâmet saatine yakın bir zamanda bütün mü'minleri kafirlerin ellerinden ve şerlerinden halas edecektir. Şer'-i şerifi baki ve onunla amel kaim olduğu müddetce bu böyle devam edecektir.

Necâtın en aşağı derecesi ölümdür. Ölüm, büyüklere hediyedir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- uğradığı bir cenâze hakkında “*rahata ermiş, yahud elinden rahata erilmiş*” diye buyurmuşlardır. Bunlardan birincisi

sâlih ricâldir ki dünya meşakkatinden kurtulur. Cennetin yarısı olan sevâb-ı ruhânî ile berzâhda istirahat eder. İkincisi de fâsik ricâldir ki ölümüyle halk rahata kavuşur ve ezâsından kurtulur. O da cehennemın yarısı olan azâb-ı ruhaniyyeye berzâhda kavuşur.

Bu intizâr ve necât âyetinin tazammun ettiği manaya muvafık hadis, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in: *"İbâdetin efdalı kurtuluş intizâr etmektir"* meâlindeki hadisidir ki bunda kalbin istirahati ve sabır sevabı vardır. Çünkü belâyâ uğrayan bir mü'min, bu belâyı verenin Allah olduğuna itikad etmesiyle onu O'ndan başka kaldıracak kimse bulunmadığına inanır. Bu da belânın elemi hafifletir, ona sabrı kolaylaştırır, korkusu gider ve kalbinde rahatlık duyar.

Halbuki câhil böyle değildir. Başına gelen belanın Allah'ın kazasıyla ve kudretiyle geldiğini, Allah'ın ise kullarına her an lutfetmekte bulunduğunu gönlüne getirmede içine düştüğü belâdan ebediyen kurtulamayacağını zanneder, bilmediği bir taraftan da cehl-i mürekkebi sebebiyle -hâşâ- acz nisbet eder. Belânın elemi içinde sabah akşam yuvarlanır durur.²⁷

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ
الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي

يَتَوَفِّيكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمَّ
 وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾
 وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ
 فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٦﴾

104-106 - “De ki, “Ey insanlar! Eğer benim dinim hakkında bir şüphede iseniz iyice biliniz ki, ben Allah’ı bırakıp da sizin tapmakta olduğunuza tapmam. Ancak sizi de öldürecek olan Allah’a kuluk ederim. Bana, mü’minlerden olmaklığım emredilmiştir.

Ve “Yüzünü tevhid dinine dosdoğru tut, sakın müşriklerden olma!” denilmiştir.

Bana “Allah’ı bırakıp da sana ne bir fayda, ne de bir zarar veremeyecek olan nesnelere tapma. Eğer böyle yaparsan muhakkak ki sen kendine yazık etmişlerden olursun” diye emredilmiştir.

وَأَنْ يَمَسَّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ
 يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ
 عِبَادِهِ وَهُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ
 جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي
 لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ

بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ
اللَّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

107-109 - “Eğer Allah sana herhangi bir yüzden bir zarar dokundurursa onu O’ndan başka hiç bir giderecek kimse yoktur. Eğer senin için bir hayır murâd ederse de onun fazlını geri çevirecek hiç bir kuvvet de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine erîştirir. O çok mağfîret edici, çok merhamet edicidir.

De ki, ey insanlar! Size Rabbinizden hak gelmiştir. Artık kim hidayeti kabul ederse o ancak kendi faydası için hidayete ermiş, kim de saparsa o da kendi zararına sapmış olur. Ben sizin başınızda bir muhafız değilim!”

Habîbim! sana her ne vahyolunursa ona tabî ol. Allah’ın hükmü zuhûr edinceye kadar sabr u sebât et. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.

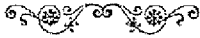

Hûd Sûresi

*Mekke'de nâzil olmuştur. Yüz yirmi üç
âyettir.*

HÛD SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرَّ كِتَابٌ أَحْكَمْتُ آيَاتُهُ ثُمَّ فَصَّلْتُ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ
خَبِيرٍ ﴿١﴾ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾
وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا
إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِنْ تَوَلَّوْا
فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾

1-3 - "Elif, lam, ra. Bu, âyetleri hakîm ve habîr olan Âllah tarafından muhkem kılınmış, sonra da tafsil olunmuş bir kitabdır. Allah'dan başkasına ibadet etmeyesiniz diye! Muhakkak ki ben sizi O'nun tarafından inzâr eden, ve müjde verenim. Rabbinizden mağfiret isteyin. Sonra ihlas ile O'na dönün ki, sizi tayin ve takdir edilmiş bir müddete kadar güzel ni-

metleriyle faydalandırısın ve her fazilet sahibine kendi fazl u keremini versin diye. Habibim, onlara de ki: “Eğer imandan yüz çevirerseniz ben sizin başınıza gelecek büyük bir günün azabından korkarım.”

“Elif, lâm, râ.” “Bununla murâdın ne olduğunu ancak Allah Teâlâ bilir. Bu, huruf-ı mukattaadan olup esrâr-ı mektûmedendir. Allah’ın bu harflerde gizlediği esrârın ne olduğu Şa’bi’ye suâl edildiğinde: “Onunla uğraşmayın. Allah, gaybine ancak razı olduğu bir Rasûlünü yahud bir varis-i resulünden başkasını vâris kılmaz.”

Hadis-i şerifde vârid olduğuna göre: “Öyle ilim vardır ki gizlenmiş inci gibidir. Onu Allah’ı bilenlerden başkası bilmez, o ilimden bahis açdıkları vakit Allah’dan gâfil olanlardan başkası inkar etmez” buyurulmuştur.

Bazı işari tefsirlerde Elif’in Allah’a, Lam’ın Cibril’e, Râ’nın da Rasûl’e işaret olduğu beyan buyurulmuştur.²⁸

28. Ruhu'l-Beyan 2/59-61

NİFAK

إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَا إِنَّهُمْ
يَتَّبِعُونَ صُدُورَهُمْ لَيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَعْتَشُونَ
نَبِيَّهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿٥﴾

4-5 - “Dönüşünüz ancak Allah’adır. O her şeye hakkıyla kadirdir. Haberiniz olsun ki, peygamberden düşmanlıklarını gizlemek için göğüslerini dürüp bükerekler. Hakkı işitmek için elbiseleriyle örtündükleri zaman da hallerine dikkat et. Halbuki Allah onların gizlemekte olduklarını da açığa vuracaklarını da bilir. Çünkü o sînelerin derûnundakileri en iyi bilendir.”

Fahr-i Râzî ve Hâzîn’in beyanları vechile İbn-i Abbas -radiyallahu anhüma-’dan rivayet olunduğuna nazaran bu âyet Ahnes isminde bir kimse hakkında nâzil ol-

muştur. Zirâ Ahnes gayet tatlı sözlü, sözünün intizamına riayet eder, Rasûlullah'ın seveceği sözleri söyler, fakat Rasûlullah'ı sevmez ve sevmediğini bildirmez, sever gibi görünürdü. Allah Teâlâ bu âyette onun ve emsâlinin hallerini tasvir ile zemmetmiş ve Rasûlullah'ı sevmediklerini gizlediklerinde bir fayda bulunmadığını beyan buyurmakla onları insafa davet etmiştir.

Bir rivâyette de bu âyet müşrikler hakkında nâzil olmuştur. Zirâ onların âdetleri, hanelerine gelip yataklarına yatacaklarında "biz perdeleri, indirip, kapıları kapayıp, yorganı üzerimize örtüp Rasûlullah'a adavetimizi gizleyip sözümüzü söyleyince Allah Teâlâ ile peygamberlik davasında bulunan Muhammed -aleyhisselam- bizim halimizi bilmezler, biz işimizde devam ederiz" derledi. Allah Teâlâ bu âyette onların hallerini tasvir etmekle cümle esrârlarını bildiğini ve saklamalarında bir fayda bulunmadığını bildirmiş ki, itikadlarının batıl olduğunu bilsinler.

Bilirsin ki, kalbin ihlası işlerin en mühimmidir. Çünkü o, beden ikliminde sözü geçen yegâne sultan gibidir. Diğer aza da onun raiyyesi ve hadimleridirler.

Nifak, mezmûm sıfatlardan bir sıfattır. Bu hal, zâhirin batına, sözün fiile uymaması halidir ki, içi başka, dışı başka olmaktır.

İnsanlardan bir kısmı **Abdullah bin Ömer** -radiyalahu anhüma-'ya gelip:

– Biz, sultanlarımızın, emirlerimizin huzurlarına vardığımız vakit bir türlü konuşuyoruz, dışarıya çıktığımız

vakit de bir türlü konuşuyoruz, dediler. Abdullah bin Ömer cevâben:

– Biz bu hali Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında nifak addederdik.

Huzeyfe -radiyallahu anh- dedi ki:

– “Münafıklar bugün, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında olduklarından daha şerir durumdadırlar.

– Nasıl oluyor? denildiğinde:

– O gün gizliyorlardı, bugün açıktan hareket ediyorlar.²⁹

MAHLUKATIN RIZKI

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ
مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦﴾

6 - “Yerde yürüyen hiç bir canlı hariç olmamak üzere cümlenin rızıkları Allah’ın üzerindedir. Onların duracak yerlerini de, emanet edilen yerlerini de O bilir. Bunların hepsi o her şeyi açıklayıcı kitaptadır.”

Âyet-i celîlenin: “O, onların karar yerlerini de emanet edilen yerlerini de bilir” mealindeki cümlesi bir kaç vechi muhtemeldir:

Birincisi: İbn-i Abbas -radiyallahu anhüma-'dan gelen rivayettir ki, **Müstekarr**, yerde yürüyen her bir canlının karar yeri, gece ve gündüz gelip sığındığı, barındığı karar kıldığı, sükun bulduğu yer demektir. **Müstevda** ise emanet yeri, öldüğü vakit kendi ihtiyarını olmaksızın emanet bir şey gibi defnolunduğu yer demektir.

İkincisi: Müstekarr demek, babalarının sulblerinde karar mahalleri, müstevda' ise bir müddet emanet edildikleri yer olan anne rahimleri demektir.

Üçüncüsü: Müstekarr bilfiil vücut bulduğu esnâda üzerinde bulunduğu yer demek, müstevda' ise bilfiil vücudundan evvel baba sulbüne veya ana rahmine gitmek üzere bulunduğu yer demektir.

Dördüncüsü: Müstekarr dünyada içinde bulunacağı kendine mahsus sûretini kabule müstaid olarak daha vücudundan evvel nasıl takdir ettiği, müstevda ise, sûretini ikmal etmek üzere dünyaya geliş yeri demektir ki, Allah bunların hepsini bilir.

İnsan ruhu âlem-i ervâha mahsus olduğu esnâda dört tabakada idi:

Birinci tabakada, enbiyânın ve havâss-ı evliyânın ruhları,

İkinci tabakada, evliyânın ve havâss-ı mü'minînin ruhları,

Üçüncü tabakada mü'minlerin ve müslimlerin ruhları,

Dördüncü tabakada, kafirlerin ve münafıkların ruhları.

Bunlar ruhların daha evvel karar yerlerinin tertibidir. Müstevda'ları ise her nefis kendi mertebesini tamamladıktan sonra ateş derekelerinden yahud cennet derecelerinden nereye gidecekse orayı Mevlay-ı Müteal'in bilmesi demektir.³⁰

Âyet-i celîlenin: “**Bunların hepsi apaçık bir kitabda yazılıdır**” meâlindeki cümlesi:

Bunlar nazar eden melekler için gayet açık seçik olarak levh-i mahfuzda yazılıdır. Yahud Cenâb-ı Hak isbat ettiği şeyleri müşahedeye mazhar kıldıklarının nazar etmesi için yazılıdır.

Kitâb-ı Mübin demek, üzerinde aslâ tegayyür vuku' bulmayan ümmü'l-kitab demektir.

Rivayet olunduğuna nazaran, Musa -aleyhisselam-'a Fir'avn'u îmâna davet etmek üzere vahyolunduğu vakit, Fir'avn'a gidip geleceği müddet esnâsında ehl ü iyalinin maîşetleri gönlüne takıldı ve:

– “Ya Rabbî ben gidince ehl ü iyalime kim bakacak?” dedi.

Allahü Teâlâ ona esasını bir kayaya vurmasını emretti. Musa vurdu, taş yarıldı, içinden bir taş çıktı. Ona da vurdu onun içinden de bir taş çıktı. Ona da vurdu, içinden bir taş daha çıktı. Ona da vurdu içinden bir böcek ve böceğin ağzına rızkının gelmekte olduğunu müşahede etti. Ve Musa -aleyhisselam-'ın kulağından hicab kalkınca böceğin şöyle tesbih ettiğini işitti:

سُبْحَانَ مَنْ يَرَانِي وَيَسْمَعُ كَلَامِي وَيَعْرِفُ مَكَانِي
وَيَذْكُرُنِي وَلَا يَنْسَانِي

“Beni gören, sözümü işiten, yerimi bilen, beni her an hatırlayan ve unutmayı tesbih ederim.”

Enes bin Malik -radiyallahu anh-'den rivayet olunduğuna göre O, şöyle hikaye etmiştir:

Bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile çöle çıkmıştık: Yüksek sesiyle öten bir kuş gördük. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *Şu kuş ne söylüyor, biliyor musun yâ Enes?*

– Bunu ancak Allah ve Rasûlü bilir, dedim. Rasûlullah buyurdu ki:

– *O kuş, "Ya Rabbi gözlerimi aldın, beni a'ma yarat-tın, beni rızıklandır, çünkü açım"* diyor.

Enes der ki:

Biz onu seyrederken bir başka kuş (yahud bir çekirge) geldi, onun ağzına lokmasını koydu. Onu yuttu ve tekrar yüksek sesiyle ötmeye başladı.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

– *Kuşun ne söylediğini biliyor musun yâ Enes?*

– Onu ancak Allah ve Rasûlü bilir, dedim. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

– *"O, beni de unutmayan Allah'a nihayetsiz hamdolsun"* diyor.

Bir diğer rivayette: *"Kim Allah'a tevekkül ederse ona O kafidir diyor"* buyurmuşlardır.

Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh-'ın kılıcında dört kelime yazılı idi: *"Rızık maksum haris mahrûm, bahil mezmûm, hâdis mağmumdur."*

Yine hadiste vârid olmuştur ki: *"Kim acıkır, fakat bunu insanlardan saklar ve Allah'dan gayriye bildirmezse ona bir senelik rızık kapısı açmak Allah'ın üzerine hakdır."*

NİÇİN YARATILDIK?

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا
وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾

7 - “O (hanginizin ameli daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için) gökleri ve yeri altı günde yarattı. Bundan evvel ise arşı su üstünde idi. Andolsun ki, “ölümden sonra muhakkak yine diriltileceksiniz” desen kafir olanlar mutlaka, “Bu apaçık bir aldatmadan başka bir şey değildir” derler.”

Beyzâvî'nin beyânına nazaran, Cenâb-ı Hakk'ın mülk ü saltanatı sair mahlukatı halk etmeden evvel su üzerinde cârî idi. Daha evvel suyu yaratmış olduğu için ona hükümran idi. Bu, “arş suyun üzerinde, sırtında idi” demek

değildir. Gökle yerin yaratılışından evvel arş ile bunların arasında sudan başka bir şey yoktur demektir. Bundan istidlâl olduğuna göre arşdan sonra yaradılan sudur.

“Sizin hanginizin amelinin daha güzel olacağını imtihan etmek için” demek, sizi imtihanınıza sebep olacak kimselerin muamelesine tabi tutup imtihan edecek, hanginizin amelinin en güzel olduğunu ve kim ihsan erbâbı, kimin isâet ehli olduğunu meydana koyduktan sonra sevab ve ikab olarak mücazatda bulunacaktır.

Mahlûkatın halk olunmasından maksad-ı aksâ, onların Hak rızâsını kazanmak yolunda amellerin en güzellerine tevessül etmeleridir. Çirkin ve münker fiillerin de terkedilmesi terakki için zarurîdir. Amelden murâd da, kalbin ve cevârihinin kendilerine mahsus amelleridir.

Bu sebebden dolayı Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu âyet-i celîleyi “Sizin hanginizin ameli en güzel olacağını imtihan etmek için” demek hanginizin aklının en güzel olup haramlardan titizlikle kaçınacağını ve Allah’a itaatte ne derece gayret göstereceğini imtihan etmek için demektir, diye tefsir etmişlerdir.

Kalbin ve kalıbın kendilerine mahsus amelleri vardır. Kalb, nasıl kalıbdan üstün ise onun ameli de kalıbın amelinden üstündür. Marifetullah kazanılmadan salih amel işlemek mümkün olamayacağı cihetle kullara vacib olan bunun yolunu tutmaktır. Bunun nazarî yolu, sanatının incelikleri üzerinde tefekkür, amelî yolu ise O'nun emirlerini tutmak, nehiyelerinden kaçınmaktır. Çünkü emirleri tutmak, nehiyelerinden kaçınmaktır. Çünkü emirleri ve nehiyeleri anlamadan ibadet ve taat olmaz.

İbtıla iki kısımdır; saâdlere mahsus olan kısmı, şakîlere mahsus olan kısmı.

Saâdlere belây-ı hasen vardır. Bu, saâdin mükevvenatı matlûb ve maksûd-ı aslî olarak kabûl etmeyip bunu Ceriâb-ı Hakk'ın rızasını tahsil yolunda vesile kıldığı masivayı Mevlasının izniyle, O'nun emir ve nehiyelerine riayetle kurbiyyete, tahsil-i kemalata vesile olarak kabul ettiği sebebiyledir. Böyle yapanın ameli ahsendir.

Şakîlere ise belây-ı seyyie vardır. Çünkü şakî, mükevvenatı matlubu ve maksûd-ı aslisi kabul etmekle şehvâtına ve behîmî arzularına mukayyed kalır ve bunlara hırs ateşinden kurtulamaz, kaybettiği arzularından dolayı yanar tutuşur. Allah'ın kendisine ihsan ettiği ibâdet taat kuvvetini ve kurbiyyetine vesile olacak amellerini fanî maksadlarına ve şehavat-ı nefsanîyesininin tatminine kullanır. Böyle yapanın ameli de seyyie olur.

İnsanın niyeti dört vasıfdan hâlî olmaz:

1-Dilinden ve gönlünden düşmeyen şey dünyâ ise bu kimse niyeti ve ameli kötü kimsedir.

2 - Dilinden düşmeyen şey ahiret, gönlünden çıkmayan şey dünya ise bu kimse de niyeti ve ameli kötü kimsedir.

3 - Dilinden ve gönlünden eksik olmayan şey âhiret ise o kimse niyeti ve ameli güzel kimsedir.

4 - Dilinden ve gönlünden düşmeyen şey Allah Teâlâ'nın rızâsı ise bu kimse de niyyeti ve ameli en güzel olan kimsedir.

Bunlardan birincisi kafirlerin hali, ikincisi münafıkların, üçüncüsü ebrârın, dördüncüsü de mukarrebînin halidir.

Hak Sübhanehu ve Teâlâ mukarrebînin ahvaline ibareten, diğerlerinin hallerine de işareten buyuruyor ki:

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا ﴿٧﴾ وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾

“Biz, yeryüzünden olan mevcudatı yeryüzü için ziynet kıldık, onların hangisinin amelinin güzel, en güzel olacağını imtihan edelim diye.

Bundan sonra biz onun üzerinde olan şeyleri elbette kupkuru bir toz-toprak haline getireceğiz.”³¹

وَلِيُنَّزِلْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِلَى أُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لِيَقُولُوا مَا
يَجْبِسُهُ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٨﴾

31. Kehf sûresi/7-8, Ruhul-Beyan 2/64

8 - “And olsun ki biz, kendilerinden azabı sayılı bir müddet kadar gecikdirsek mutlaka diyeceklerdir ki, “Bunu alıkoyan sebep de ne?” Haberiniz olsun ki o, bunlara geleceği gün kendilerinden döndürülecek değildir. Eğlenceye alageldikleri azab onları çepçevre kuşatacaktır.”

“Eğlenceye almakta oldukları şey, azâb onları çepçevre kuşatacaktır.”

Allah Teâlâ yarattığı insanın her azasını, ne için yaratmışsa o yolda istimal olunmasını irâde etmektedir. Kalbin “mâ-hulika leh”i yani ne için yaratıldığı sual edilirse, onun yaradılış sebebi marifet ve tevhidle meşgul olmak, lisanın vazifesi de şehâdet ve tilâvetle meşgul olmak, istihzâ ve benzeri mezmum fiilleri terketmektir.

Kim, her bir azâyı “mâ-hulikaleh”ine istimal etmek hususunda ahd-i ilâhîye vefâ göstermezse Cenâb-ı Hakk’ın gazabına maruz kalır.

Bazı vakitlerde, Ebû Cehil, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin arkasından yürür, ağzını burnunu oynatarak istihza ederdi, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu hale muttali oldukda:

→ Yapmakta olduğun gibi ol! buyurdular, merkum kâfir ölünceye kadar aynı hal içinde kaldı.

Utbe bin Ebî Muayt -lâ’netullah- da Efendimiz’in yüzüne tükürük attı. Attığı tükürük dönüp kendi yüzüne geldi, beras³² illetine tutuldu.

32. Abraslık yahud abraslık denilen hastalık.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Mekke'de iken küffar arasından geçmekte oldukları bir vakitte onlar cem olup, Rasûlullah'ın arkasından:

– Kendisinin nebî olduğunu zanneden şu adam haa!" diye istihzâ etmeye başladılar. Rasûlullah'ın berâberinde Cibrîl de vardı. İstihzâ edenlerin vücutlarına parmağıyla dokunmakla cümlesinin vücutlarında birer yara açılıp büyüdü, bulaşıcı hastalık halini almış olmakla yanlarına hiç kimse yaklaşamayıp o halleriyle fevt oldular.

Ehl-i inkârın yaptıkları gibi, ehl-i hakkın sevmedikleri bir şeyle onlara taarruz edenlerin hallerini buna kıyas et. Sâdât-ı sûfiyyeye ta'n edenlerin hallerini de bunlara kıyas et. Onların, bu kendi hallerinin gadab-ı ilâhîyi celb edeceğini bilmediklerini de düşün ki, bunların niceleri düştüklerini de bilmezler, şefaât de bulamazlar.

Hiç bir amel yoktur ki, cezâsı yahud karşılığı sâhibine anında ulaşmasın. Ancak onu dünyâda çoğu ayne'l-yakîn göremez, âhiretde görür.

فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

“Artık senden perdeni kaldırdığımız için görüşün çok keskindir”³³ âyetinde beyân olduğunu vechile ahirette gözünden perde kalkar ve her şeyi bütün keskinliğiyle görür hale gelir.

Allah'dan uzak kalmak azabının, ehl-i gaflet ve ehl-i hicâba mahsus olduğunu görmez misin? Lâkin onlar bu-

nun ne kadar acı olduğunu bilmemektedirler. Çünkü ukudadırlar. Ölünce uyanırlar ve dünyâda farkında olmadıkları acıyı yakinen tadarlar.³⁴

وَلَيْنُ أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَكَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَيْنُ أَذَقْنَاهُ نِعْمَاءَ بَعْدَ ضِرَاءٍ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

9-11 - “İnsana cânibimizden bir rahmet ve nimet tattırıp sonra bunu kendisinden soyup alırsak and olsun (o anda) o (Allah'ın fazlından) ümidini kesmiş bir adam (evvelki nimeti tamamen unutmuş) bir nankördür.

Şâyet kendisine dokunan bir dertten sonra ona nimeti tattırsak andolsun diyecek ki, kötülükler benden bir daha gelmemek üzere uzaklaşıp gitti. Çünkü o (bu anda) şımarmıştır. (Halka karşı) böbürlenlen bir kimsedir.

(Dertlere, sıkıntılara) göğüs gerip de güzel güzel amel ve hareketlerde bulunanlar böyle değil. Günahlarını yarlıgamak ve büyük mükâfat işte bunlar içindir.”

“İnsana, canına dokunan bir sıkıntıdan sonra bir nimet tattırdığımız vakit, hastalıktan sonra sıhhat, yokluktan, darlıktan sonra varlık, sıkıntıdan sonra ferahlık tattırdığımız zaman” meâlindeki âyet-i celîlede Cenâb-ı Hak, kullarına nimet tattırmayı zat-ı kerimine, zararlara duçâr olmayı ise zât-ı celîline değil, insanın nefesine izâfe etmiştir. Şu sebepten ki Cenâb-ı Hak kullarını îkaz ile murâd-ı sübhânîsinin ilk maksadının kullarına hayır ulaştırmak, kendi lütfundan nimetler ulaştırmak olduğunu beyan buyurmuş, kula şerrin dokunması ise ancak kulun nefsinin şumluğundan ve halinin fesadından dolayı mücazat ve intikam olarak geldiğini beyan eylemiştir. Diğer âyet-i celîlede:

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ ﴿٧٩﴾

“Sana gelen bir güzellik, bil ki Allah’dandır. Sana gelen bir kötülük ise, bil ki nefsendendir.” buyurulmuştur.³⁵

Bilesin ki, nimet geldiğinde ferahlanıp nimet vereni unutmak gâfillere mahsus bir ferahlanmadır.

Çünkü Cenâb-ı Hak Azze ve Celle lîzâtihî mahbubdur, in'am ve ihsanından dolayı değil, onun nimetleri de kendi katında mahbub olduğu için mahbubdur, O'nu ve in'amlarını O'nu sevdiğimiz için severiz.

Hadis-i şerifde vârid olmuştur ki:

35. Nisâ Sûresi: 79

“Üç zümreye dünyâ ve âhîret fitnessi dokunmaz:

“Kadere iman ve ikrar eden, nücûma itibar etmeyen, sünnetime tam sarılan!”

Bu sebeble kader-i ilâhîyi unutup müneccimleri tasdik etmemek ve imanı bulandırmamak gerekir.

Âyetde iki noktaya işâret vardır:

Birincisi mevhibe-i ilâhîye olarak bazı makamâtın tadını alan, bazı müşâhedelere nâil olan, sonra hatalarının son derece münasebetsizliği ve nimetlere karşı sû-i edebi sebebiyle kendisinden bu hal alınan kimse halini düzeltmeye gayret edip Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinden ümidini kesmemeli ve iblis gibi küfran-ı nimet etmemelidir. Üstelik her bakımdan perdelenmekle ve kapılar yüzüne kapatılmakla mübtela kılinsa bile şart-ı ubûdiyet olarak, yine Rabbine müracaat etmeli. Âdem -aleyhisselâm- gibi kendi zulmünü kendi nefsine izâfe ederek hatasını itiraf etmeli ki Rabbi onu düştüğü hatadan kurtarıp hidayete ulaştırınsın. Allah'ın kullarına rahmet ve nimetlerinden birisi de, kul nefsine zulmetmekte ileri gidip sonra tevbe ile Rabbine rucû ettiğinde Rabbini gafur ve rahim olarak bulmasıdır.

İkincisi afv-ı ilâhîye nâil olmanın serinliğini ve ibadetin halâvetini tadan bir kimseye gereken, kendisini masûm ve mutahhar addetmemek, gözlerinden hicabların kalktığı zannına kapılmamak, aslâ ucbe düşmemek, yani kendisini beğenip başkalarına hakaret gözüyle bakmamaktır. Allah'ın mekrinden de emin olmamalıdır. Bu hallerin mezmûm olduğu bilinmelidir.

İşte âyet-i celfile, nefs-i emmarenin sıfat-ı zemîmesini izâh etmektedir. Bunların, mücâhedeye mümkün olan gayret sarfedilerek tedavi ve islah olunmaları her bir kul için zarûridir.³⁶

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضٌ مَّا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَصَاحِقٌ بِهٖ صَدْرُكَ
 أَن يَقُولُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كِتَابٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا
 أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ
 افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ
 اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ فَإِنَّمَا
 يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَهَ
 إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

12-14 - “Ya Ekreme’r-rusûl! Kâfirlerin, “Keşke Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- üzerine hazine inzâl olursa da tâbi olanlara infak etse, veyahud onunla berâber risaletini tasdik eder bir melek gelseydi, biz de iman ederdik. Böyle bir şey nâzil olmadığı cihetle iman etmeyiz” dediklerinden dolayı göğsün daralır, mahzûn olur. Kemâl-i teessüründen ve imân etmelerine tama’ından dolayı vahyolunan ahkâmın bazısının tebliğini vakt-i ahara terke edecek gibisin. Sakın sen onların sözlerinden müteessir olma. Zira

sen ancak, onları azab-ı cehennemle korkutucusun. Şu halde onlara karşı memur bulunduğun vazife onları inzâr etmektir. Çünkü her şey üzerine vekil Allah Teâlâ'dır.

Yoksa onu (Kur'an'ı) kendisi mi uydurdu diyorlar? Onlara de ki: "Öyle ise, haydi siz de onun gibi on sûre getirin düzme ve uydurma olarak. Allah'dan başka kime gücünüz yetiyorsa, kime güveniyorsanız onları da yardıma çağırın, eğer iddianızda sadık kimseler iseniz.

Eğer bunun üzerine (ey müşrikler), o yardıma çağırdıklarınız da izhar-ı acz edip size cevap veremezlerse bilin ki Kur'an ancak, Allah'ın ilmiyle inzâl olunmuştur. O Allah ki, O'ndan başka hiç bir tanrı yoktur. Artık siz şimdi müslüman oluyor musunuz?"

DÜNYA VE ÂHİRET DENGESİ

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ
فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

15-16- “Kim yalnız dünya hayatını ve onun ziynetini arzu ederse onların yaptıklarının (çalıştıklarının) karşılığını burada tamamen öderiz. Onlar bu hususda bir eksikliğe de uğratılmaz.

Onlar öyle kimselerdir ki ahiretde kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. Dünyada istedikleri şeyler (hatta yaptıkları bütün iyilikler) orada boşa gitmiştir. Zaten yapageldikleri hep boştur onların.”

İbn-i Abbas -radıyallahu anhüma- der ki, bu âyet ehl-i kiblenin ehl-i riya zümresi hakkında nâzil olmuştur.

Âyet-i celîlenin hükmü ister mü'min, ister kafir, ister mü-nafık olsun riya ehli olan herkesi içine almaktadır.

Hadis-i şerifde vârid olduğuna göre Rasûlullah -sal-lallahu aleyhi ve sellam- buyurmuşlardır ki:

– “Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirk³⁷ tir.”

– Küçük şirk nedir ya Rasûlallah? denildiğinde:

– “Riyâdır. Allah Teâlâ kullarını amelleriyle mücazata tabi tuttuğu esnada ehl-i riyaaya: “Dünyada kendilerine mürâîlik ettiğiniz kimselere gidin, ecrinizi isteyin, bakalım bir mükafat bulabilecek misiniz?”³⁸ diyecektir.”

et-Terğîb Şerhi'nde denilmiştir ki: Müşrik lafzı pu-ta tapan her kafir, mecûsi, yahûdi, nasranî, mürted ve zanâdikaya ıtlak olunur. Yani onlara müşrik denilir. Riya, şirk-i sağır olması hasebiyle mürâfye de ıtlak olunur. Kü-çük şirke gizli şirk manasına şirk-i hafi de denilir.

Ehl-i riyaadan olan kurrâya³⁸ “Senin için filân ne iyi bir kurradır” denilmesi için okudun, bu da denildi.” denilecek. Sıla-i rahmi ve tasaddukü riya olarak yapana “Senin için böyle denilmesi için yaptın” bu da denildi denilecek. Savaşa katılan kimseye de “filan ne kadar cesaretlidir” denilmesi için savaştın, bu da denildi, ecrini aldın denilecek ve yaptıklarını riya ile yapan bu üç zümre ateşe atılan ilk zümreler olacak.³⁹

37. er-Riâye li-hukukillah, 190

38. Kur'an tilâvet eden, hafız

39. İhya u ulumid'd-din 3/294

Hadis-i şerifde vârid olduğu vechile hafaza melekleri kulun namaz, oruc, nafaka, ictihad ve vera gibi amellerini yedinci kat göğe kaldırırlar. Bu işlere bakmakla mükellef melek:

– Götürün bu amelini sahibinin yüzüne çarpın. Çünkü o bu ameliyle Allah'dan gayrisini murâd etmiştir der.

Allah Teâlâ da:

– *“Evet o, benden gayriyi murâd edinmiştir. Üzerine lanetimi dökülecek”* buyurur.

Melekler de hep birden:

– *“Senin ve bizim lanetimiz onun üzerine olsun”* derler, yedi kat gökler ve göklerdekiler ona lanet ederler.

Fudayl İbn-i İyâz der ki:

“İnsanlara karşı riya olur diye ameli terk etmek de riya'dır. İnsanların görmesi için amel etmek ise şirk'tir. İhlas bu iki halden de kurtulmaktır.”

Bu sözün manası şudur: Ancak Allah için amele azmeden bir kimse, insanların muttali olması korkusuyla onu terk ederse mürâîdir. Çünkü eğer ameli hakikaten Allah için ise insanların ona muttali olmaları bir zarar vermez. İnsanların görmesi için amel eden kimse ise ibadette şirke düşmüştür.

Bu sözün hükmünden istisna edilen bir durum daha vardır ki, kişi, insanların gördüğü bir yerde o anda o yerde ifası gerekli farz amelin dışında bir amel işlediğinde ezâ yahud giybet edeceklerini bilirse, bunlardan dolayı

ameli terketmesi riya sayılmaz. Belki şefkat ve rahmet-i ilâhîyyeye nail olur.

Ehl-i rıyanın dünyada dünya için yaptıkları hayırlı işler olacağı gibi, halis niyete mebnî olmayarak yaptıkları işler doğru bile olsa batıl olmaya mahkum bulunacaktır. Çünkü Allah'dan gayrilerin rızaları için yapılmışlardır. Böyle şeyler ise batıldır. Allah'dan gayrilerin rızaları için amel edenlerin bu amelleri de, bu amelleriye talep ettikleri de batıldır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- beyan buyurdıkları vechile:

"En doğru söz şair Lebid'in söylediğidir:

Agâh olunuz ki Allah'dan başka her şey batıldır!"⁴⁰

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابٌ مُّوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ

بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾ أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ
 فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ
 يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا
 كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ
 وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي
 الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾

17-22 - “(Yalnız dünyâ hayatını arzu eden kimse):
 Rabbinin açık bir delili üzerinde bulunup da ardınca yine O’ndan bir şahid gelen, ondan önce de bir rehber ve bir rahmet olmak üzere Musa’nın kitabı ile tasdik edilmiş olan kimse gibi midir ki böyle olanlar ona (yani Kur’an’a) inanırlar. Her hangi bir grup onu tanımazsa ateş, ona vadedilen yerdir. Sen de bu hususda şüphe içinde olma. Çünkü o hakdır, Rabbindir. Fakat insanların çoğu iman etmezler.

Allah’a karşı kendiliğinden yalan düzenden daha zalim kim olabilir? Onlar Rablerine arzedilecekler. Şahidler de⁴¹ “işte bunlar Rablerine karşı yalan söyleyenlerdir” diyecek. Haberinizi olsun ki Allah’ın laneti o zalimler üzerinedir.

Onlar öyle zalimlerdir ki insanları Allah’ın yolundan saptırırlar. Ve o yolu eğiltmek isterler. Kendilerini Allah’dan (kurtaracak) hiç bir hamileri

41. Melekler, Peygamberler, yahud insanların kendi uzuvları.

de yoktur. Onların azabı kat kat olacaktır. Çünkü onlar hakkı işitmeye tahammül edemezlerdi, onu göremezlerdi de.

Onlar, kendilerini ziyan eden kimselerdir. Uydurmakta oldukları şeyler (putlar) da kendilerinden uzaklaşıp kaybolmuştur.

Şüphesiz onlar ahiretde en çok zarar görenlerin ta kendileridir.”

İbn-i Ebî'd-Dünyâ, Dahhâk'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bir kimse gelip:

– Ya Rasûlallah! Dünyâda insanların en zahidi kimdir? diye sorduğunda Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cevaben:

– *Kabri ve belâyı unutmayan, dünya ziyetini terk eden, bekayı faniye tercih eden, yarını günlerinden saymayan ve kendisini mevtâdan sayan kimsedir*” buyurmuşlardır.

Hadisde vârid olmuştur ki:

“Bir an evvel amellerinize davranınız. Çünkü önünüzde karanlık gecelerden kopmuş parçalar gibi fitneler vardır ki, ademoğlu öyle fitneler hengâmında dinini azıcık bir dünyalık mukabilinde satar da, mü'min olarak akşamlamışken kafir olarak sabahlar.”

Dünyâ karşılığında dinini satanlar vardır. Allah indinde bir rutbesi olduğu iddiasında bulunarak riyaset talebinde bulunanlar vardır. Nefsani arzularını tezehhüd ve şeyhûhat perdeleri altında tatmin etmek isterler. Bunlar yeryüzünde Allah'ın hakiki şahidleri olan evliyây-ı kirâm tarafından lanetlenirler. Çünkü bunlar, lâyük olmadıkları halde kendilerini kibâr-ı evliyânın menzilesinde gösterecek münasebetsiz bir iş yapmış ve laneti haketmişlerdir.

Bu müddeîlerin evsâfı cümlesinden olarak niceleri şeyhlik iddiasında bulunmak sûretiyle Cenâb-ı Hakk'ın taliblerini kendilerine davet etmek sûretiyle onların Allah'a giden yollarını keserler. Hakikaten Allah'a davet eden ve sahib-i velâyet bulunan ehl-i Hakk'ın eteklerine yapışmaktan da halkı men ederler. İşte bunlar, hakikatte ahireti inkar edenlerin ta kendileridir. Çünkü ahirete, Allah'a kavuşmaya, hesaba, amellerinden dolayı mücazata iman etmiş olsalardı Allah'ın gördüğü bir halde bu gibi işleri yapmazlardı. Bunlara, dünyâ arzusuyla Allah'ın yolundan saptıkları için de azâb vardır. Ehl-i irâdeyi (müridleri) Hakk'ın yolundan saptırdıkları için de azâb vardır.

Kendilerini ve tabilerini güzel yaptıklarını zannederek hüsrâna sürükledikleri için muâhaze edilecekler, hüsrana uğrayanların tâ kendileri olacaklardır.⁴²

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٢٢﴾ مَثَلٌ

42. Ruhu'l-Beyan: 2/75

الْفَرِيقَيْنِ كَالْأَعْمَى وَالْأَصْمَى وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ
يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

23-24 - “İman edip de sâlih ameller işleyenlere, huşu ve tevâzu ile Rablerine bağlananlara gelince onlar cennetin yarânıdırılar. Onun içinde ebedî kalı-
cıdırılar onlar.

Bu iki zümrenin hali, kör ve sağır, gören ve işi-
denin hali gibidir. Bunlar birbirine denk olurlar mı
hiç? Ne kadar az öğüd alıyorsunuz!”

“Hakikatte a'mâ, hakkı hak, bâtilı bâtil görmeyendir. Bâtilı hak, hakkı bâtil görendir. Sağır, hakkı hak olarak, batılı batıl olarak işitmeyip, batılı hak, hakkı batıl işitendir. Görme hassasına sâhib kimse, hakkı hak görüp ittiba eden, bâtilı bâtil görüp ictinâb edendir. İşitme hassasına sâhib olan da, Allah'ın işitme kabiliyeti verip de O'nun hitablarını işiten kimsedir. Allah'ı gören Allah'dan gayriyi görmez. Allah'ı işiten ancak O'nun emrini dinler, Vücüd âleminde Allah'dan gayri kimseyi görmediği için ancak O'nun hitablarına kulak verir ve emrolunduklarına ittiba eder.⁴³

NÛH ALEYHİSSELÂM VE KAVMI

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَنْ لَا
تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ الْيَوْمِ ﴿٢٦﴾

25-26 - “Andolsun ki biz Nuh’u kavmine peygamber olarak gönderdik. O şöyle demişti: Şüphesiz ki ben sizi Allah’ın azabından apaçık bir korkutucuyum. Allah’dan başkasına ibadet etmeyin. Hakikat ki ben sizin başınıza acıklı bir günün azabının gelip çatmasından endişe ediyorum.”

İbn-i Abbas -radiyallahu anhüma- der ki:

Nuh -aleyhisselam- kırk yaşlarında iken kavmine peygamber olarak gönderildi. Kavmini hakka davet ettiği dokuzyüze sene müddetle kavminin arasında kaldı. Tufandan sonra altmış sene daha yaşadı. Bütün ömrünün dokuzyüze sene olduğu rivayeti de vardır.

Nuh -aleyhisselam- hûbût-ı Âdem'dem, yani Âdem -aleyhisselam-'ın yeryüzüne inmesinden binaltıyüzkırkiki sene sonra doğdu. Yurdu Dımaşk'dır. Kûfe'ye defnolundu. Bazıları Kerkûk'e defnolunduğunu söylerler. İbrahim -aleyhisselam-'ın Kudüs'deki mağarasına defnolunduğunu söyleyenler de vardır.

İsmi "Şâkir" idi. Kendi haline çok ağladığı için "Nuh" denildi. -Aleyhisselam-

Ağlamasının sebepleri hakkında denildi ki:

1 - Bir yerde merhametinin azalıp, "**Rabbim! Yeryüzünde kafirlerden olup da yurt tutan kimse bırakma!**" dediğine Allah râzı olmadığı için nedamet etmesi sebebiyle ağlamıştır.

2 - Bir köpeği görüp de beğenmediği için Allah'ın itabına maruz kalıp, kendine taraf-ı ilâhîden "**Beni mi ta'yib ettin, onu mu?**" denildiğinde nedamet edip ağlamış ve dağlara kaçıp gitmiştir.

3 - Oğluna meyli ve hakkında Rabbine münacat edip "**oğlum ehlimdendir**" dediğinde "**O senin ehlimden değildir**" buyurulmasına ağlamıştır.

Enbiyâ ve evliyânın ağlamaları Allah'ın, onların kalblerini tutan celalinden ve heybetindedir. Bu da âşikların evsâfından, âriflerin hasâisindedir.

Yahya -aleyhisselam-'ı görmez misin ki hiç bir günah işlemediği halde zamanında ondan fazla ağlayan kimse görülmemiştir.

Yakub -aleyhisselam-'ın ağlaması da sadece Yusuf'un firâkından dolayı değil, dünyadaki firakı ahirette de firakına sebep olur korkusuyla idi.

Allah Teâlâ kulunun ağlamasını, inlemesini, Cenâb-ı izzetine yalvarmasını arzu ettiği vakit onu sevdiklerinden ayırmakla yahud açlıkla ve benzeri şeylerle mübtela kılar. Bunlar ehl-i kulûba malumdur. Bunlarda acîb terakkîler garib tecellîler vardır. Ehl-i kemâlin hallerinde bunlar açığa ca müşâhede edilir.⁴⁴

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا نَرِيكَ إِلَّا بَشْرًا
مِثْلَنَا وَمَا نَرِيكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا بِادِّي الرَّأْيِ
وَمَا نَرِي لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَنْظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

27 - “Bunun üzerine kavminden küfredenlerin elebaşları: “Biz seni kendimiz gibi bir insandan başka birşey olarak görmüyoruz. Basit ve zâhiri bir görüşle en aşağı tabakalarımızdan başkasının sana tabi olduğunu da görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Biz sizi bilakis yalancılar zannediyoruz” dediler.”

Âyet-i celîlede nefsin, tabîatının ve görüşlerinin süflî, rûhun ise kendisinin, tab'ının ve görüşlerinin ulvî olduğuna işâret vardır.

Bir başka kardeşini kendi âlemine davet etmek ulvî ruhun hususiyetlerindedir. Çünkü ulvî nazariyle ibadette-

rin izzet ve şerefini görür, süfliyyatı ve onların kötülüğünü de görür ve süfliyi ulviyyata davet eder.

Süflî nefis ise süflî nazariyle ulviyyatı göremeyeceği gibi, süflî tabiatı icabı ulviyata meyletmez, süfliyyata meyleder. Ve süflî nazariyle her şeyi süfli görür ve kendinden gayriyi kendi âlemine davet eder. Buradan hareketle, rûh-ı ulvî sahibi, karşısındakini kendine denk gördüğü gibi süflî nefis sahibi de bu rûh-ı ulvî sahibini kendine denk görür; Nûh -aleyhisselâm-'a ve sair peygamberlere:

مَآئِرِيكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا

– “*Seni ancak bizim gibi bir beşer olarak görüyoruz*” diyenler böyle kimselerdir. Bu sebeble enbiyâyâ bakıyorlar, fakat onları nübüvvet gözüyle görmedikleri, ancak kizb, sihir, cinnet gözüyle gördükleri, enbiyâyâ ittiba’ edenleri de hakaret gözüyle gördükleri için:

وَمَآئِرِيكَ أَتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا لَنَا بِأَدَى الرَّأْيِ

– “*Sana ittiba edenleri de ancak en aşağılık, basit görüşlü kimseler olarak görüyoruz*” demişlerdir.

Bu sapkınların haline şaşılır ki, beşerden peygamber olacağını kabul etmezler de hacerden yani taştan ilah olacağını kabul ederler ve ibadette tereddüd etmezler.⁴⁵

45. Ruhu'l-Beyan 2/7

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَأَتَيْنِي
 رَحْمَةً مِنْ عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا
 كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِي
 إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُوا
 رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَا قَوْمِ مَنْ
 يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ وَلَا
 أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا
 أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ
 يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا
 لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣١﴾

28-31 - "Nûh dedi ki: "Ya ben davamın sıdkına şahid olmak üzere Rabbinden gelen apaçık bir burhan üzerinde isem? O bana kendi katından bir rahmet vermiş de bunlar sizin kör gözlerinizden gizli bırakılmışsa? Söyleyin bana ey kavmim? Sizi ona kendiniz arzu etmediğiniz halde zorlayacak mıyız?

Ey kavmim! Bundan, bu tebliğâtımdan dolayı sizden hiç bir mal istemiyorum. Benim mükafatım Allah'dan başkasına aid değildir ve ben iman edenleri yanımdan (sizin keyfiniz için) tard edecek değilim. Çünkü onlar muhakkak ki Rablerine kavuşmaya müştak

bulunanlardır. Ancak ben sizi cahillik eder bir kavim olarak görüyorum.

Ey kavmim! Ben onları yanımdan kovarsam Allah'ın intikamından beni kim kurtarabilir, bana kim yardım eder? Bu sözlerimden hiç öğüt çıkarmaz mısınız?

Ben size, "Allah'ın hazineleri benim yanımdadır" demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Ben bir meleğim de demiyorum. Bununla beraber gözlerinizin hor gördüğü kimseler, mü'minler hakkında, "Allah onlara aslâ bir hayır vermeyecektir de diyemem. Allah, onların üzerlerindeki en iyi bilendir. Eğer bunları tard edersem o takdirde şüphesiz ki ben zalimlerden olurum."

Hadis-i şerifde vârid olmuştur ki:

"Fakir ve miskinleri sevmek enbiyâ ve mürselînin ahlâkından, onlarla oturmayı sevmemek de münafıkların ahlakındandır."

Meşâyih-i kiram hazarâtı buyurmuşlardır ki:

Zâhir, batının delîlidir. Çünkü Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-: *"Sizin kalbiniz düzelip istikamette olmadıkça imanınız düzelmez, lisanınız düzelmedikçe kalbiniz düzelmez, amelleriniz düzelmedikçe de lisanınız düzelmez"* buyurmuşlardır. Yani şerîatin zâhirde emirlerinin yaşanması doğrudan doğruya batına sirâyet eder. Allah, nûrunu şerîate, zulmeti de tabiata

koydu. Peygamberler de insanları tab'ın zulmetinden şer'in nûruna çıkarmak için gönderildiler.⁴⁶

Ebû Hüreyre -radıyallahu anh-'den rivâyet olunduğuna göre Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

الْمُسْلِمِ أَخُو الْمُسْلِمِ

"Müslüman müslümanın kardeşidir" buyurmuşlardır. İslâm kardeşleri yekdiğerine hakkını noksan vermek yahud hiç vermemek gibi zulümlerde bulunmazlar. Birbirlerine yardımı terketmekle birbirlerini perişan etmezler. Kendilerini kardeşlerinden büyük görüp onlara hakaret gözüyle bakmazlar.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir defasında sadrına işâret ederek:

"Takva işte buradadır, takva işte buradadır" buyurmuşlardır. Takvanın aslı ictinâbdır. Burada murâd, maâsîden ictinabdır. Muttakî, Allah'ın emirlerine muhalefeti terk etmek sûretiyle Allah'ın azâbına karşı vikayelenir. Rasûlullah'ın, sadrına işâret ederek "buradadır" buyurması, takvanın zâhirî amellerle hâsıl olmayıp ancak kalbde duyulan haşyet-i ilâhîyye ve murakabe ile hâsıl olacağını beyan etmek içindir.

Kalbinde takvâ bulunan müslüman, hiç bir kimseye hakaret gözüyle bakmasın. Müslüman kardeşini hakir görmesi bir kimseye şer olarak kâfidir. Her bir müslümanın kanı, ırzı ve malı diğerk müslümana haramdır. İrz,

insanın medh, yahud zemmedileceği bir hususdur, şeref meselesidir. İbn-i Melek der ki:

“İnsanın ırzı, yanında onu sıyânet eden kardeşidir” yani müslümanlar birbirlerini sıyânet etmezlerse hepsi birden perişan olurlar demektir.⁴⁷

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا
 إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ
 إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَتَفَعَّلُكُمْ نَضْحِي
 إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أُنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغْوِيَكُمْ
 هُوَ رَبُّكُمْ وَالْيَهُ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرِيهِ قُلْ إِنْ
 افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾
 وَأَوْحِي إِلَيَّ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ
 آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَاصْنَعِ الْفُلَكَ
 بِأَعْيُنِنَا وَوْحِينَا وَلَا تَخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ
 مُغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

32-37 - “Dediler “Ey Nuh! Bizimle cidden uğ-
 raşdın. Bizimle olan bu mücâdelende ileri de gittin.

Eğer sen sâdıklardan isen bizi tehdid edip durduğun azâbı haydi getir bize.”

Nuh da: “Dilirse onu size ancak Allah getirir. Siz onu âciz bırakabilecekler değilsiniz” dedi.

Eğer Allah sizi helak etmek dilemişse, ben iyiliğinizi arzu etmiş olsam bile bu hayırhahlığım size fayda vermez. O sizin Rabbinizdir ve nihayet ancak ona döndürüleceksiniz.”

Habibim! Belki bunları “kendiliğinden uydurdu” derler. De ki, eğer ben onu kendim uydurdumsa günâhı benim üstümedir. Ve bende sizin bana böyle bir iftira ile irtikab edegeldiğiniz günahdan tamamen beriyim.”

Nuh’a nihâyet vahyolundu ki, “Kavminden şimdiye kadar iman etmiş bulunanlardan başkası aslâ iman etmeyecektir. O halde beyhûde üzülüp de işleyegeldikleri şeylere tasalanıp üzülme. Bizim nezâretimiz altında ve vahyimiz ile bir gemi yap. Zulmedenler hakkında artık bana bir şey söyleme. Çünkü onlar artık boğulmuşlardır.”

Hayatü'l-Hayevan’da zikrolunan garâib cümlesinden birisi, ilk defa bekçilik için köpek edinen Nuh -aleyhisselam- olduğudur.

Bir gün şöyle iltica etmişti: “Ya Rabbi bana gemi yapmağımı emrettin. Ben bunu yaparken günlerce çalışıyorum. Gece geliyorlar gündüz yaptığımı

bozup gidiyorlar. Bu işim ne vakit tamamlanacak? Bu iş ne kadar uzadı.”

Allah Teâlâ da Nuh -aleyhisselâm'-a onu beklemek için köpek edinmesini vahyetti. Nuh bir köpek edindi. Gündüz çalışır gece uyurdu. Yaptığını bozmaya kavmi gelince köpek onların üzerine varıyor ve Nuh -aleyhisselam- uyanıyordu. Köpek hırlayarak üzerlerine atılınca korkup kaçıyorlardı. Nuh -aleyhisselam- umduğuna nail olup gemiyi selametle ikmal etti.⁴⁸

وَيَضَعُ الْمُلُوكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ
 قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾
 فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ
 عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾

38-39 - “Nuh -aleyhisselam- gemiyi yapardı. Her ne zaman kavminin büyükleri ona uğrasalar istihzâ ederlerdi. Nuh -aleyhisselam- dedi: “Siz bizimle istihza ediyorsanız, bizimle istihza ettiğiniz gibi elbette biz de sizinle istihza ederiz. Artık, ulaştığını rüsvay edecek azabın kime gelip çatacağını bundan sonra ahiretteki dâimî azâbın da kimin başına geleceğini ileride bileceksiniz.”

“Sefînenin uzunluğu üçyüz, genişliği elli ve yüksekliği otuz zîrâ olup üç tabaka üzere idi. Altı ay su üzerinde yüzdü durdu. Sonra Cûdî dağında karar kıldı.”⁴⁹

Mutaffifîn sûresindeki:

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾
وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾

“O mücrimler, îmân edenlere gülüyorlardı ve onlara uğradıkları vakit kaş göz işâretiyle alaya alıyorlardı.”⁵⁰

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ
يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ نُؤْتِبُ الْكُفَّارَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

“Bugün ise mü'minler o süslü tahtlar üzerinde kafirleri seyrederek onlara gülüyorlar. Artık şimdi kafirler dünyada yapmakta olduklarının tam karşılığını aldılar mı?”⁵¹ âyetleri de aynı manayı iş'ar etmektedir.

Ayetde nefis-i emmâre erbâbının ve hevâlarının tabîlerinin, şeriatin zâhir erkânıyla amel edenlere alay edip onlara gülmelerine, kendi nefislerine tabi oldukları

49. Mir'at-ı Safâ

50. Mutaffifîn Sûresi/29-30

51. Mutaffifîn Sûresi/34-36

esnada onların vakıf oldukları inceliklerden ve nurlardan mahrûm bulduklarına işâret vardır. Şimdi bu geminin ne faydası olacak diye gülüyorlar, yarın îmân edenler ona binip kurtuldukları vakit de onlara gülecekler.

İlimiyle âmil olmayan âlimle, amel etmeyen cahil, Allah'ın kapısından kovulmakta birbirlerine mûsâvîdirler. İlimiyle âmil olmayan ârifle, amel etmeyen gâfil de Allah'ın kapısından reddolunmakta birbirlerine mûsâvîdirler. Çünkü kitap ve sünnetle amel etmeye yaramadıktan sonra mücerred ilim ve marifet Allah'ın huzuruna kabul edilmek ve felah bulmak için kâfi sebep değildir.⁵²

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤١﴾ وَقَالَ اذْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرُؤًا لَهَا وَمُزْسِيئًا لَهَا إِنَّ رَبِّي لَعَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٤٢﴾

40-41 - “Nihâyet emrimiz gelip de fırın kızıp kükreddiği zaman Nuh'a dedik ki, “Her bir canlıdan (erkek ve dişi) ikişer çift ile aileni ve iman edenleri yükle. Hakkında sözümüz sebkât etmiş, yani helakleri takdir edilmiş olanlar müstesnâ. Zaten onunla beraber az bir kimse iman etmişti.

Nuh: “Onun yüzmesine de, demirlemesine de “bismillah” diyerek binin. Muhakkak ki Rabbim gafûr ve rahimdir” dedi.”

Rivâyete göre Nuh -aleyhisselam- Cenâb-ı Hakk'a sual edip:

– Ya Rabbi, gemiye her bir çiftten nasıl yükleyeceğim, dediğinde Allah Teâlâ ona hayvanları, yırtıcıları ve kuşları cem edip her bir cins onun huzurunda isbat-ı vücüt etti. Her çiftin erkeğini sağ eliyle, dişisini sol eliyle gemiye koyardı.

Hasan Basrî der ki; “Gemiye ancak doğuran ve yumurtlayan cinsler alındı. Haşerat gibi, böcekler gibi topraktan olan cinsler alınmadı.”

Tibyan'da der ki; “Gemiye İblis de binmek istedi. Fakat izinsiz girmesi bir türlü mümkün olmadı. Merkeb gi-receği sırada kuyruğuna tutundu. Bunun üzerine merkeb gemiye girmedi. Nuh -aleyhisselam- bir müddet uğraşdı. Girmesi mümkün olmayınca:

– Gir ey mel'un! dedi. O girdi, onunla berâber İblis de girdi. Biraz sonra Nuh -aleyhisselam- İblis'i gemide gördü ve sordu:

- Benim emrim olmadan sen nasıl girdin? İblis:
- Ben ancak senin emrinle girdim.
- Benim emrimle mi? Ben sana emretmedim ki?
- Merkeb girerken “Gir ey mel'ûn!” demedin mi?

Orada benden başka lanetlenmiş olmadığı için gir-
dim, demesi üzerine Nûh onu bıraktı.⁵³

Hadis-i şerifte: *"Eşeğin anırmasını duyduğunuz vakit şeytandan Allah'a sığınınız, çünkü o şeytan görmüştür. Horoz ötmesini duyduğunuz vakit de Allah'ın fazlından isteyiniz, çünkü o melek görmüştür"* buyurulmuştur.⁵⁴

Her hayvanın sesinin tesbih olduğu, ancak merke-
bin sesinin tesbih olmadığı buyurulmuştur. Çünkü onun
anırmasının şeytan görmekle olduğu hadis-i şerifde, "se-
sinin seslerin en çirkini olduğu" da âyet-i kerimede beyân
buyurulmuştur.⁵⁵ Bu onun nefsen kemal-ı denâetine
delâlet eder. Onun günahına şeytan ortak geldiği için
onun dostudur. Fakat horoz onun düşmanıdır. Çünkü arş-
daki horozun sesini duyduğunda namaz vakitlerinde öter.
Hayatü'l-Hayvan'da der ki: "Beyaz horozu boğazlayan
kimse ehlinde ve malında bir belaya uğrar."

Katır, İbrâhim -aleyhisselam-'ın yakılması için ha-
zırlanan ateşe odun taşımakta en fazla sür'at gösteren
hayvan olduğu cihetle Nebîyy-i müşârünileyh'in bedduâ-
sına dâ'î olmuş ve Allah onun neslini kesmiştir. Keler de
ateşin tutuşması için körük gibi üflerdi. Bu sebeble onu
ilk darbeye öldürene yüz hasene vardır.

Rivâyet olduğuna göre yılan ve akreb de Nuh -
aleyhisselâm-'a gelerek kendilerini de gemiye almasını
söylediler. Nuh -aleyhisselam-:

53. Ruhu'l-Beyan: 2/84

54. Buhari

55. Lokman Sûresi: 19

– Siz zarar ve belâ sebeblerisiniz. Sizi almam, dediğinde:

– Bizi de al, hiç bir kimseye zarar vermeyeceğimize söz veriyoruz, dediler. Bu sebeble onların mazarratından korkan bir kimse:

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾

dese ona zarar vermezler.⁵⁶

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivâyet olduğuna göre, "Nuh -aleyhisselam- kendi ailesi olarak sekiz kişi idiler: Kendisi ve ehli, üç oğlu ve hanımları."

Onların gemiye Receb'in onuncu ve Cuma gününde bindikleri, geminin Beytullah'a gelip bir hafta tavaf ettiği, sonra onları yüzelli gün taşıdığı, sonra bir ayda Cûdf dağına oturduğu, gemiden çıkış günlerinin de Muharrem'in onuncu yani Âşûrâ günü olduğu rivayet olunmuştur.⁵⁷

Hikâye olduğuna göre bir ihtiyar kadın, gemi yaptığı sıralarda Nuh -aleyhisselam-'a uğrayıp onu niçin yaptığını sual ettikde Nuh -aleyhisselam-:

– Allah, kafirleri tufan ile helak edecek, mü'minleri de bu gemi ile kurtaracak, dedi.

56. Saffat Sûresi: 79

57. Ruhu'l-Beyân: 2/84

Kadın, vakti geldiğinde kendisine de haber vermesini ve mü'minlerle beraber gemiye bindirmesini söyledi.

Vakit gelince Nuh -aleyhisselam- halkı gemiye bindirmekle meşgul olduğu için kadının ricasını unuttu. Sonra tufan vakı olup küffar helak oldu, mü'minler necât buldu, gemiden çıktıktan sonra ihtiyar kadın gelip:

– Ey Nuh! Sen tufan olacağından bahsederdin, daha vakti gelmedi mi? Nuh:

– Tufan vakı oldu. Allah'ın emri yerine geldi, dedi. Böyle derken de kadının haline teaccüb etti. Allah Teâlâ onu imanı sebebiyle kurtarmıştı ve tufanı görmemişti. Allah, mü'min kullarını işte böyle himâye eder. Bazı ehl-i keşifden sıhhatle naklolunduğuna nazaran Bursa'daki Cami-i Kebir arsasının bu kadının evinin bulunduğu yer olduğu söylenmiştir.⁵⁸

İbn-i Abbas demiştir ki, "Semâdan kırk gün ve gece yağmur yağdı, yerden de aynı şekilde su çıktı." Kur'an-ı Kerîm'in:

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَرٍ ﴿١١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ
عَيْنُونَا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١١٢﴾

"Bunun üzerine biz şarıl şarıl dökülen bir su ile gök kapılarını açtık, yerden de kaynaklar fıskırttık

– Siz zarar ve belâ sebeblerisiniz. Sizi almam, dediğinde:

– Bizi de al, hiç bir kimseye zarar vermeyeceğimize söz veriyoruz, dediler. Bu sebeble onların mazarratından korkan bir kimse:

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾

dese ona zarar vermezler.⁵⁶

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivâyet olunduğuna göre, "Nuh -aleyhisselam- kendi ailesi olarak sekiz kişi idiler: Kendisi ve ehli, üç oğlu ve hanımları."

Onların gemiye Receb'in onuncu ve Cuma gününde bindikleri, geminin Beytullah'a gelip bir hafta tavaf ettiği, sonra onları yüzelli gün taşıdığı, sonra bir ayda Cûdî dağına oturduğu, gemiden çıkış günlerinin de Muharrem'in onuncu yani Âşûrâ günü olduğu rivayet olunmuştur.⁵⁷

Hikâye olduğuna göre bir ihtiyar kadın, gemi yaptığı sıralarda Nuh -aleyhisselam-'a uğrayıp onu niçin yaptığıını sual ettikde Nuh -aleyhisselam-:

– Allah, kafirleri tufan ile helak edecek, mü'minleri de bu gemi ile kurtaracak, dedi.

56. Saffat Sûresi: 79

57. Ruhul-Beyân: 2/84

Kadın, vakti geldiğinde kendisine de haber vermesini ve mü'minlerle beraber gemiye bindirmesini söyledi.

Vakit gelince Nuh -aleyhisselâm- halkı gemiye bindirmekle meşgul olduğu için kadının ricasını unuttu. Sonra tufan vakı olup küffar helak oldu, mü'minler necât buldu, gemiden çıktuktan sonra ihtiyar kadın gelip:

– Ey Nuh! Sen tufan olacağından bahsederdin, daha vakti gelmedi mi? Nuh:

– Tufan vakı oldu. Allah'ın emri yerine geldi, dedi. Böyle derken de kadının haline teaccüb etti. Allah Teâlâ onu imanı sebebiyle kurtarmıştı ve tufanı görmemişti. Allah, mü'min kullarını işte böyle himaye eder. Bazı ehl-i keşifden sıhhatle naklolunduğuna nazaran Bursa'daki Cami'-i Kebir arsasının bu kadının evinin bulunduğu yer olduğu söylenmiştir.⁵⁸

İbn-i Abbas demiştir ki, "Semâdan kırk gün ve gece yağmur yağdı, yerden de aynı şekilde su çıktı." Kur'an-ı Kerim'in:

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ
عَيْنُونَا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾

"Bunun üzerine biz şarıl şarıl dökülen bir su ile gök kapılarını açtık, yerden de kaynaklar fışkırttık

58. Ruhu'l-Beyan: 2/85

da her iki su ezelde takdir edilmiş bir emir üzerine birleşiverdi."⁵⁹ beyânları bunu ifade eder.

Su, en yüksek dağların üzerinde onbeş, otuz, kırk arşın yükseldi. Gemi o gün bilinen her yeri beş ayda doluştu. Hiç bir yerde karar kılmadı. Harem-i Şerif'e geldiği vakit oraya girmeyip bir hafta tavaf etti. Çünkü Cenâb-ı Hak, Beyt'i su baskınında muhafaza etmiştir.

Kâbe'nin yeri tufandan sonra gizli kaldı. Vakti gelince Cenâb-ı Hak, Cibril ile İbrahim -aleyhime's-selâm-'a tebliğ etti. Cibril Kâbe'nin yerini gösterip imarını emretti. Bina edilmesini emreden Allah, tebliğ edicisi ve mühendisi Cibril -aleyhisselam- banisi Halilullah, tilmizi ve yardımcısı da İsmail -aleyhisselam- oldukları cihetle yeryüzünde Kâbe'den daha şerefli bir bina yoktur.⁶⁰

Ebûl-Leys Tefsiri'nde naklolunduğuna göre, Âdem -aleyhisselam-'ın binâ ettiği Beyt altıncı kat göğe kaldırılmıştı. O, Beyt-i Mamur'dur. Hacer-i Esved de İbrâhim -aleyhisselam- zamanına kadar Ebû Kubeys dağına emanet edildi. Bu dağa Cürhüm kabilesinden bir adamın ismi verildi. Kubeys ismindeki adam orada ölmüştür.

Hazret-i Üftâde -kuddise sirruh-: "Nuh tufanı her otuz senede bir zuhur eder. Lâkin hafif sûrette geçer. Çok yağmur ile bazı köyler ve evler selden harab olur"⁶¹ demiştir.

59. Kamer Sûresi: 11-12

60. Ruhu'l-Beyan: 2/89

61. Ruhu'l-Beyan: 2/84

Hadis-i şerifde vârid olmuştur ki:

عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 إِنَّ اللَّهَ رَوَى لِي الْأَرْضَ، فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا.
 وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا رَوَى لِي مِنْهَا، وَأُعْطِيَتْ
 الْكَتْرَيْنِ لِأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ
 لَا يُهْلِكَهَا بِسَنَةِ عَامَّةٍ. وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى
 أَنْفُسِهِمْ فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ. وَإِنَّ رَبِّي قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! إِنِّي
 إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً فَإِنَّهُ لَا يَرُدُّ. وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ
 لَا أَهْلِكَهُمْ بِسَنَةِ عَامَّةٍ وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ
 سِوَى أَنْفُسِهِمْ يَسْتَبِيحُ بَيْضَتَهُمْ. وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مِنْ
 أَقْطَارِهَا - أَوْ قَالَ مِنْ بَيْنِ أَقْطَارِهَا - حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ
 يُهْلِكُ بَعْضًا وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا

Sevbân -radiyallahu anh-'den rivayet olunduğuna göre Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

"Allah Teâlâ yeryüzünü gözlerimin önüne serdi. Meşariki ve meğaribi gördüm. Ümmetimin mülk ve saltanatı bana gösterilen yerlere kadar ulaşacaktır. Bana

kırmızı ve beyaz hazine verildi.⁶² Rabbimden ümmetimi umumî bir kıtlıkla hepsini birden helak etmemesini istedim. Bir de mülk ü izzetlerinin gitmemesi için nefislerinden başka bir düşman musallat etmemesini istedim. Rabbim cevaben buyurdu ki, "Ya Muhammed! Ben bir hüküm verdiğim vakit artık o geri çevrilmez. Senin için ümmetini umumi bir kıtlıkla hep birden helak etmemeyi deruhde eyledim. Onlara nefislerinden başka düşman da musallat etmeyeceğim ki mülk ü izzetleri gitmesin. Yer-yüzünün kıtalarından ümmetin aleyhine toplanıp gelseler bile o düşmanların biri diğerini helak edecek, biri diğerini perişan edecek."⁶³

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى
 نُوحٌ ۖ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ اذْكَبْ اذْغَامِ مَعَنَا وَلَا
 تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَأُوِي إِلَىٰ جِبَلٍ يَْعَصِمُنِي
 مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ
 وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُعْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ وَقِيلَ
 يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَّمَاءُ اقْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ
 وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَىٰ الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ
 الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾

62. Altın ve gümüş, Kırsra ve Kayser'in hazineleri, Irak ve Şam.

63. Sahih-i Müslim, Kitabü'l-Fiten

42-44 - "O gemi bunları dağlar gibi dalgalar içinden akıtıp götürüyordu. Nuh, ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna çağırırdı:

– "Oğulcağızım! Gel bizim yanımıza sen de bin. Kafirlerle beraber olma!"

O dedi ki:

– "Bir dağa sığınırım. O beni sudan korur. Nuh da şöyle dedi:

– "Bugün Allah'ın emrinden, esirgeyen Allah'tan başka hiç bir koruyucu yoktur." (Derken) ikisinin arasına dalga giriverdi. O da boğulanlardan oldu.

Sonra taraf-i ilâhîden denildi ki, "Ey arz! Suyunu yut, ve ey semâ! sen de suyunu tut!" Ve emir yerini buldu. Gemi de Cudî isminde bir dağ üstüne oturdu. "Ve rahmet-i ilâhîyeden uzak olsun zalimler, defolsun gitsin kafirlər" denildi."

Cûdî, Musul yakınında bir dağdır. Haberde geldiğine göre Allahü Teâlâ dağlara vahyedip gemiyi bir dağ üzerine indireceğini buyurdu. Her bir dağ boy gösterdi, yükseldi. Cûdî ise tevazu gösterdi, gemiyi onun üzerine indirdi.

İmam Sûyutî der ki, "Dağların efdalı Uhud dağdır. Oraya Hazret-i Hamza -radiyallahu anh- Efendimizi ve Uhud şehidlerini ziyâret için gidilir."

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلُونَ عَلَىٰ أَحَدٍ

﴿ذُتَّعِدُونَ وَلَا تُلُونُ عَلَيَّ أَحَدٍ﴾ kıraatine göre ismi Kur'an'da mezkûr olması bakımından da bu dağın efdaliyetine istidlâl edilmiştir. Diğer bir delil de Rasûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in: *"Uhud, cennetin rûkûnlerinden bir rûkûndür"* meâlindeki hadis-i şerif ve:

*"Uhud bizi seven bir dağdır, biz de onu severiz"*⁶⁴ hadisleriyle bu dağın efdaliyetine istidlâl edilmiştir.⁶⁵

Hz. Ali -kerremallahu vecheh- der ki, "Mahlûkatın en kuvvetlisi dağlardır. Dağları delmesi bakımından onlardan kuvvetlisi demirdir. Ateş de demire galebe eder. Su da ateşi söndürür.

Bulutlar su ile yüklenirler. Rüzgar bulutları götürür. İnsan yaptığı binalarla rüzgara karşı siperlenir. Uyku da insana galebe eder. Ölüm ise hepsine birden galebe eder."

Sûre-i Nuh'da beyân olunduğu vechile:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضَ مِنَ الْكَافِرِينَ
 دَيَّارًا ﴿٢٦٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرَهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا
 فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٦٧﴾

64. İbn Mâce

65. Ruhû'l-Beyân: 2/89

“Ve Nuh (nihâyet) şöyle dedi: Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden yurt tutan kimse bırakma! Eğer sen onları bırakırsan Senin kullarını saptırırlar ve ancak fâcîr ve keffârdan⁶⁶ başka bir şey doğurmazlar”⁶⁷ diye ilticâ etti, bunun üzerine Allahü Teâlâ tufandan kırk sene evvelinden itibaren kadınlarının rahimlerini, erkeklerinin sulblerini kuruttu. Tufanda gark olduklarında içlerinde çocuk yoktu, mecnun da yoktu. Âyet-i celîle’de:

وَقَوْمٌ نُّوحٌ لَّمَّا كَذَّبُوا الرَّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَا هُمْ
لِلنَّاسِ آيَةً ﴿٣٧﴾

“Nuh kavmini de, peygamberlerini tekzip ettikleri vakit onları boğduk ve kendilerini insanlara bir ibret yaptık”⁶⁸ buyurulmuştur.

Çocuklar ve mecnunlar mükellef bulunmadıkları cihetle onlar tufanla helakden haric tutulmuşlardır.

Zâlimin zulmü zâhir olup, zulmünde ısrar ettiği ve nâsihat bir fayda vermediği zaman yardımcılarıyla beraber bedduayı hak ederler. Bir rivâyete göre de Allah Teâlâ Nuh kavmini çocuklarıyla beraber garkeylemiştir. Fakat çocuklarının gark olunmaları onlar için ıkab şeklinde değil, bilakis çocuklarını ana ve babalarının gözler önünde kendileriyle beraber helak ederek onların azablarını da-

66. Keffar: Mübalağa ile küfürde son derece ileri giden demektir.

67. Nuh Sûresi: 26/27

68. Furkan Sûresi/37

ha fazla artırmak için onlara ıkab olarak vaki olmuştur. Çünkü her ana-baba için çocukları kendilerinden kıymetli olduğu cihetle onların da helak olunmaları kendi elemelerini artırmıştır.

Hasan Basrî'den bu hususda sual edildiğinde:

– “Allah onların masûmiyyetini bildiği için onlara acı duyurmadan garketmiştir. Boğulma ve yanma gibi sebeblerle ölen ne kadar çocuk vardır.”⁶⁹

Ebü'l-Âliye'den naklolunur ki: Gemi mezkûr dağda karar kıldıktan sonra Nuh -aleyhisselam- geminin arkasında İblis'i gördü, ona:

– Yazık sana! Senin yüzünden bütün ehl-i arz helak oldu, onların hepsini helak ettin, dedi. İblis:

– Pekiyi ne yapayım? Nuh:

– Tevbe et, İblis:

– Rabbine sor bakalım, tevbem kabul olunur mu?

Nuh Rabbine duâ edip durumu arzetti. Allah Teâlâ da:

– “Âdem'in kabrine secde ederse tevbesi kabul olunur” buyurdu. Bunun üzerine Nuh -aleyhisselam- İblis'e:

– Sana tevbe kapısı açıldı, dedi. İblis:

- O nedir? Nuh:
- Âdem'in kabrine secde edeceksin. İblis:
- Ben ona diri iken secde etmedim, ölü iken mi edeceğim? diye cevâb verdi.⁷⁰

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٤٧﴾

45-47 - “Nuh Rabbine nidâ edip dedi ki: “Ey Rabbim, benim oğlum da şüphesiz benim ehlimdendir. Senin va'din elbette hakdır ve sen hâkimlerin hâkimisin.”

Allah da şöyle buyurdu: Ey Nuh! O kat'iyen senin ehlinde değildir. Çünkü o, gayr-i sâlih bir ameldir, yani oğlun kötü amel sahibidir. Bir de sen, hakında bilgin olmadığı bir şeyi benden isteme. Sana cahillerden olmamaklığın için öğüd veriyorum.

Nuh: “Ey Rabbim! Ben hakkında bilgim olmayan şeyi senden istemekden sana sığınırım. Eğer beni

mağfiret etmezsen, bana merhamet etmezsen muhakkak hüsrana uğrayanlardan olurum” dedi.”

Bazı hükemâ demişlerdir ki: Oğul, babanın yaptığını yapmazsa, babasının yolunu tutmazsa ondan alakası kesilir. Ümmet de peygamberlerinin yaptığını yapmazlarsa peygamberlerinden alakaları kesilir. Şu halde ilim ve amel irtibatı bulunmayan bir neseb bağında, sadece babalarıyla, dedeleriyle iftiharda bir mana yoktur. Hadis-i şerifte:

إِنَّ أَبَاهُ رِيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ» قَالَ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشِ! (أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا) إِشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، وَيَا صَفِيَّةُ عَمَّةُ رَسُولِ اللهِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، وَيَا فَاطِمَةَ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، سَلِينِي مَا شِئْتِ مِنْ مَالِي، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den rivayete göre,

“Yakın akrabalarını artık inzâr et!”⁷¹ âyet-i nâzil olunca kalkıp:

– *Ey Kureyş cemaati! (Yahud buna benzer bir hitab ile): Nefsinizi (Allah’ın azabından) satın alınız, yoksa sizi hiç bir sûretde kurtaramam! Ey Abd-i Menaf oğulları! Kendinizi Allah’ın azabından kurtarmaya bakınız, yoksa sizi hiç bir suretde kurtaramam. Ey Abdü’l-Muttalib’in oğlu Abbas! Kendini Allah’ın azabından kurtarmaya bak, yoksa sizi hiç bir sûretde kurtaramam. Ey Rasûlullah’ın halası Safiyye! Kendini Allah’ın azabından kurtarmaya bak! Yoksa seni de hiç bir sûretde kurtaramam. Ey Muhammed’in kızı Fatıma! (Dünyada) malımdan ne istersen iste, yoksa (âhiretde) seni Allah’ın azâbından hiç bir sûretde kurtaramam”⁷² diye ilân etmişlerdir.*

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى
 أُمَّمٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَأُمَّمٍ سَنُنْعُهُمْ ثُمَّ يَمْسُهُمْ مِنَّا عَذَابٌ
 أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ
 تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ
 لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾

48-49 - “(Taraf-ı ilâhîyyeden) denildi ki: Ey Nuh! Sana ve beraberinde bulunanlardan gelecek ümmetlere bizden selam ve bereketlerle in. (Onlardan türe-

71. Şûra Sûresi: 214

72. Buharî: Kitâbü'l-Vesâyâ.

yecek kafir) ümmetler de vardır ki biz onları da bol rızıklarla faydalandıracağız. Sonra ise âhirette onları tarafımızdan acıklı bir azab çarpacektir.

Bunlar gayb haberlerindedir ki onları sana vah-yediyoruz. Onları bundan evvel ne sen biliyordun, ne de kavmin. O halde Habibim sen de sabret. Hüsni akıbet muhakkak ki, Allah'ın emr ü nehiyelerine tam riayet edenlerindir."

Nuh -aleyhisselâm- "Cümle halkın babası" diye tesmiye olunmuştur. Âdem-i sâni (ikinci Âdem) de denilir. Çünkü insan nesli onun zürriyetinden devâm etmiştir.

Nefâisü'l-Mecâlis'de der ki: Tufan nihâyet bulunca Nuh -aleyhisselâm- arzı üç oğlu arasında taksim etti. Sam adındaki oğluna Hicaz, Yemen ve Şam beldelerini verdi ki Sam arabın babasıdır. Hâm'a Sudan beldelerini verdi, o da Sudan'ın babasıdır. Yafes'e de meşrik beldelerini verdi, o da Türklerin babasıdır.⁷³

Tefsirlerde naklolunur ki: Gemi Cûdi dağı üzerinde karar kılınca Nuh -aleyhisselam- kuşların bulunduğu kısmı açarak, ne kadar beldenin garkolduğuna, ne kadar daha su bulunduğuna dair bir haber getirmesi için kargayı gönderdi. Karga orada bir cıfe görüp üzerine kondu ve geri dönüp haber getirmede. Meselde "Kargadan daha ağır" denilmesi bundandır. Sonra güvercini gönderdi. Gü-

vercin yeryüzünde konacak bir yer bulamayıp gagasına aldığı bir zeytin yaprağını getirdi. Nuh -aleyhisselâm- suyun azalıp ağaçların bittiğini anladı. Sonra tekrar gönderdi. Bir yere konduğunda ayakları kırmızılara kadar yere battı, çamurlu ayaklarıyla geri dönüp geldi ve ayaklarını gösterdi. Nuh -aleyhisselâm- yeryüzü hakkında bir bilgi edinip güvercini tebrik etti. Ona boynundaki yeşilliği verip emniyette olması için duâ etti. Bu sebeple evlere ısınır. Karganın da korkak olması için dua etti, o da evlere ısınmaz ve herkes kargayı uğursuzluğun alameti olarak kabul eder. Arablar "gurbet" kelimesini onun isminden yapmışlardır; ayrılık kargası derler. Çünkü o, Nuh -aleyhisselâm-'dan ayrıldı, bir daha geri dönmedi.

Nuh -aleyhisselâm- berâberindekilerle gemiden Âşûrâ günü indi. O gün oruç tuttu ve Allah'a şükür olmak üzere mâiyyetine de oruç tutmalarını emretti.

Azıkları artmıştı. Birisi bir avuç buğday, diğeri bir avuç mercimek, diğeri bir avuç nohut getirdi. Yedi çeşit hububat ile Nuh -aleyhisselâm- onlara yemek pişirdi. Hepsî nebîlerinin bereketiyle doydular. Tufandan sonra yeryüzünde pişirilen ilk taam budur. İnsanlar bunu Âşûra günleri için adet edindiler ki, yapanlar için ecr-i azim vardır. Fakirleri ve miskinleri de doyurmak lazımdır. Zikrolduğuna göre Allah Teâlâ Âşûrâ gününde zemzemi diğer sularla beraber akıtır. O gün gusleden kimse bir sene boyunca hastalık görmez. **Er-Râvzu'l-Faik**'de bu şekilde yazılıdır.⁷⁴

74. Ruhu'l-Beyan: 2/93

HÛD ALEYHİSSELAM VE KAVMI

وَالِى عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا

قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِهِ فَكَيْدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا

تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾ إِبْنِي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا
 مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ
 إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا
 إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا
 نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ
 مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
 وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَاتَّبِعُوا
 فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ آلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا
 رَبَّهُمْ آلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

50-60 - "Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u gönderdik. "Ey kavmim" dedi, ancak Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka hiç bir tanrı yoktur. O'ndan gayriye tapmakla ancak O'na iftira ediciler oluyorsunuz.

Ey kavmim! Ben bu tebliğime mukabil sizden hiç bir ücret istemiyorum. Benim mükafatım beni yaradandan başkasına aid değildir. Hâlâ bunları anlamayacak mısınız? Akıl etmeyecek misiniz?

Ey kavmim! Rabbinizden mağfiret isteyin. Sonra yine O'na tevbe ve rucû' edin ki üzerinize gökden bol

bol feyzini göndersin. Kuvvetinize daha fazla kuvvet katsın. Günahkarlar olarak yüz çevirmeyin.

Dediler ki, “Ey Hûd! Sen bize açık bir mucize getirmedin. Biz de senin sözünle tanrılarımızı bırakıcı değiliz. Sana inancılar da değiliz.”

Biz, “tanrılarımızdan bazısı seni fena çarpmış” demekden başka bir şey söylemeyiz.” Hûd dedi ki: “İşte Allah’ı hakiki şahid gösteririm ve siz de şahid olun ki ben sizin Allah’ı bırakıp da O’na ortak koşmakta devam ettiğiniz şeylerden kat’i sûrette uzağım. Artık bana topyekun istediğiniz tuzağı kurun. Sonra bana mühlet de vermeyin.”

Şüphesiz ki ben, benim de, sizin de Rabbiniz olan Allah’a güvenip dayandım. Yerde yürür hiç bir mahluk hariç olmamak üzere hepsinin alın-dan tutan O’dur, yani hepsinin tasarruf ve irâdesi O’nundur. Benim Rabbinim muhakkak ki en doğru yol üzerindedir.

Eğer şimdi yüz çevirirseniz ne diyeyim? Ben size ne ile gönderilmişsem, işte size onu tebliğ ettim. Kabul etmediğiniz takdirde Rabbinim sizin yerinize diğer bir kavmi getirir, O’na hiçbir sûrette zarar da veremezsiniz. Şüphesiz ki benim Rabbinim her şeyi muhakkak sûrette gözetici, hıfzedicidir.

Vaktâ ki, emrimiz geldi, Hûd’u da, maiyyetindeki mü’minleri de tarafımızdan bir rahmet olarak selâmete erdirdik. Onları ağır azabdan kurtardık.

İşte Âd kavmi! Onlar Rablerinin âyetlerini bilerek inkar ettiler, peygamberlerine âsî oldular, her inatçı zorbanın emri ardınca gittiler.

Onlar bu dünyâda da, kıyâmet gününde de arkalarından lânet edilmek cezâsına dũcâr kılındılar. Haberinizi olsun ki Âd kavmi, Rablerine küfür ettiler. Gözünüzü açın görün ki, Hûd'un kavmi olan Âd'e rahmet-i ilâhîyeden ebedî uzaklık vardır.

Fahr-i Râzî ve Hâzîn'in beyânları vechile Âd kavmi Arabdan bir kabile olup Yemen civarlarında bulunurlardı. Hûd -aleyhisselâm- neseben onların kabilesinden olduğu cihetle onların birâderi olduğu beyân olunmuştur. Dînen onların kardeşi olmamakla berâber nesepleri Âd isminde bir kimseye müntehî olup cümlesi bir ırktan olduğu cihetle neseb noktasından kardeş denilmiştir.

Hûd -aleyhisselâm- da her peygamber gibi kavmini ancak Allah'a ibadet edip, tapmakta oldukları putları bırakmalarını ve Allah'a şerîk koşmamaya davet ettiğinde ondan müddeâsının isbâtı olmak üzere bir mucize getirmesini istediler. Hûd -aleyhisselâm da "işte size Allah'ı şahid gösteriyorum; siz de şahid olun ki ben sizin Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşmakda devam ettiğiniz şeylerden kat'i sûretde beriyim. Artık beni katl için hepiniz ictima edin, hîleniz ne ise kurun, sonra bana mühlet de vermeyin" dedi.

Beyzâvî ve Hâzîn'in beyânları vechile Hûd -aleyhisselâm-'ın bu sözleri onun nübüvvetine delâlet eden

bir büyük mûcizedir. Çünkü onların kavmi bir takım zâlim ve gaddâr, bir çok fırkaları ve şubeleri hâvî cemâat-ı kesîre olup, Hûd -aleyhisselâm-'ın kanına susamış, bir an evvel katletmeye bir bahane aradıkları sırada onlara karşı yalvarmasına intizâr ederlerken bilâkis "Haydin ne yapacaksanız yapın, elinizden geldiğini geri koymayın" deyip Hûd -aleyhisselâm'ın bir büyük hâmîsi olup tam bir itimada mâlik olduğuna delâlet ettiğinden bu sözleri davasının sıhhatine bürhan-ı kat'idir. Zirâ bu söz üzerine onlar ictima ettikleri halde onun ihlakine bir çare bulamayıp âciz kalınca davasının sıhhatinde şüphe kalmamıştır. Fakat yine iman etmedikleri için helaki hak etmişlerdir.

SÂLIH ALEYHİSSELÂM VE KAVMI

وَالِي ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوا لَهُ ثُمَّ تُوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ ﴿١١١﴾
قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهِينَا أَنْ نَعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّا لَفِي شَكِّ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٌ ﴿١١٢﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَأَتِينِي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿١١٣﴾ وَيَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فَذُرُّوْهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسَوْءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿١١٤﴾ فَعَقَرُوْهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعَدُّ غَيْرُ مَكْدُوبٍ ﴿١١٥﴾ فَلَمَّا

جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ
 مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾
 وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ
 جَاثِمِينَ ﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمْ يَعْنُوا فِيهَا آلَا إِن تَمُودًا كَفَرُوا
 رَبَّهُمْ آلَا بَعْدًا لِّتَمُودَ ﴿٦٨﴾

“61-68-” Semûd’e birâderleri Sâlih’i gönderdik. O kavmine “ey kavmim! Ancak Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka hiç bir tanrınız yoktur. O sizi topraktan meydana getirdi ve size orada ömür geçirme imkanı verdi. O halde O’ndan mağfiret isteyin, sonra O’na tevbe edin. Şüphesiz ki Rabbim çok yakındır, duaları kabul edendir” dedi.

“Ey Sâlih!” dediler, “Sen bundan evvel içimizde arzu edilen bir zât idin. Şimdi atalarımızın taptığı şeylere tapmaktan bizi vazgeçirmek mi istiyorsun? Senin bizi kulluğuna davet ettiğin Rabbinden hakikaten müzmin bir şek içindeyiz.

Sâlih dedi ki, “Ey kavmim, ya ben Rabbimden gelen apaçık bir mucizeye dayanıyorsam ve O kendinden bana rahmet (nübüvvet) vermişse buna ne diyeceksiniz? O halde Allah’ın intikamından, eğer O’na isyan edersem bana kim yardım eder? Demek siz beni ziyana uğratmaktan, bunu bana karşı artırmaktan başka bir şey yapmayacaksınız.”

“Ey kavmim! İşte şu deve size Allah’tan bir âyet, bir mucize olmak üzere (verilmiştir.) Onu serbest bırakın. Allah’ın arzında yesin. Ona fenalık edip dokunmayın. Yoksa sizi neticede yakın bir azab yakalar.”

Derken onu, ayaklarını keserek öldürdüler. Bunun üzerine Salih dedi ki, “Memleketinizde üç gün daha yaşayın. İşte bu söylediğim, yalanlanamayacak bir tehdiddir.

Vakta ki azab emrimiz geldi. Salih’i de, onun ma-iyyetinde iman etmiş bulunanları da tarafımızdan bir rahmet olarak azabdan ve o günün rüsvaylığından kurtardık. Şüphesiz ki senin Rabbin çok kuvvetlidir. Her şeye mutlak galibdir.

İşte o zalimleri de korkunç bir sayha alıp götürdü ve yurtlarına diz üstü çöken kimseler oldular. Sanki orada hiç oturmamışlardı. Haberiniz olsun ki Semûd kavmi hakikaten Rablerine küfrettiler. Gözünüzü açın görün ki, Semûd’e rahmet-i ilâhîyyeden uzaklık, mah-rûmiyyet verilmiştir.

Sâlih -aleyhisselâm- da kavmini ancak Allah’a ibadete davet etti ve müddeâsının sıdkına şahid ve mucize olmak üzere kendisine Nâka (Dişi deve) verildi. Kavmi ona zarar vermek istediklerinde Salih -aleyhisselâm-:

– “Ey kavmim O size Allah’ın bir mucizesidir. Ona dokunmayın...” dedi. Fakat onu öldürdüler. Salih -aleyhisselâm- da:

– “Haydi bakalım, bundan sonra memleketinizde üç gün metalanın, bu tehdidim, yalan çıkarılamayacak bir haberdir” dedi.

Kavmi, yaptıklarını yaparlarken işin hakikatinden habersiz idiler. Cahil idiler. Bilmelidir ki cehaletten daha beter bir hastalık yoktur. Dünya nefsin meskeni ve makarrıdır, orada temettu ise üç gündür. Birinci gün cehalet günü olup yüzler sararır. İkinci gün gaflet günü olup yüzler kızarır. Üçüncü gün ise helak günüdür, kalblerin mühürlendiği gündür. O günde de yüzler kararır, azabdan başka bir şey kalmaz.

Akıl sahibine gerekdir ki, helakden evvel cehaleti marifetullah ile, gafleti de yakaza ile bertaraf etsin. Azab geldiği gün böyle bir derdin ilacı bulunmaz. Çünkü bu, müzmin bir hastalıktır. Allah’a sığınırız. Nâr-ı celâl ile o gün yüzler nasıl renkden renge girer. Marifetullahı tahsil edenler ise nûr-i cemâl ile huzur içindedirler.⁷⁵

İBRÂHİM VE LÛT ALEYHİMESSELÂM

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ
سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَأَى أَيْدِيَهُمْ
لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ
إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ
فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ
يَا وَيْلَتَى أَيْ آلُذِّ وَأَنَا عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا
لَشَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا اتَّعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَةٌ
اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ﴿٧٣﴾
فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا
فِي قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَا
إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ

آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا
 سَيِّئًا بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾
 وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ
 السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا
 اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ ﴿٧٨﴾
 قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكِ مِنْ حَقٍّ وَانْكَ لَتَعْلَمُ
 مَا تُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ
 شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصْلَوْا إِلَيْكَ
 فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا
 أَمْرَاتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ
 أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾ فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا
 سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنصُودٍ ﴿٨٢﴾
 مُسَوِّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

69-83 - "And olsun ki, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile gelip "Selâm!" dediler. O da "Selâm!" dedi. Ve eğlenmeden gidip hemen onlara kızartılmış bir buzağı getirdi.

Ellerinin buna uzanmadığını görünce İbrahim bundan hoşlanmadı, onlardan kalbinde bir nevi kor-

ku hissetti. Onlar: “korkma” dediler, “Çünkü biz Lût kavmine gönderildik.”

(İbrahim'in) karısı (hizmet için) ayakda idi. Bu söz üzerine güldü. Biz de ona İshak'ı, İshak'ın ardından da (torunu) Ya'kub'u müjdeledik.

(Kadın) “Vay, dedi. Kendim bir kocakarı, şu kocam da bir ihtiyar iken, ben mi doğuracak mışım? Bu cidden pek şaşılacak bir şey!”

Elçi melekler, “Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Ey ehl-i Beyt, Allah'ın rahmeti, bereketleri sizin üzerindedir. Şüphe yok ki o, halis hamde layık yegâne ma'bud ve hayr u ihsanı çok olandır” dediler.

İbrâhim'den o korku gidince kendisine bir ferahlık geldi. Şimdi o, Lût kavmi hakkında adeta bizimle mübahase ediyordu.

Çünkü İbrâhim cidden yumuşak huylu, yüreği yanık, ve kendisini tamamen Allah'a vermiş bir nebî idi.

“Ey İbrahim” dediler, “Sen mübahaseden vazgeç. Zira hakikat şudur ki Rabbinin emri gelmiştir. Onlara artık geri çevrilmeyecek bir azab gelip çatacaktır.”

Elçilerimiz Lût'a geldikleri vakit de o bunlar yüzünden kaygıya düştü, bunlar yüzünden göğsü daraldı ve: “Bugün çetin bir gündür” dedi.

Kavmi ona doğru koşarak geldiler. Onlar daha evvelden kötülükleri işlemeye alışmış kimselerdi.

Lut, “Ey kavmim” dedi. “İşte kızlarım, onlar sizin için daha temizdir. Artık Allah’dan korkun. Müsafirlerimin yanında beni rûsvay etmeyin. İçinizde akli başında bir adam da mı yok?”

Dediler ki, “And olsun, senin de bildiğin gibi bizim senin kızlarında hiç bir hakkımız yoktur. Sen bizim ne istediğimizi elbette bilirsin.”

Lut “Âh!” dedi, “size yetecek bir kuvvetim olsaydı, yahud sarp bir kaleye sığınabilse idim!”

Elçi melekler, “Ey Lût! Emin ol biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana kat’iyyen dokunamazlar. Sen hemen gecenin bir kısmında ehlinle yürü, yola çık. İçinizden hiç biri geri kalmasın. Yalnız karın müstesnâ. Çünkü kavmine çarpacak azab ona da çarpacaktır. Onlara va’d olunan helak zamanı sabah vaktidir. Sabah vakti de yakın değil midir?” dediler.

Azâb emrimiz gelince o memleketin üstünü altına getirdik ve tepelerine pişirilmiş balçıkdan, istif edilmiş taşlar yağdırdık. Ki o taşlar Rabbinin katında hep damgalanmışlardı. Onlar zalimlerden uzak değildir, (yani her birisi bir zalimi bulur ve tepelerdi.)

Cibril’in, Semûd kavminin memleketini deniz seviyesinden itibaren kanadına alıp semaya yükselttiği, hatta ehl-i semanın köpeklerin seslerini ve horozların ötüşlerini işittikleri, Cibril’in kanadıyla göğe kaldırılan memleket üzerindeki kimsenin uyanmadığı, bir bardağın bile dökülmediği, sonra Cibril’in o memleketi alt üst ettiği

yere çarptığı sırada üzerlerine taşlar yağdırıldığı rivayet olunmuştur.

Her bir taş, kimin başına gidecekse sahibini buluyordu. Nerede olurlarsa olsunlar bu musibetten kurtulamamışlardı.

وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٢﴾

Âyet-i celfilesinde bütün ehl-i zulm için tehdid vardır. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den rivâyet olduğuna göre, Cebrâil'e buradaki zâlimlerden murâdın şumûlünü sual ettiğinde:

– “Ümmetin zalimleri de dahildir. Hiçbir zalim yoktur ki, semadan her saat düşen taşlardan birine hedef olmasın” demiştir.

Hiçbir zâlim zannetmesin ki, bundan kurtulacak ve sâlim kalacak. Bilâkis ölecekleri vakit her birinin başına semâdan inecek ve cezalarını verecektir. Bunun bir benzeri de şudur:

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir gün ashâbıyla mescidde otururlarken büyük bir yıkıntı sesi işittiler, bir duvar yıkıldı zannederek korkuya kapılıp merak ettiler. Rasûlullah:

– Bu yıkıntının ne olduğunu biliyor musunuz? Ashab-ı Kiram:

– Allah ve Rasûlü bilir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *Bu, Allah'ın yetmiş sene evvel cehennemin üst tarafından attığı bir taşın sesidir ki dibine şimdi varmıştır.*”

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- kelâmını bitirince münafıklardan bir münafıkın evinden büyük bir feryad işitildi. Yetmiş yaşındaki bir münafık o vakit ölmüş, öldüğü vakitte cehennemin en derin yerine gitmişti. Cenâb-ı Hak da onlara ibret olması için onu işittirmişti.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

İsra ve Mirac gecesinde üçüncü kat semada konulmuş bir taş gördüm. Cibril'e bunun mahiyetini sordum. Cibril, "Ondan sorma" dedi. Ben oradan geçtikten bir müddet sonra tekrar ona rastgelip üzerinde durdum ve dedim ki, "Bu taşın mahiyetini bana haber ver." Cibril, "Bu taş Lut kavmine atılan taşlardan ayrılan ve arta kalan bir taştır. Ümmetinin zalimlerine hazır beklemektedir" dedi ve:

“O zalimlere çok uzak değildir” âyetini okudu.

Bilesin ki zulm; her kalbe yağdırılan kasvetin neticelerindedir. Bir kimsenin kalbi ne kadar katı, yani kasvetli ise zulmü o nisbattedir. Bir kimsenin kalbinin kasveti ne kadar artarsa necata erme ümidi de o kadar azalır ve kahr u celal semasından inen kasvet taşlarıyla helak olur.

Allah cümlemizi zulm ü fesattan muhafaza kılıp adl ü salaha irşad eylesin! Âmin.⁷⁶

Bir millet içinde doğruyu görmemek, hilekarlık, sahtekarlık ve kindarlık, hıyanet ve düşmanlık zuhur ederse Allah onların kalblerine korku doldurur, zina artarsa ölüm çok olur, ölçü ve tartılara hile yapılırsa Allah rızık darlığı verir, hakkın gayriyle hüküm olunursa çok kan dökülür, ahde sadakat göstermemek adet halini almışsa Allah onlara düşmanı musallat kılar.

Sâlike gereken, evliyâ ve enbiyâ hazarâtının âdâbıyla müteeddib olmak, bu tarikde ilk adımını emrolunduğu vechile ve şartınca atmaktır. Emânet ve istikamette olmaya muhakkak sûretde riayet etmelidir. Her hak sahibine hakkını adl ile dosdoğru vermeye ve en doğru ölçüleri kendisine kıstas edinmeye dikkat etmelidir. Bunlara riayet ederse Cenâb-ı Hak onu kulluğuna kabul edip dünyâda ve âhirette aziz eyler ve saadette kılar. Fakat gadr u zulm ederse, hıyanet ve tekebbür gösterirse ve bunlarda ısrar ederse Cenâb-ı Hak onu reddeder, dünyada mezmum, ahirette mahrûm eyler ve intikam alır. Cenâb-ı Hakk'ın afvini ve fazlını tedarik etmeyen kimse şakî olarak yaşar, şakî olarak ölür ve şakî olarak haşr olur.⁷⁷

76. Ruhu'l-Beyan: 2/113

77. Ruhu'l-Beyan: 2/114

ŞUAYB ALEYHİSSELÂM VE MEDYEN

وَالى مَدِينَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرِيكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾
وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُّفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾
بَقِيَتْ اللَّهُ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَوْتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَا أَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيْتَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكَ لَكُمْ إِلَى مَا أَنهِيكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ

مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ
 أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ
 مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا
 قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا
 إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ
 كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ
 لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي
 أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا إِنَّ رَبِّي
 بِمَا تَعْمَلُونَ مُخِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ
 إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ
 وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا
 جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
 وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ
 جَاثِمِينَ ﴿٩٤﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا آلَا بُعْدًا لِمَدِينٍ كَمَا
 بَعَدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾

84-95 - "Medyen'e de kardeşleri Şuayb'i gönderdik. O dedi ki, "Ey kavmim! Ancak Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiç bir tanrınız yoktur. Ölçüyü tar-

tıy eksik tutmayın. Ben sizi bir nimet ve refah içinde görüyorum. Şüphesiz ki ben bir gün hepinizi çepçevre kuşatacak azabdan korkmaktayım.”

“Ey kavmim! Ölçüde ve tartıda adaleti yerine getirin. İnsanların eşyasını, mallarını, haklarını eksiltmeyin. Yeryüzünde fesatçılar olarak fenalık yapmayın.

Eğer mü’min kimseler iseniz Allah’ın bıraktığı helal kar sizin için daha hayırlıdır. Bununla beraber ben sizin üzerinizde bir bekçi de değilim.”

Dediler ki, “Ey Şuayb! Namazın sana, atalarımızın taptığı şeylerden yahud mallarımızdan ne dilersek onu yapmamızdan vazgeçmemizi mi emrediyor? Çünkü sen, evet sen yumuşak huylu ve akli başında bir adamsın.”

“Ey kavmim” dedi, “Ya ben Rabbimden gelen apaçık bir burhan üzerinde isem ve O bana kendi tarafından güzel bir rızık ihsan etmiş ise buna ne diyacaksınız? Size koyduğum yasağa rağmen kendim size muhalefet etmek istemiyorum ki... Ben gücümün yettiği kadar ıslahdan başka bir şey arzu etmem. Benim muvaffakiyetim ancak Allah’ın yardımınıdır. Ben yalnız ona güvenip dayandım ve yalnız O’na döndüm.”

“Ey kavmim, bana olan düşmanlığınız, Nûh kavminin veya Hûd kavminin, yahud Salih kavminin başlarına gelenler gibi size bir musibet yüklemesin. Lût kavmi de sizden uzak değildir, bilirsiniz.”

“Rabbinizden mağfiret dileyin. Sonra O’na tevbe ile rucû edin. Çünkü Rabbim çok esirgeyendir, çok severdir, yani vedûddur.”

Đediler ki, “Ey Şuayb, biz senin söylemekte olduklarından bir çoğunu iyice anlamıyoruz. Seni de içimizde cidden zayıf görüyoruz. Eğer kabilen olmasa idi muhakkak ki seni bu memleketten taşılayarak kovardık. Sen bizden üstün bir şeref sahibi değilsin ki.”

Şuayb, “Ey kavmim!” dedi, “size göre benim kabilem mi Allah’dan daha şerefli ve kuvvetlidir ki O’nu tutup arkanıza atılmış değersiz bir şey ittihaz ettiniz? Benim Rabbim siz ne yaparsanız hepsini çepeçevre küşatıcıdır, ihata edicidir.”

“Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de vazifemi yapıcıyım. Yakında bileceksiniz ki indiğini rüsvay edecek azab kime gelecektir ve yalancının tâ kendisi kimdir? Artık o azâbı gözetleyin, ben de sizinle berâber onu gözetliyorum.”

Vaktâ ki azâb emrimiz geldi, Şuayb’i ve maiyyesindeki İman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmet olarak kurtardık. Zulmedenleri ise korkunç bir sayha yakaladı da yurtlarında diz üstü çökekaldılar.

Sanki onlar orada hiç oturmamışlardı. Haberiniz olsun ki Semûd kavmi rahmet-i ilâhîyeden nasıl uzaklaşdıysa Medyen kavmine de öylece uzaklık, mahrûmiyyet verildi.”

Şuayb -aleyhisselâm- enbiyâ arasında “**Hatibü'l-Enbiyâ**” diye tesmiye olunurdu. Şu sebeble ki, kavmiyle gayet güzel muhavere eder ve suallerine cevabda kemal-i iktidarı zâhir olurdu.

Bir başka hususiyeti de çok ağlar olmasıdır. Birkaç defa gözlerini kaybedesiye ağladı. Cenâb-ı Hak sonunda gözlerini îade edip:

– Ey Şuayb! Bu ağlama nedir? Cennet iştiyakından mı, cehennem korkusundan mı? diye vahiy ile sual ettikde:

– İlâhi! Yâ Rabbi! Sen bilirsin ki ne cennet iştiyakından, ne de cehennem korkusundandır. Muhabbetin kalbime yerleşmiştir. Bir de bir endişem vardır: “Cemâlini müşâhede edebilmek.” Eğer sana nazar edebileceksem hiçbir şeye gam yemem, dedi. Cenâb-ı Hak vahyedip:

– “Sözünde sâdık olduğuna göre cemâlîmi seyretmek sana mübârek olsun ey Şuayb” Bu sebeble Kelîmim Mûsâ bin İmran'ı da sana hadîm olarak veriyorum!”

İşte mukarrebînin hali budur. Onlar, ehl-i gafletin zıddına Allah'ın rızasını her şeyden evvel düşünmüşler, halkın rızasını en sona bırakmışlardır. Muhabbet-i ilâhîyye kalblerini sardığından dolayı iki dünyaya da göz ucuyile bile nazar etmemişlerdir. Onlar Cenâb-ı Hakk'a tahsis-i nazar ettikleri için hakiki manasıyle hür kullardır. İnsanlar da onları anlayış derecelerine göre sıralanırlar.

Allah Teâlâ, enbiyâ -aleyhimü's-selâm-'ı insanların bâtın gözlerini açıp gafletlerini gidermek, Allah'a ibadetle

vuslata ve cemâline kavuşmaya arzu etmeye davet için göndermiştir.

Bâtın gözü açılmaya müstaid olanlar terbiye ve irşâd olunmayı gönülden isterler ve hak yolunda ilerlemek için sa'y ü cehd ederler. Fakat bunu arzu etmeyenler, inat edip tekebbür gösterenler ve peygamberlerin telkinlerine kulak vermeyenler ve yakın mertebesine varmak istemeyenler zulmetler içinde kalırlar. Nereye gideceğini bilmeyen körlerden farksız zavallı durumlara düşerler. İşte Şuayb -aleyhisselam- bunların acınacak hallerine fart-ı merhametinden dolayı:

فَكَيْفَ أَتَى عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾

– "Nasihatlerimi kabul etmeyip inkâr eden kavme nasıl da yanarım, ne kadar üzülrüm!"⁷⁸ dediği A'râf sûresinde beyan olunmuştur.

İşte ey kardeşlerimiz, rûhânî kabilelere dehalet ederek Rabbinize dönün. Yakında yol kesilir, ve refik bulunmayabilir.⁷⁹

Sâlihlere yaraşan sâlihlerin halleriyle hallenmektir. Ehl-i gaflet dünyayı alıp ahirete tercih ederek ahireti terk ettiler. Sonra Allah onların mallarını da aldı, memleketlerini de mahvetti, sanki hiç durulmamış, oturulmamış hale getirdi.

78. A'râf Sûresi/93

79. Ruhu'l-Beyan: 2/118

Câbir bin Abdullah -radiyallahu anh-'den rivayet olunduğuna göre şöyle rivayet etmiştir:

Bir gün Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile bir meclisde bulundum. Beyaz yüzlü, güzel saçlı güzel ve beyaz elbiseli bir adam gelip:

– Es'selâmü aleyke ya Rasûlallah! dedi. Rasûlullah:

– *Ve aleyke's-selâm!* diye icabet etti. Adam:

– Ya Rasûlallah, dünya nedir? dedi.

– *Bir uykunun rüyasıdır. Ehli, mükafat ve mücazâta tabidirler.*

– Ya Rasûlallah ahiret nedir?

– *Ebedî hayattır. Bir fırka cennette, bir fırka cehennemdedir.*

– Ya Rasûlallah, cennet nedir?

– *Dünyayı taliplerine bezletmektir. Bu şekilde kazanılan cennetin nimetleri ebedidir.*

– Ya Rasûlallah, cehennem nedir?

– *Âhireti taliplerine bezletmektir. Bu şekilde kazanılan cehennem ehli ondan ebeden ayrılmazlar.*

– Bu ümmetin hayırlısı kimdir?

– *Ömrünü Allah'a ibâdete vakfedendir.*

– Bu durumda o kimse nasıl olur?

- *Bir kafilenin kazancını isteyen kimse gibi olur.*
- *Dünyada karar ne kadardır?*
- *Kafileden geri kalan kimsenin kaldığı kadardır.*
- *Dünya ve ahiret arasında ne kadar mesâfe vardır?*
- *Sâde bir göz yumacak kadar.*

Bu muhâvereden sonra adam gitti, görünmedi. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– *Bu gelen Cibril idi, size dünyaya kıymet vermeme-niz, ve ahireti arzulamanız için geldi” buyurdular.*

MUSÂ ALEYHİSSELÂM

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ
بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾ يَفْقَهُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ
الْوَرْدُ الْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَاتَّبَعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ
بِئْسَ الرَّفْدُ الْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾

96-99 - "And olsun ki biz Mûsâ'yı da Fir'avn ve onun ileri gelenlerine mucizelerimizle ve apaçık bir hüccetle gönderdik de yine onlar Fir'avn'ın emrine tabi oldular. Halbuki Fir'avn'ın emri, işi hiç de akıllı başında değildi.

O kıyâmet gününde kavminin önüne düşecek ve onları suya götürür gibi ateşe götürecektir. O gidişleri, o vardıkları yer ne kötü yerdir.

Burada arkalarından lanetle anılırlar. Ahiretde de öyle olacaktır. O atıyenin kendilerine verilîşi ne kötü, o verilen atıyye ne kötüdür.”

Âyet-i celfilede ehl-i hevâya ittiba ehl-i fıkla sohbet zemmedilmiştir. Damar dessor, tabiat cezzab (son derece çekici), mukarenet iz bırakıcı, hastalıklar da sârî yani bulaşıcıdır.

Hadisde, *“Müşriklerin ikamet ettiği mahallerde oturmayın, onlarla bir arada bulunmayın, kim onların meskun bulunduğu yerlerde oturur ve bir arada bulunursa onlardandır, yahud bizden değildir”* buyurulmuştur ki müşriklerle aynı meskende oturmayın demektir. Onlarla aynı meclîsde bulunmayın, ki onların habis huyları size sirâyet etmesin, çirkin sîretleri size müessir olmasın.

ZÂLİMLERE ULAŞAN AZÂB-I İLÂHÎ

ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ
وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا
أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ
لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْسِيبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَلِكَ
أَخَذَ رَبُّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَهُ أَلِيمٌ
شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ
ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾
وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمٌ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ
نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُقِيٌُّّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾

100-105 - "Sana kıssa olarak bildirmekte olduğumuz bu heberler, helak olmuş köylerin⁸⁰ haberlerindedir ki onların kiminin izleri ayakda kalmış, kimi de biçilmiş ekin gibi olmuştur.

Biz onlara zulmetmedik. Onlar kendi kendilerine zulmettiler. Binaenaleyh Allah'ı bırakıp taptıkları tanrılar Rabbinin azab emri geldiği zaman onlara hiç bir fayda vermedi, ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.

Rabbinin yakalayışı, ahâlisi zulmeder halde bulunan karyeleri yakaladığı zaman, işte böyle olur. Şüphesiz ki, onun yakalaması pek acıklıdır, pek çetindir.⁸¹

Bunlarda, ahiret azabından korkanlar için kat'i birer ibret vardır. O gün, bütün insanların bir arada toplanmış olacakları bir gündür. O, herkesin hazır olup görecekları bir gündür.

Biz o günü ancak sayılı bir müddet için geciktiriyoruz.

Muhakkak gelecek olan o günde, Allah'ın izni olmaksızın hiçbir kimse konuşmaz. Artık onlardan kimi şakî, kimi de saîddir."

Kıyâmet günü, dünya seneleriyle bin seneye muadil

80. Bu helak edilen yerlerin her biri büyük memleketler olduğu halde Cennâb-ı Hak, helakî hak etmiş bu şehirlerin şânını düşürücü ifade ile köy manasına karye diye buyuruyor.

81. Buhârî ve Müslim'in, Ebû Musa el-Eş'arî-râdiyallahu anh'-den tahrîc ettikleri bir hadîs-i şerîfde Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- "Allah zalime muhakkak ki mühlet verir de onu yakalayacağı zaman göz açtırmaksızın ansızın yakalar" buyurmuş ve sonra bu âyeti okumuşlardır.

olan bir gündür. Onun muhtelif mevkıfları, zamanları, halleri vardır. Bazı yerlerinde kimileri konuşur, kimileri birbirlerine sual sorarlar, kimileri şiddetli korkudan ve üzüntüden ve kahr-ı ilâhî asârının satvetinin zuhûrundan ve konuşmaya izni olmadığından dolayı konuşamaz, nicelerinin de ağızlarına mühür vurulur da elleri ve ayakları konuşur. Bunların cümlesi âyet-i kerîmelerle beyan olunmuştur.

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا ﴿١١١﴾

“O gün herbir kimse kendi kendisiyle mücadele ederek gelir.”⁸²

هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٢١﴾

“Bu artık onların konuşmayacakları bir gündür. Onlara izin de verilmez ki mazeret beyanında bulunsunlar!”⁸³

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ
أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾

“O gün onların ağızlarına mühür vururuz. Bize elleri konuşur. Ayakları da ne kazanmakta olduklarına şahadet eder.”⁸⁴

82. Nahl Sûresi: 111

83. Mürselat sûresi: 36

84. Yasin sûresi: 65

İbn-i Abbas -radiyallahu anh-'den rivayet olunduğuna göre Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

"Karanlıkda konuşmadan bin sene beklersiniz"⁸⁵ buyurmuşlardır.

Hadîs-i kudsîde buyurulmuştur ki:

"Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Sakın zulmetmeyin.

Ey kullarım! Benim hidayete eriştirdiğim müstesnâ hepiniz dalalettesiniz. Benden hidayet isteyin, cümlenizi hidayete eriştireyim.

Ey kullarım! Benim doyurduklarım müstesnâ hepiniz açsınız. Benden sizi doyumamı isteyin, doyurayım.

Ey kullarım! Benim giydirdiklerim müstesnâ hepiniz çıplaksınız. Benden sizi giydirmemi isteyin, giydireyim.

Ey kullarım! Gece ve gündüz hata etmektesiniz. Bütün günahları mağfiret eden ise ancak benim. Benden mağfiret isteyin sizi mağfiret edeyim.

Ey kullarım! Hiç biriniz bana zarar vermeye muktedir olamaz ki bana bir zarar verebilesiniz. Hiç bir kimse bana bir fayda durumuna ulaşamaz ki bana bir fayda verebilesiniz.

Ey kullarım! Sizin evveliniz ve ahiriniz, cinniniz ve insanınız, cümleleriniz bir yerde toplanıp da benden isteseler her birinize istediklerini ayrı ayrı veririm. Bu verdiğim de rahmetimden bir iğneyi bir okyanusa bir kere batırdığınızda ne kadar eksiltirse o kadar eksiltir, yani hiç bir şey eksiltmez.

Ey kullarım! İşte onlar sizin amellerinizdir. Onları sizin için muhafaza edip saklıyorum. Onları kıyamet gününde size tamam olarak vereceğim. Onların içinde hayır bulan Allah'a hamdetsin. Başka bir şey bulan ise nefsin-den başka kimseyi levmetmesin."

İşte akıl sâhibine gerektir ki, fevt ettiğini vakit zayi etmeden telâfi ve tedarik etmeye baksın.⁸⁶

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُّوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾
 خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ
 رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ سَعَدُوا فَفِي
 الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا
 شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرٌ مَّجْدُودٍ ﴿١٠٨﴾ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا
 يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِنَّا
 لَمُوقِفُوهُمْ نَصِيبُهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ ﴿١٠٩﴾

106-109 - “Şakî olanlara gelince, onlar ateştedirler ki orada çok feci bir nefes alıp vermeleri vardır onların.

Gökler ve yer durdukça orada ebedî kalıcıdırlar. Rabbinin dilediği müddet başka. Çünkü Rabbin ne dilerse onu muhakkak sûretde yapandır.

Mes’ud kılınanlara gelince: Onlar da cennettedirler. Rabbinin dilediği müddet müstesnâ olmak üzere gökler ve yer durdukça orada ebedî kalıcıdırlar. Bu bir lutf u ihsandır ki tükenip kesilmesi yoktur.

Artık onların tapmakta oldukları şeylerin onları ne feci akıbetlere sürükleyeceğinden şüphe içinde olma, onlar daha evvelden ataları nasıl yapıyorlar idiyse ancak öyle tapıyorlar. Biz de elbet nasiblerini yani cezalarını eksiksiz vereceğiz.”

DOSDOĞRU OLMAK (İSTİKAMET)

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتَلَفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُضِّي بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكِّ مِنْهُ
مُزَيَّبٌ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَمَّا لِيُؤْفَيْنَهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالُهُمْ إِنَّهُ
بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾

110-111 - “And olsun biz Mûsâ’ya kitab verdik de onda ihtilaf edildi. Eğer Rabbinin daha evvel verilmiş bir hükmü olmasaydı elbette aralarında şimdiye kadar hüküm verilmiş bitmişti bile. Hakikat onlar da, yani senin kavmin de bunun yani Kur’an’ın hakkında müzmin bir şek içindedirler.

Şüphesiz Rabbin her birinin amellerinin karşılığını tam olarak verecektir. Çünkü O, ne yapıyorsa hepsinden hakkıyla haberdardır.”

فَاسْتَقِيمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾

112- “O halde sen, maiyyetindeki tevbe edenlerle beraber emrolunduğun şekilde dosdoğru hareket et! Aşırı gitmeyin. Çünkü o, ne yaparsanız hakkıyla görücüdür.”

Ebû Ali es-Sünüsî -rahmetullahi aleyh- demiştir ki: Rüyamda Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem'-i gördüm, dedim ki:

– Ya Rasûlallah, senden **“Hud sûresi beni ihtiyarlattı”** meâlindeki hadîs-i şerîf rivâyet olunmuştur.

– Evet.

– Orada sizi ihtiyarlatan enbiyâ kıssaları ve ümmetlerinin helâk haberleri midir?

فَاسْتَقِيمْ كَمَا أُمِرْتَ

“Emrolunduđun gibi istikamette ol!” âyetidir, buyurdu.

Burada istikametın hakikati bütün ahidlere sadakat ve sırat-ı müstakime mülâzemetdir. İtidalden ayrılmamak gerekir. Yeme ve içme, giymeden tut, bütün dinî ve dünyevi işlerde sırat-ı müstakime mülâzemet lâzımdır. Buradaki sırat-ı müstakim, âhıretdeki sırat-ı müstakim gibidir. Bu yolda itidal üzere yürümek cidden zor işdir.

Muhammed bîn el-Fudal'e sual edildi ki:

– Âriflerin ihtiyacı neyedir? Cevâben:

– Bir şeydir ki, onunla bütün güzellikler tamam olur. O da istikamettir. Kimin marifeti daha tamam ise onun istikameti daha tamamdır. Bunun için ahlâk-ı islâmiyye ile mütehallik olmak lâzımdır. Ahlâkını düzeltmeyen hakikate eremez, dedi.

İbn-i Atâ demiştir ki, istikamette ol! Yani kendi kuvvetinden teberrî ederek Allah'a acz ü fakrını arzet.

Ebü Ali el-Cürcâni demiştir ki, istikamet tâlibi ol, keramet talibi olma. Nefsin seni keramet talebine tahrik eder. Senden istenecek olan ise istikamettir ki aslında en büyük keramet odur. İstikamet de Hâlik'ın kulluğunda ve O'nun dinine hizmetinde bulunmakla olur. Harikalar izhâr etmekle değil!

Hazret-i Hüdâyi -kuddise sirruh- demiştir ki, istikamet, şeriatın, tarikatın, marifetin ve hakikatın mertebelerinden her birinin hakkını tamamıyla ifâ etmeksizin tahakkuk etmez. Şeriatın hakkına riâyet, ahkâmı doğru anlayıp her birini yerli yerince yaşamaktır. Tabiat mertebesinde istikamet şeriate riâyetle olur. Nefs mertebesinde istikamet tarikata riâyetle olur. Ruh mertebesinde istikamet marifete riâyetle olur. Sır mertebesinde istikamet marifet ve hakikate riâyetle olur. Bunlara yerli yerince ve birbirine karıştırmadan riâyet etmek son derece zordur. Bu sebeble Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

شَيْبِنَى سُورَةُ هُودِ

"Hûd sûresi beni ihtiyarlattı" buyurmuşlardır.

Şeyh Ebû Said'e:

- Filan zât su üstünde yürüyor, dediler.
- Balık ve timsah da yürüyor, dedi.
- Filan zât havada uçuyor, dediler.
- Kuşlar da uçuyor, dedi.
- Filan zat ân-ı vahidde maşrıktan mağrıbe vasıl oluyor, dediler.
- İblis de varıyor, dedi.
- Sana göre kemâl nedir? denildikde:
- *Zahirde halk ile, batında Hakk ile olmaktır, dedi.*⁸⁷

Bid'at ve hevâya uymanın zararı, masiyetin zararından daha çokdur. Çünkü masiyette olan yaptığıının çirkinliğini bilir tevbe ve istiğfar eder. Fakat bid'at sahibine ve hevâsına ittiba edene bu çok vakit müyesser olmaz.

Bize göre bid'at sünnet-i seniyyeye, ashâb-ı kirâmın ve meşayih-i izâmın sîretlerine uymayan hareketlerdir.

Sâlik bunlardan kat'î sûrette sakınmalıdır. Selef-i sâlihinin asârına tabî olup bu hususda ağyârın ta'nına itibar etmemelidir. Çünkü Hak'tan başka ittiba edilmeye layık bir şey yoktur.⁸⁸

Bazı hükemâ demişlerdir ki; istikamet sahibi, oldu mu dağ gibi müstakim olmalıdır. Çünkü dağın dört ala-meti vardır:

Birincisi, sıcakdan erimez.

İkincisi, sođukdan donmaz.

Üçüncüsü, rüzgardan devrilmez.

Dördüncüsü, sel alıp götürmez.

Bazı ehl-i hayır birbirleriyle mektuplaştıkları vakit şu üç cümleyi yazarlardı:

1 - Allah âhireti için çalışanın dünya işini de doğrultur.

2 - Allah içini ıslâh edenin dışını da ıslâh eder.

3 - Allah ile muamelâtını doğrultanın, Allah da insanlarla muamelâtını doğrultur.⁸⁹

88. Ruhu'l-Beyan: 2/126

89. Ruhu'l-Beyan: 2/129

ZALİMLERE MEYLETMEK

وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فْتَمَسَّكُمْ النَّارُ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

113 - "Siz zalimlere meyletmeyin ki size ateş yapışmasın. Halbuki Allah'dan gayri sizin dostunuz yoktur. Binâenaleyh zâlimlere meylederseniz hiç bir kimse tarafından yardım olunmazsınız."

Hadîs-i şerîfde:

"Zulümden sakınınız. Çünkü o kalblerinizi harab eder" buyurulmuştur ki kalb harâb olunca sâir âzâ da harâb olur.

Âyet-i celîlede, zalimlere yaklaşmak ve herhangi bir hususda onlara destek olmak nehyolunmuştur. İki yüzlülükle onlara medhiyelerde bulunmak, sözlerine ve amellerine rıza göstermek, onlarla musahabette, mua-

şerette bulunmayı arzu etmek, onların fani varlıklarından gözlerini çekememek, nail oldukları denî dünyalıklarından dolayı onlara gıpta etmek, onlara tazimle eğilmek, kalemlerini açıp hokkalarını hazırlamak da olsa yardımcı olmak, kalem ve kağıd vermek, arkalarında yürümek, onların ziynetleriyle ziynetlenmek, hareketlerini benimsemek, giyindikleri gibi giyinmek, onlara benzemeye çalışmak, elbiselerini dikmek, başlarını tıraş etmek de zalimlere destek olmak mefhumu içine dahildir.

Süfyân-ı Sevrî'ye, ölmek üzere bulunan bir zâlîme su verilir mi, verilmez mi? diye sual ettiler.

– Verilmez, dedi.

– Ölmek üzeredir, dediler.

– Bırak onu, su vermek de ona yardım hususuna girer, dedi. Bir başkası da:

– Tевbe etmek şart koşularak verilir, sonra bırakılır, dedi.

Hadis-i şerifde: *Âlimler, sultanların arasına karışmadıkları müddetce Allah'ın kulları üzerine peygamberlerin emirleridirler*⁹⁰ buyurulmuştur. Eğer buna riayet etmezlerse onlardan sakının ve onlardan uzak durun. Eğer bunu anladıysan onları görmeyeceğin bir yerde onlardan uzak dur. Onlar da seni görmesinler. Yoksa başka türlü selâmet yoktur. İşlerini araştırma. Yakınlarına

90. Yani peygamberler Allah'ın kullarını bu evsafdaki âlimlere emanet etmişlerdir.

yakın durma. Onların sadece amele ve hizmetçilerine değil, herhangi hizmeti hususunda yardımcı olan kim olursa olsun ondan da uzak dur. Onlardan ayrı olduğun için elde edemediğin yahud elinden kaçırdığın bir imkana esef etme.

Rasûlullah -sallallahu alayhi ve sellem-'in şu hadisini sık sık hatırla:

"Kur'ân okuyan, dini bilgisi (fıkıh malumatı) bulunan bir kimse bir zalime yaranmak için ve onun elindekine tama'ından dolayı onun kapısına giderse aynen onun hatalarına müşterek olur ve onunla beraber cehennem ateşine gider."

Bu hadis-i şerif üzerinde durduğumuz bu âyetle aynı manadadır.

Rivâyet olunduğuna göre Cenâb-ı Hak Yûşa bin Nûh -aleyhisselâm-'a vahyedip şöyle buyurdu:

– "Ben kavminin hayırlılarından kırkbin kişiyi, şerhillerinden de altmış bin kişiyi helak edeceğim." Yûşâ -aleyhisselâm-:

– "Ya Rabbi hayırlıların suçu nedir?" dedikde:

– "Onlar benim gazab ettiklerime gazab etmediler, onlarla beraber yediler, onlarla beraber içtiler."

Böylece tebeyyün etmiş olur ki, Allah'ın gazab ettiklerine buğzetmemek, memleket içinde ve bütün yer-yüzünde fesâdı artırır. Bu da sultanların fesâdındandır. Sultanların fesâdının sebebi de evvelâ ulemânın fesâdın-

dan, yani bozulmasındandır. Eğer kötü âlimler olmasaydı devlet büyüklerinin fesadı azalırđı. Bir de her asırda ule-mâ hak üzerinde ittifak etseler, zulmün men'ine hep be-raber çalışsalar ve bütün güç ve gayretlerini sevk ederek dinin ve ahlakın öğretilmesine çalışsalar, melikler fesada cür'et edemezler, fırsat bulamazlar ve aralarında zulüm diye bir şey kalmaz, başdan halledilmiş olur.⁹¹

SEYYIÂTI GİDEREN HASENÂT

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ
يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ ﴿١١٤﴾

114 - “Gündüzün iki tarafında gecenin yakın saatlerinde namazı dosdoğru kıl. Çünkü hasenat, seyyiâtı giderirler. Bu, hakkı zikredenlere güzel bir öğüttür.”

Hasenâtın ahseni, tâatların efdali Allah hakkında ilim sahibi olmak ve O'nun tevhidinin yolunu bilmek ve nefsin hevâsına muhalefet etmektir. Kul zikrullah ile günahlardan arınır, tezkiye-i nefse ancak zikrullah ile müyesser kılinir. Tasfiye-i kalbin de yegâne medârı zikrullahı kesretle devamdır. Zikrullah ile kul, Allah'a ibadete kuvvet kazanır, şeytanın hîlelerinden, tuzaklarından kurtulur. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem³-e:

– Ya Rasûlallah, kelime-i tevhid hasenâttan mıdır?
denildikde:

– *O hasenâtın ahsenidir*, diye buyurmuşlardır.

Âyet-i celîlede, namazın gece ve gündüzün muayyen vakitlerinde, zikrullahın ise her vakit devam etmesi için işaret vardır. Ayrıca bu insanın zarurî ihtiyaçlarındandır. Gündüz nasıl epey vaktini maîşet talebine, gecenin fazlaca bir vaktini istirahatine hasrediyorsa, günün ibadet vakitlerini ibâdetlerine hasredip her ânını da zikrullahı vakfetmelidir. Yani, el kârda, gönül yârda olmalıdır. Böyle olursa hasenât, seyyiâtı giderir, temizler.

Bu âyet-i celîlede beş vakit namaza işaret vardır. Şöyle ki: *طَرَفِي النَّهَارِ* müsennâ olmakla iki vakte işaret tir. *لُفَاً* de zülfenin cem'idir. Cem'in ekalli (en az miktarı) üçdür. Bu da üç vakte işârettir ki evkat-ı hamseye işâret olmuş olur.

Ebû Bekir Verrak demiştir ki, senelerdir dört şeyi aradık, dört şeyde bulduk:

1 - Allah'ın rızâsını aradık, O'na itaatte ve ibâdetde bulduk.

2 - Maîşet genişliği aradık, duhâ (kuşluk) namazında bulduk.

3 - Din selâmeti aradık, lisanı muhafazada bulduk.

4 - Kabir aydınlığı aradık, gece namazında bulduk.

وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا
كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ قَبْلَكُمْ أُولُوا بَقِيَّةً يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ
فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مَا أَتَرَفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ
لِيَهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

115-117 - “Bir de (bu ibâdetlere devamda) **sabret**.
Zirâ Allah ihsân erbâbının ecrini zayi etmez.

**Sizden önceki devirlerde insanları yeryüzünde
fesat çıkarmaktan vazgeçirmeye çalışarak** (bu sûretle
onları helâkden kurtaracak) **fazilet sahipleri bulunmalı
değil miydi?** (O devirlerin insanları) **içinden** (vazifelerini
yaptıkları için) **kurtardığımız kimseler pek azdır. Zâlim
olanlar, yalnız kendilerine verilen dünyevî refahın
ardına düştüler. Günahkar insanlardı onlar.**

**Senin Rabbin, ahalisi (hem nefislerini, hem birbirle-
rini) ıslah edip dururlarken o memleketleri bir zulüm
yüzünden helak edecek değildir!”**

Hadis-i şerifde: “Allahü Teâlâ birkaç kişinin yahud
bir zümrenin ameli dolayısıyla umûma azab etmez. Mün-
ker, aralarında açıkça görünür de bunlar onu ortadan

kaldırmaya muktedir oldukları halde yapmazlarsa Allah Teâlâ onu yapanlara da, mani olmayanlara da azab eder" buyurulmuştur. Aralarında sıdk u yakîn erbabından emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker yapan bir kimse, yahud bir cemaat bulunmayan bir topluluk fesad üzerinde ictima etmişler ve helak olacaklar demektir.

Fukahâ demişlerdir ki, Allah'ın hukuku gayet kolaylıkla hallolunmaya, kulların hukuku ise gayet zorlukla hallolunmaya mebnîdir. Her ikisi birden bahis mevzu oldukda kulların hukukunu daha evvel düşününüz.

Bir belâ geldiğinde, sebebinin aslı araştırılırken bir topluluğun evvelâ birbirlerine muamelelerindeki hıyanetlerine ve yekdiğerlerine ezâ ve zulümlerine bakılır.

Bazı büyükler demişlerdir ki, şirkin cezası umumiyetle âhirete bırakılmakla, mülk şirk ile devam eder fakat zulm ile devam etmez.

Düşünmek gerekir ki, Nûşirevân adl ile, Hâtem ise cûd ü sehâ ile şöhrat buldular.⁹² Hattâ adl Nûşirevân'ın lâkabı olmuştur. Bu da halkına zulmü, cevri olmadığı, adli zâhir olduğu için olmuştur. Yoksa sadece medh ü senası için değil. Hem de Nûşirevân öldüğü vakit bütün memleketi dahilinde tabutu dolaştırılmış ve:

– "Üzerimizde hakkı olan varsa gelsin!" diye nidâ ettirilmiş, fakat kimse çıkıp da "benim onda bir dirhem hakkım vardı" dememiştir.⁹³

92. Mü'min olmadıkları halde.

93. Ruhul-Beyan: 2/132

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ
 مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ
 وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ
 أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

118-119 - "Eğer Rabbin dileseydi bütün insanları muhakkak ki bir tek ümmet yapardı. Onlar birbirleriyle ihtilaf halinde işte böylece devam edip gideceklerdir.

Fakat, Rabbinin rahmetine mazhar ettiği kimseler müstesnâ. Allah da onları bunun için yaratmıştır. Bununla beraber Rabbinin şu sözü de tamamca yerine gelmiştir ki: "Andolsun, ben cehennemi bütün insan ve cinden müstehik olanlarla dolduracağım."

Din ve inançlar hususunda insanlar dört kısımdırlar:

1 - Saâdet libâsı içinde bulunup nefsi ve ruhu said olanlar. Bunlar enbiyâ hazaratı ve ehl-i taattir.

2 - Şekâvet libâsı içinde olup şakî bulunanlar.

3 - Saâdet libâsı içinde bulunup nefsi şakî olanlar. Bunlar Bel'am bin Bauar, Bersıysâ ve İblis gibi olanlardır.

4 - Şekâvet libâsı içinde bulunup nefsi said olanlardır. Bunlar da Bilâl, Suheyb ve Selman gibilerdir ki, ilk hal-

lerinde iken küfür diyarlarında kötülerin elinde kalmışlar, sonra nefislerindeki saâdet cevheriyle Allah üzerlerindeki libâs-ı şekaveti, takvâ ve hidâyet libasına tebdil etmiştir. Burada anlaşılması gereken husus, asılların aslının, inâyet-i ezeliyye, hidayet-i ilâhîyye ve saadet-i asliyyenin mahiyetidir.

İhyâ'da der ki; insanı vuslatdan alıkoyan sülûkun olmayışı, sülûkdan alıkoyan irâdenin olmayışı, irâdeden alıkoyan imanın olmayışı, imandan alıkoyan da hidayetin olmayışıdır.⁹⁴

İMAN VE SEKİNET

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ
وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾
وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا
عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَأَنْتُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾

120-122 - "Peygamberlerin haberlerinden -Senin kalbine karar, sükûn ve sebât vereceğimiz- her çeşidini sana kısaca olarak anlatıyoruz. Bu hususda sana hak, mü'minlere bir öğüd ve ikazlar gelmiştir.

İman etmeyenlere, etmeyeceklerine de ki; elinizden geleni gücünüz yettiği kadar yapın. Şüphesiz biz de çalışıyoruz.

Siz neticeyi gözetleyin, biz de gözetliyoruz."

Kalbin ancak Allah'ın dini üzerinde bulunup O'na itaat ve inkıyad hususunda sabit kılınması gerekir, başka bir şeye tesbit edilmesi kalbin harabıdır. Çünkü Cenâb-ı Hak onu kendi zatına tahsis etmiştir. Bu tesbit bazen vasıta ile olur, bazen de vasıtasız olur.

Vâsıta ile olduğuna işâret için بِهٖ مَاتَّبَعْتُهُ buyurulmuştur. Bu da enbiyâ kıssaları ve benzerleridir. Ayrıca:

يَتَّبِعْتُ اللَّهَ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ﴿٢٧﴾

“Allah Teâlâ iman edenleri kavli-i sabit yani kelâm-ı kadîmiyle sebatda kılar.” buyurulmuştur.⁹⁵

Vasıtasız olduğuna işâret için:

وَلَوْلَا أَنْ تَبَتَّنَا لَقَدْ كِدْتُمْ تَزْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾

“Eğer sana çok kuvvetli bir sebat vermiş olmasaydık, andolsun ki onlara azıcık da olsa meyledecek idin.”⁹⁶

Bu vasıtasız tesbitin⁹⁷ sebebi, Cenâb-ı Hakk'ın Rasûlü'nün kalbine vasıtasız olarak sekîne indirmesidir.

فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ ﴿٤٠﴾

95. İbrahim sûresi: 27

96. İsrâ sûresi: 74

97. Burada tesbit, bilinmeyen bir şeyi tesbit etmek değil, bir şeyi bir nokta üzerinde karar kıldırmak, bir hususa tahsis-i nazar ettirmek demektir.

“Allah, Rasûlü’nün üzerine sekînetini indirdi.”⁹⁸

Diğer âyet-i celîlede:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا
إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ ﴿٤٩﴾

“O (Allah) mevcut İmanlarına iman katmak, imanlarını artırmak için mü’minlerin kalblerine sekîneti indirmiştir”⁹⁹ buyuruluyor.

Bilinmelidir ki, iman ancak sekîne ile artar. Aynı şekilde enbiyâ ve mürselîn hazarâtının ve ümmetlerinin kıssalarını dinlemekle insanların yakîni artar. Bu sebeple denilmiştir ki salihlerin hikayeleri Allah’ın askerlerindedir. Fakat bu, kalbini Allah’ın sebatda kıldığı kimseler içindir. Ebû Cehil gibi şekki üzerine şekki, küfür üzerine küfrü artan kimseler için değil.

Çünkü Allah Teâlâ her bir şeye lütfunu ve kahrını gizlemiştir. Kime lütfunun kapısını açarsa ona kahrının kapısını kapatır. Kime kahrının kapısını açarsa ona da lütfunun kapısını kapatır.

Kendisine lütfunun kapısını açtığı kimseye hak bu kapılardan gelir:

وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ

98. Tevbe sûresi: 40

99. Fetih Sûresi/4

“Bu hususda hak sana gelmiştir.” buyurulmuştur. Yani sen bunu kendiliğinden getirmeye muktedir değilsin, Allah sana getirmiştir.

Lutf u kahr kapıları kapalıdır. Anahtarları “el-Fetah” -Celle Celâlühü- Hazretlerinin yed-i kudretindedir. O’ndan gayrisi hiç bir kapıyı açmaya muktedir olamaz. Dilerse her hususda lutf kapısını açar. Kuluna zamandan mekandan ve keyfiyetten münezzehtir. Kuluna zaman- dan mekandan ve keyfiyetten münezzehtir. Bunlar, iman edenler için yüksek öğütlerdir.¹⁰⁰

وَاللَّهُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالنَّهْرِ وَاللَّيْلِ يُرْجِعُ الْأُمُورَ كُلَّهَا
فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

123 - “Göklerde ve yerde gizli olan şeylerin ilmi Allah Teâlâ mahsusdur. Ve cümle işler ancak Allah Teâlâ’ya irca olunur. Binaenaleyh Allah Teâlâ’ya ibadete devam et. Zira ibadete layık ancak O’dur. Ve Allah Teâlâ’ya tevekkül et, çünkü Rabbin sizin amel- lerinizden habersiz değildir.”

Gaybi ancak Allah Teâlâ bilir. Vakt-i merhûnuna kadar gaybden olan enbiyâ ve mürselinin ve ümmetlerinin haberlerini en doğru olarak haber veren ancak O’dur. Bütün işler O’na irca olunur. Yani O’nun irâde ve tasarrufu

altında cereyân etmektedir. Bu sebeble O'na tam inan ve emirlerine tam sarıl.

Tevekkül, her işde Allah Teâlâ'ya tam inanmak ve güvenmektir. Tevekkülün mahalli kalbdır. Yani tevekkül bir kalb işidir. Zahirde tedbirini almak kalbin tevekkülüne münâfi değildir. Takdir Allah'ındır. Bir şey zorlaşırsa yine O'nun takdiri iledir. Bütün kullara gereken, ancak Allah'ı ma'bûd tanımaktır, O'na tam manasıyle iman ve itimad etmektir. Makam, mansıb, akıl, mal ve evlada itimad ve tevekkül her zaman iyi netice vermez. Çünkü bunlarda ayrıca onları halkeden ve rızıklarını tekeffül eden Allah'a muhtaçdırlar.

Hadisde vârid olmuştur ki: *Yeryüzünde ekili hiç bir ekin, ağaçlarda bitmiş hiçbir meyve yoktur ki üzerine: "Bismillahirrahmanirrahim. Bu filan oğlu filanın rızıkıdır"* diye yazılı olmasın.

Allah rızıkları cesedlerden bin sene evvel yaratıp sema ve arz arasında yaymış, rüzgarlar onlara vurup meşrik ve mağrib arasını doldurmuşlardır. Mahlûkattan nicelerinin rızıkları binbir yere, kimisinin yüz yere, kimisinin ki kapısının önüne düşmüştür. Sabah akşam gidip onları toplayacaktır. Sen rızıkını nasıl arıyorsan o da seni aramaktadır.

İbadetlerin efdali, tevekkül makamında tevekkülü tam yapmak, rıza makamında rızayı tam yapmak, fenâ makamında fenâyı tam yapmaktır. Bütün ibadetlerde bu minval üzere devam edilmelidir. Lâkin hakîkatte ibâdet, âdetleri terk, nefse muhalefet, mücâhedelere devâm, Allah'dan gayrilerden, masivâdan kesilmektir. Kul böyle-

ce ibâdet makamından, ubûdiyyet makamına vâsıl olmalıdır. Bu da ancak tevhidin kemâliyle hasıl olur. Tevhidin kemâli de ibâdetlere ve her an ve her yerde zikrullahâ mülâzemetle hâsıl olur.¹⁰¹

